अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना

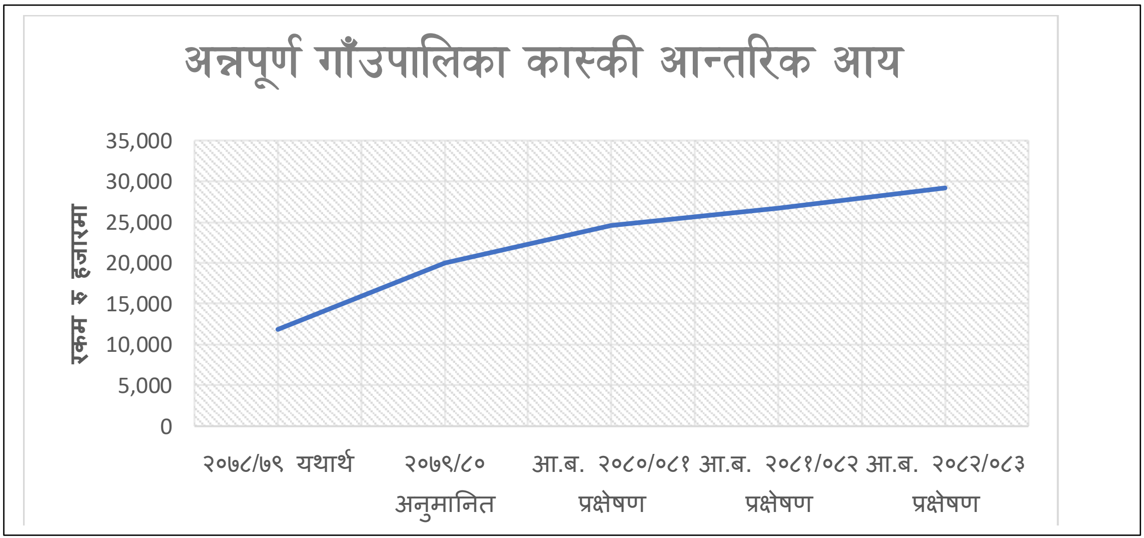

अन्नपूर्ण गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
कास्की
गण्डकी प्रदेश

अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना
(२०८०/८१-२०८२/८३)

Revenue Improvement Action Plan (RIAP) of

Annapurna Rural Municipality, Kaski

<u>आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोगः</u>

प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रम,

प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, पोखरा, कास्की

प्रविधिक सहजिकरण

हलेसी रिसर्च एण्ड कन्सल्टेन्सी

इमाडोल, ललितपुर

कृतज्ञता

संविधानतःस्थानीय तह भनेको स्थानीय सरकार हो र स्थानीय सेवा प्रवाहका सन्दर्भमा स्थानीय तहले प्रभावकारी भूमिका निर्वाह गरिरहेका छ ।संघीय सरकार र प्रदेश सरकारले दिने विभिन्न अनुदानहरु,राजस्व बाँडफाँड, रोयल्टीहरु र आन्तरिक श्रोतहरुबाट आउने आम्दानीहरुको आधारमा नै स्थानीय तहहरुले वार्षिक तथा आवधिक योजनाहरु तयार गरी सोही अनुरुप नै कार्यन्वयन हुदै आइरहेको छ । नेपालको संविधानको धारा ५९मा उल्लेख भए अनुसार संघ, प्रदेश र स्थानीय तहलाई आ-आफ्नो आर्थिक अधिकार सम्बन्धी कानुन बनाउने, बार्षिक बजेट बनाउने, आर्थिक बिषयमा निर्णय गर्ने र नीति तथा योजना तयार गरी कार्यन्वयन गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ । संविधान प्रदत्त र उपलब्ध राजस्वका स्रोतहरूको अधिकतम प्रयोग, नयाँ र सम्भावित स्रोतहरूको पहिचाहन र करदाताको दायरालाई फराकिलो बनाउँदै गाउँपालिकाको आन्तरिक आयमा वृद्धि गर्न योजनाबद्ध कदमहरू चालेर गाउँपालिकालाई आर्थिक हिसावले सवल बनाउन सहयोग पुगोस् भन्ने उद्देश्यका साथ यो अन्नपूर्ण गाँउपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना (Revenue Improvement Action Plan – RIAP) तयर पारिएको हो । गाँउपालिकाको सबै भन्दा भरपर्दो र स्थायी भनेको सम्पती कर भएकोले यसको कार्यन्यनको लागी प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएको छ ।यस पालिकका सबै वडाहरुमा इन्टरनेटको पहुँच भएकोले सबै राजस्वहरु online गरिएकोले यसको प्रभावकारिता प्रत्यक्ष देखिएको छ । ।यसका साथै अन्य शीर्षकहरुमा समेत पालिकाबाट प्रात तथ्यङ्कहरु खास गरेर आवधिक योजना,वार्षिक योजनाहरु,आर्थिक ऐन लगायतका अन्य सम्वन्धित विवरणहरुलाई सुक्ष्म रुपमा विश्लेषण गरिएको छ। विज्ञहरुबाट गरिएको स्थलगत अवलोकन,अन्तरक्रियाका साथै संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले तयार गरेको गाँउपालिकको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्वन्धी दिग्दर्शन ,२०७६लाई मुख्य आधार मानेर यो प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

यस कार्ययोजना तयार पार्न हलेसी रिसर्च एण्ड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि. लाई जिम्मेवारी दिनु हुने अन्नपूर्ण गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री विष्णु वहादुर के.सी., उपाध्यक्ष श्री चन्द्रकला अधिकारी, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री खेमराज देवकोटा तथा गाउँ कार्यपालिका कार्यालय परिवार प्रति हामी कृतज्ञता व्यक्त गर्दछौ। राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको क्रममा तथ्याङ्क संकलन, विश्लेषण तथा प्रतिवेदन तयारीको कार्यशाला, छलफल तथा बैठक लगायतका विभिन्न चरणहरूमा प्रत्यक्ष/अप्रत्यक्ष सहयोग पुर्‍याउनु हुने अन्नपूर्ण गाउँपालिकाका सम्पूर्ण जननिर्वाचित पदाधिकारीहरु तथा कर्मचारीहरू प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दै नब निर्वाचित पदाधिकारीहरुबाट यस राजश्व सुधार कार्ययोजनाको पूर्ण कार्यन्वयनको समेत अपेक्षा गरेका छौं ।

✍ **प्रकाश पौडेल, पुरूषोत्तम खतिवडा, मिनराज गौतम**

संक्षिप्त रुप

गा.पा.	गाउँपालिका
मु.अ.क.	मूल्य अभिबृद्धी कर
आ.ब.	आर्थिक बर्ष
आ.ले.प	आन्तरिक लेखा परिक्षण
ले.अ.	लेखा अधिकृत

विषयसूची

परिच्छेद एकः परिचय..८

१.१ पृष्ठभूमि..८

१.२ औचित्य..९

१.३ अध्ययनको उद्देश्य..९

१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया..१०

१.४.१ सन्दर्भ सामग्री सङ्कलन तथा अध्ययन..१०

१.४.२ तथ्याङ्क एवम् सूचना सङ्कलन..१०

१.४.३ छलफल एवम् कार्यशाला आयोजना..१०

१.४.४ तथ्याङ्क विश्लेषण तथा प्रतिवेदन तयारी..११

१.५ प्रतिवेदनको ढाँचा..११

१.६ राजस्व सुधार कार्ययोजन अध्ययनका सीमाहरू..१२

परिच्छेद दुई - गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय..१३

२.१ गठन तथा भौगोलिक अवस्थिति..१३

२.२ विद्यमान अवस्थामा गाउँपालिकामा स्वीकृत दरवन्दीहरुः..१६

२.३ भौतिक सम्पत्तिको अवस्था..१८

२.४ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति..१८

२.५ आन्तरिक आय सङ्कलन तथा राजस्व संरचनाको अवस्था..१९

२.६ राजस्व परिचालनका लागि प्रशासनिक व्यवस्था..१९

३.२ स्थानीय सरकारको राजस्व अधिकार..२२

३.२.१ राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक व्यवस्था..२२

३.१.२ राजस्व अधिकार सम्बन्धी संघीय ऐनका व्यवस्था..२३

३.३ आन्तरिक आय स्रोतका प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण..३०

३.३.१ सम्पत्ति कर..३०

३.२.२ मालपोत वा भूमि कर..३२

३.३.३ घर वहाल कर ३४

३.३.४ व्यवसाय करः ३५

३.३.५ जडिवुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर ३८

३.३.६ विज्ञापन कर ३९

३.३.७ बिक्रीबाट प्राप्त रकम (ढुंगा, गिट्टी, बालुवा तथा माटोजन्य वस्तु बिक्री) ३९

४.१.९ नक्सा पास दस्तुर ४१

३.३.८ सिफारिस दस्तुर, ... ४२

३.३.९ सामुदायिक वनबाट प्राप्त रकम ४५

३.३.१० अन्य सेवा शुल्क (फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क) ४६

३.३.११ अन्य विविध आय ४६

परिच्छेद — चार आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था ४७
क. राजस्व, यसको अबधारणा, उद्येश्य र नीतिहरु ४७

४.१ राजश्व परिचालन सम्बन्धी नीति ४७

४.२ आय संकलनको संस्थागत क्षमता ४८

४.२.११ गाउँपालिकाको राजश्व प्रशासन ४८

राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरू ५२

परिच्छेद पाँच - राजस्व सुधार कार्ययोजना ५४
५.१ कर तथा गैरकर राजस्व सुधार योजना ५४

५.२ नयाँ क्षेत्र पहिचान तथा परिचालन सुधार योजना ५८

५.३ राजस्व प्रशासन सुधार योजना ५९

परिच्छेद छ - आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण ६१
६.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण ६१

परिच्छेद सात — आपेक्षित जतिजा ६९
परिच्छेद आठ — अनुगमन तथा मूल्यंकन ७१
कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ७१

सन्दर्भ सामग्रीहरू ७३
अनुसूचीहरू ७४
अनुसूची —१ः तथ्याङ्क सङ्कलन औजारहरू ७४

अनुसूची- २ः अन्तर्क्रिया/छलफलकालागि समुह बिभाजन ८४

तालिकाहरु

तालिका १ अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको कर्मचारी तेरीज १६
तालिका २ राजस्व परामर्श समिति १८
_तालिका ३_ संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको एकल तथा साझा अधिकारहरु २१
तालिका ४राजस्व श्रोतको नीति तथा कार्यन्वयन गर्ने निकायहरु २२
तालिका ५ मूल्य अभिवृद्धी कर र अन्तशुल्को बाँडफाँड २६
तालिका ६ प्राकृतिक श्रोतको रोयल्टी बाँडफाँड २६
तालिका ७ आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था २८
तालिका ८सम्पत्ति करका करदाता सम्बन्धी विवरण ३१
तालिका ९: मालपोत वा भूमि कर करदाता सम्बन्धी विवरण ३३
तालिका १०: प्रस्तावित घरवहाल करको विवरण ३४
तालिका ११ : व्यवसाय करको सम्भाव्यता विवरण ३६
तालिका १२ : नक्सा पास दस्तुरको सम्भाव्यता विवरण ४१
तालिका १३ः आन्तरिक आयको वर्तमान अवस्थाको विश्लेषण ४९
तालिका १४: कर राजस्व सुधार योजना ५४
तालिका १५: : नयाँ क्षेत्र पहिचान तथा परिचालन सुधार योजना ५८
तालिका १६ राजस्व प्रशासन सुधार योजना ५९
तालिका १७ आगामी आ.व.का लागि राजस्व प्रक्षेपका आधारहरू ६१
तालिका १८ः आगामी तीन आर्थिक बर्षको आयको प्रक्षेपणः रु हजारमा ६४
तालिका १९ : प्रक्षेपित आय संरचना (राजस्व सूधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको आधारमा) ६९

परिच्छेद एकः परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको धारा ५९ ले आर्थिक अधिकारको प्रयोग अन्तर्गत संघ, प्रदेश र स्थानीय तहलाई आ-आफ्नो आर्थिक अधिकार सम्बन्धी कानुन बनाउने, बार्षिक बजेट बनाउने, आर्थिक बिषयमा निर्णय गर्ने र नीति तथा योजना तयार गरी कार्यन्वयन गर्ने अधिकार प्रदान गरेको त्यसरी नै संविधानको धारा ६० ले राजस्व श्रोतको वाँडफाँडको वारेमा स्पष्ट रुपमा व्याख्या गरेको छ ।संविधान बमोजिम संघबाट प्रदेश र स्थानीय तहलाई र प्रदेशबाट स्थानीय तहलाई वित्तीय हस्तान्तरणको वास्तविक अभ्यास शुरु भएबाट बिगतमा नेपाल सरकारले उठाइ आएको राजस्वमध्ये केही राजस्वका स्रोतहरू प्रदेश र स्थानीय तहमा हस्तान्तरण भएका छन् । संविधानले संघीय, प्रदेश र स्थानीय तीनै तहका सरकारहरूको अधिकार र क्षेत्र तोकेको छ । संविधानको अनुसूची ५ मा संघीय सरकारका विभिन्न ३५ वटा अधिकारहरु, अनुसूची ६ मा प्रदेश सरकारका विभिन्न २१ वटा अधिकारहरु र अनुसूची ८ स्तानिय तहको अधिकार सूची अन्तर्गत २२ वटा एकल अधिकारहरुको व्यवस्था गरेको छ । त्यसरी नै अनुसूची ७ मा संघ र प्रदेशको साझा अधिकार र अनुसूची ९ मा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकार उल्लेख गरिएको छ । बित्तीय संघीयताले बित्तीय अधिकार र जिम्मेवारीलाई संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा बाँडफाँड गर्दछ ।

आर्थिक तथा प्रशासनिक सक्षमताका आधारमा भंसार महसुल, मूल्य अभिवृद्धि कर, अन्तःशुल्क तथा आयकर लगाउनेअधिकार पनि केन्द्रीय सरकारलाई दिएको छ । घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर, सवारी साधन कर, मनोरन्जन कर,विज्ञापन कर र कृषिमा आयकर लगाउने अधिकार प्रदेशको अधिकार क्षेत्रभित्र राखिएको छ भने मालपोत÷भूमिकर,सम्पत्ति कर, घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, मनोरञ्जन कर, विज्ञापन कर, सम्पत्ति कर, घर बहालकर र व्यवसाय करलाई स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र भित्र राखिएको छ । यसैगरी गैर करहरूमा राहादानी शुल्क,भिसा शुल्क, पर्यटन दस्तुर, सेवा शुल्क र दण्ड जरिवाना लगाउने अधिकार केन्द्रीय सरकारलाई, पर्यटन शुल्क, सेवाशुल्क तथा दण्ड जरिवाना लगाउने अधिकार प्रदेश सरकारलाई र सेवा शुल्क, पर्यटन शुल्क तथा दण्ड जरिवानालगाउने अधिकार स्थानीय सरकारलाई दिइएको छ । प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी केन्द्र, प्रदेश र स्थानीय सबै तहको सरकारले पाउने व्यवस्था गरिएको छ भने कुनैपनि तहको सरकारले कर लगाउन सक्ने भनेर उल्लेख नभएका विषयमा कर लगाउने व्यवस्था संघिय सरकारले निर्धारण गरे अनुसार हुने व्यवस्था छ । गाँउपालिकाको विकास निर्माण र सुशासन ब्यवस्थापनमा कर्मचारीहरूको प्राथमिक जिम्मेवारी रहनु र गाँउपालिकाभित्र क्रियाशील राजनैतिक दल र सामाजिक कार्यकताहरूको परामर्शीय भूमिका मार्फत गाँउपालिकाबाट निर्वाचित प्रतिनिधिहरूवाट नीति निर्माण र शासन ब्यवस्थापन हुने क्रमको शुरुवात भएको छ । यस अवस्थामा गाँउपालिकाको वढ्दो खर्च धान्नका लागि र स्थानीय सरकारको सामाथ्र्य वृद्धि गर्नका लागि पनि गाँउपालिकाको राजश्व वृद्धि गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ ।यो दस्तावेजमा अन्नपूर्ण गाँउपालिकाको राजश्व सुधार कार्य योजना (Revenue Improvement Action Plan) विषयमा भएका अध्ययन तथा छलफलको विस्तृत विवरण तयार गरिएको छ जसले गाँउपालिकाको वित्तीय क्षमताको विकास गर्ने एवं यसलाई सबल बनाउने र राजश्वको सम्भाव्य स्रोतको पूर्ण क्षमतामा उपयोग गर्ने लक्ष्य राखेको छ । गाँउपालिकको माग वमोजिम गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान अगाडि बढाईएको हो । यसबाट प्राप्त निचोड आएका सुझाव अनुसार गाँउपालिकाले आफ्नो कार्ययोजना तयार गरी आगामी दिनहरूमा अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको राजश्व सुधार गर्ने कार्यमा उपयोगी हुनेछ ।

१.२ औचित्य

अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा उठाइने राजस्वलाई राजस्व बढाउने स्रोतको रुपमा मात्र नलिएर यसलाई स्थानीय आर्थिक विकासको उत्प्रेरक र जवाफदेहिता तथा सक्षमता अभिवृद्धि गर्ने माध्यमको रुपमा लिई स्थानीय तहका राजस्व अधिकारका सम्भावनाहरूको खोजी गर्न, आवस्यक नीतिगत, कानुनी र व्यवस्थापकिय सुधारका उपायहरूको पहिचान गरी तिनको कार्यान्वयन गरी भविष्यका दिनमा पहिचान गर्न सकिने वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्ने कामको लागि यो राजस्व सुधार कार्ययोजनाले औजारक (Tools) को रूपमा काम गर्ने विश्वास गरिएको छ । गाउँपालिकाका जनताहरूबाट निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू, स्थानीय बासीहरूले आफ्नै पालिकाको विकासको लागि उठाइने कर वा गैरकर वापत तिरेको रकमको कसरी सदुपयोग भइरहेको छ भ0न्ने कुराको लेखाजोखा समेत स्थानीय सर्वसाधारणले आ-आफ्नै तरिकाले विश्लेषण गरिरहेका हुन्छन् । गाउँपालिकामा थप आन्तरिक राजस्व परिचालन गरी यसको अधिकार क्षेत्रभित्रका उपलब्ध आन्तरिक आयका स्रोतहरूबाट सम्भावित राजस्व पहिचाहन गर्न आवश्यक हुन्छ ।

स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को परिच्छेद ३ दफा ११ (घ) र अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ को दफा ४ अनुसार स्थानीय सरकारले आफ्नो क्षेत्रमा कर र गैरकर संकलन गर्नसक्ने अधिकार रहेकोछ ्रतर कर प्रणाली र अधिकार क्षेत्रवारे कम जानकारी, सा—साना व्यवसायहरूमा कर लागू गर्दा हुनसक्ने सम्भावितअलोकप्रियता, स्थानिय सरकारलाई प्राप्त हुनआएको अनुदान नै खर्च हुन सकिरहेको अवस्थामा कर लगाउनु पर्ने आवश्यकता महसुस नहुनु, जस्ता कारणहरूले गर्दा स्थानीय तहले आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्र रहेर स्थानीय तहले अपेक्षित रुपमा राजस्व संकलन गर्न सकिरहेको अवस्था छैन । यसरी स्थानीय सरकारहरूले वित्तीय संघियताको पूर्ण अभ्यास गर्न नसकेका कारण सार्वजनिक क्षेत्रको बजेट खर्च गर्न पर्याप्त राजस्व जुटाउन नसकिरहेको अवस्था छ र यसर्थ, स्थानीय सरकारहरूलाई आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्र रहेर वैज्ञानिक कर प्रणाली लागू गरि कार्यान्वयन गराई आफ्नै राजस्व आधार तयार गर्न सहयोग पु¥याउनु नै प्रस्तुत कार्यक्रमको उद्देश्य रहेको छ ।

१.३ अध्ययनको उद्देश्य

यस अध्ययनको समग्र उद्देश्यहरू यस प्रकार छन्ः

- गाउँपालिकाको आन्तरिक आय तथा राजस्वको अधिकार तथा सुधार योजना सम्बन्धमा निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरु, राजस्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरु, तथा कर्मचारीहरु सहित अन्य सरोकारवालाहरूलाई अभिमुखीकरण गर्ने ।
- गाउँपालिकाको विद्यमान आन्तरिक राजस्वको समीक्षा गर्ने ।
- राजस्वको दायराहरू खोजी तथा पहिचान गर्न सहयोग पुऱ्याउने तथा राजस्व प्रक्षेपणका वैज्ञानिक विधिहरू, दर निर्धारण प्रक्रिया र आधारहरू वारे स्थलगत अभ्यास गराई आन्तरिक राजश्वको महत्व महत्व र असुलि सम्बन्धमा ज्ञान प्रदान गर्ने।
- स्थानीय तहको कम्तिमा आगामी ३ वर्षको राजस्व सुधार कार्य योजना तर्जुमा गरि सोको प्रक्षेपण गर्ने ।

१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया

यस राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यकालागि विभिन्न सन्दर्भ सामाग्रीहरूको अध्ययन, तथ्याङ्क तथा सूचना सङ्कलनको लागि आवस्यक फारामहरूको विकास, अभिमूखिकरण कार्यक्रम तथा कार्यशाला गोष्ठी लगायतका समावेशी र सहभागितामूलक छलफलको सारांशको अध्ययन, तथ्याङ्क सङ्कलन तथा विश्लेषण जस्ता विधि र प्रक्रियाहरू अवलम्बन गरिएको थियो । अध्ययनको क्रममा अवलम्बन गरिएका विधिहरूको संक्षिप्त ब्याख्या तल गरिएको छः

१.४.१ सन्दर्भ सामग्री सङ्कलन तथा अध्ययन

अध्ययन कार्यको पहिलो चरण बिज्ञहरूबाट बिभिन्न स्रोत सामाग्रीहरूको सङ्कलन तथा पुनरावलोकन गरिएको थियो । यस क्रममा अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएको मुख्य सामाग्री देहाय अनुसार रहेका छन्ः

- नेपालको संविधान
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- अन्तर सरकारी बित्तीय व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- आर्थिक कार्यविधि तथा बित्तीय उत्तरदायीत्व सम्बन्धी ऐन, २०७६
- अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७९ र अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको बार्षिक योजना, कार्यक्रम तथा बजेट, २०७९
- गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन, नेपाल सरकार संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, २०७६
- राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय , राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

१.४.२ तथ्याङ्क एवम् सूचना सङ्कलन

अध्ययनको निम्ति आवस्यक तथ्याङ्क एवम् सूचनाहरू सङ्कलनको निमित्त **अनुसूची १** मा उल्लेख भए बमोजिमका फाराम प्रयोग गरी गाउँपालिका पदाधिकारीहरू, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, लेखा तथा राजस्वका कर्मचारीहरूसँग छलफल एवम् अन्तरक्रिया गरेर आवस्यक तथ्याङ्क एवम् सूचनाहरू सङ्कलन गरिएको थियो।

- अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण
- वर्तमान राजस्व प्रशासनको अवस्था (संगठन संरचना, कर्मचारी, राजस्व असुली तथा भौतिक सुविधा आदि)
- राजस्व परिचालनको लागि अबलम्वन गरिएका नीतिगत व्यवस्थाहरू
- आन्तरिक आय सङ्कलनको अवस्था, स्रोत, क्षेत्र, तथा दर सम्बन्धी बिस्तृत विवरण
- आन्तरिक आय सङ्कलनको सम्भावित नयाँ क्षेत्रहरू सम्बन्धी तथ्याङ्क एवम् सूचना सम्बन्धित तथ्याङ्क, सरोकारवालाहरूसँगको छलफल, स्थलगत भ्रमण तथा अवलोकन

१.४.३ छलफल एवम् कार्यशाला आयोजना

राजस्व संभाव्यता अध्ययन तथा सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यका लागि हलेसी रिसर्च एण्ड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि.को प्राविधिक टोली २०७९ फागुन २५ गते अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा उपस्थित भई गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र सम्बन्धित कर्मचारी तथा सरोकारवालासँग परामर्श गरिएको थियो । सो परामर्शमा स्थानीय राजस्व संभाव्यता अध्ययन तथा राजस्व सुधार योजना तर्जुमा कार्यक्रम संचालनको ढाँचा, अध्ययन तथा

योजना तर्जुमा विधि तथा प्रक्रिया, अपेक्षित उपलब्धि र सूचना विवरण आदि बारे छलफल गरिएको थियो । गाउँपालिकाको राजस्व परिचालन सम्वन्धमा गाउँ कार्यपालिकाका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरू, राजस्व परामर्श समितिका सदस्यहरू तथा अन्य सरोकारपक्षहरूलाई अभिमुखीकरण गर्न तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्न २०७९ माघ २६ गत अभिमुखीकरण तथा कार्ययोजना तर्जुमा कार्यशाला आयोजना गरिएको थियो ।

कार्यक्रमको दौरानमा बिभिन्न समुहहरूमा बिभाजन गरेर समुहगत रुपमा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा तयार गर्न लगाई पूर्णसत्रमा सोको प्रस्तुति गरिएको थियो । पूर्ण सत्रबाट प्राप्त सुझावहरूलाई समेत राजस्व सुधार कार्ययोजनामा समावेश गरिएको थियो । सम्पत्ति कर व्यवसाय कर, घर जग्गा बहाल कर, प्राकृतिक स्रोत बिक्री तथा निकासी शुल्क दर निर्धारण, प्रक्षेपण र असुली प्रक्रिया बारेमा सहभागीहरूलाई अभ्यास समेत गराइएको थियो । समुह छलफलका लगि बनाइएका समुहहरू यस प्रकार रहेका थिए:

समुह १: राजस्वका शीर्षकगत दर, दायरा तथा प्रक्षेपण

समुह २: कर राजस्व सुधार योजना

समुह ३: गैरकर राजस्व सुधार योजना (नयाँ क्षेत्र समेत)

समुह ४: राजस्व प्रशासन (आयको लगत अभिलेख तथा सङ्कलन, संगठन र समन्वय)

१.४.४ तथ्याङ्क विश्लेषण तथा प्रतिवेदन तयारी

यस प्रतिवेदन तयारीको सिलसिलामा समूहगत छलफल र बिभिन्न दस्तवेजहरू अध्ययनबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूलाई विश्लेषण गरिएको छ । गाउँपालिकाबाट प्राप्त भएका सुझावहरू तथा सूचनाहरूलाई व्यवस्थित गरी बिभिन्न तालिकाहरूमा प्रस्तुत गरिएको छ । सम्पत्ति कर लगायत अन्य करहरूको वर्तमान अवस्था र प्रक्षेपण सम्बन्धी बिस्तृत विवरण उल्लेख गरिएको छ ।मस्यौदा प्रतिवेदनमा गाउँपालिकाका अधिकारीहरूसँगको परामर्शबाट प्राप्त सुझावहरू समावेश गरी अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

१.५ प्रतिवेदनको ढाँचा

यस प्रतिवेदनमा छ वटा परिच्छेदहरू रहेका छन् । यस प्रतिवेदनमा आठ वटा परिच्छेदहरू रहेका छन् ।

- परिच्छेद एकमा समग्र अध्ययनको परिचय,
- परिच्छेद दुईमा गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय,
- परिच्छेद तीनमा स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता
- परिच्छेद चारमा आन्तरिक आय सम्भावना विश्लेषण,
- परिच्छेद पाँचमा राजस्व सुधार कार्ययोजना,
- परिच्छेद छ मा आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपण
- परिक्षेद सातमा आपेक्षित नतिजा
- परिच्छेद आठमा अनुगमन तथा मूल्यंकन

१.६ राजस्व सुधार कार्ययोजन अध्ययनका सीमाहरू

गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना निम्नअनुसारका सीमामा रही तयार गरिएको छः

- यस अध्ययन बिशेष गरी गाउँपालिकाको कार्यालयबाट प्राप्त दस्तावेजहरू, गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरू तथा सम्बन्धित कर्मचारीहरू र अन्य सरोकारवालाहरूबाट प्राप्त सुचना र छलफलका आधारमा तयार गरिएको छ।
- राजस्व प्रक्षेपण गाउँपालिकाको वर्तमान जनसंख्या, आर्थिक गतिविधि, गाउँपालिकाले प्रदान गर्ने सेवा, सम्पत्तिको मूल्याङ्कन दर र राजस्व दरलाई आधार मानी गरिएको छ ।
- राजस्व प्रक्षेपण गर्ने क्रममा करदाताको संख्या सम्बन्धी आधिकारिक आधार तथ्याङ्क प्राप्त हुन नसकेको अवस्थामा सहभागीद्वारा उपलब्ध भएको सूचनालाई आधार मानिएको छ ।
- छलफलबाट प्राप्त सुझाव अनुसार वर्तमान करका दरहरू यथावत राखी सोही बमोजिम आगामी तीन आर्थिक बर्षको राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ ।

परिच्छेद दुई - गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

२.१ गठन तथा भौगोलिक अवस्थिति

अन्नपूर्ण गाउँपालिका नेपालका पुरानो प्रशासनिक विभाजन अनुसार कास्की जिल्लामा र हाल गण्डकी प्रदेशमा पर्दछ । अन्नपूर्ण गाउँपालिका भौगोलिक हिसाबले ८३°४२’०” पूर्व देखि ८३°५७’०” पूर्व देशान्तरसम्म र २८°३६’४५”उत्तर देखि २८°१५’१५” उत्तरी अक्षांश सम्म अवस्थित छ । ४१७.७४ वर्ग कि.मि. क्षेत्रफल रहेको यस अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको उत्तरमा मनाङ, पश्चिमतर्फ म्याग्दी जिल्ला, दक्षिणमा पर्वत र पोखरा महानगर र पूर्वमा माछापुच्छ्रे गाउँपालिका रहेका छन् । नेपाल सरकारको निर्णयअनुसार मिति २०७३/११/२७ गते साविकका गाविसहरू दाङसिङ, घान्द्रुक, सल्यान, लुम्ले, ढिकुरपोखरी तथा भदौरे तामागी गाउँ विकास समितिका १ र २ वडा समावेश गरी अन्नपूर्ण गाउँपालिका घोषणा गरिएको थियो । शैक्षिक हिसाबमा यस गाउँपालिकामा सामुदायिक र संस्थागत गरी १८ वटा मा.वि. र ३९ वटा आ.वि. गरी जम्मा ५७ वटा शिक्षण संस्थाहरू संचालित छन् जसमा २ वटा मा.वि. र ३ वटा आ.वि. मात्र संस्थागत रहेका छन् । मध्यपहाडि लोकमार्गले बिचबाट चिरेर गएको यस गाउँपालिकामा केही महत्वपूर्ण बजार केन्द्रहरू समेत रहेकाले प्राकृतिक स्रोतसाधन,

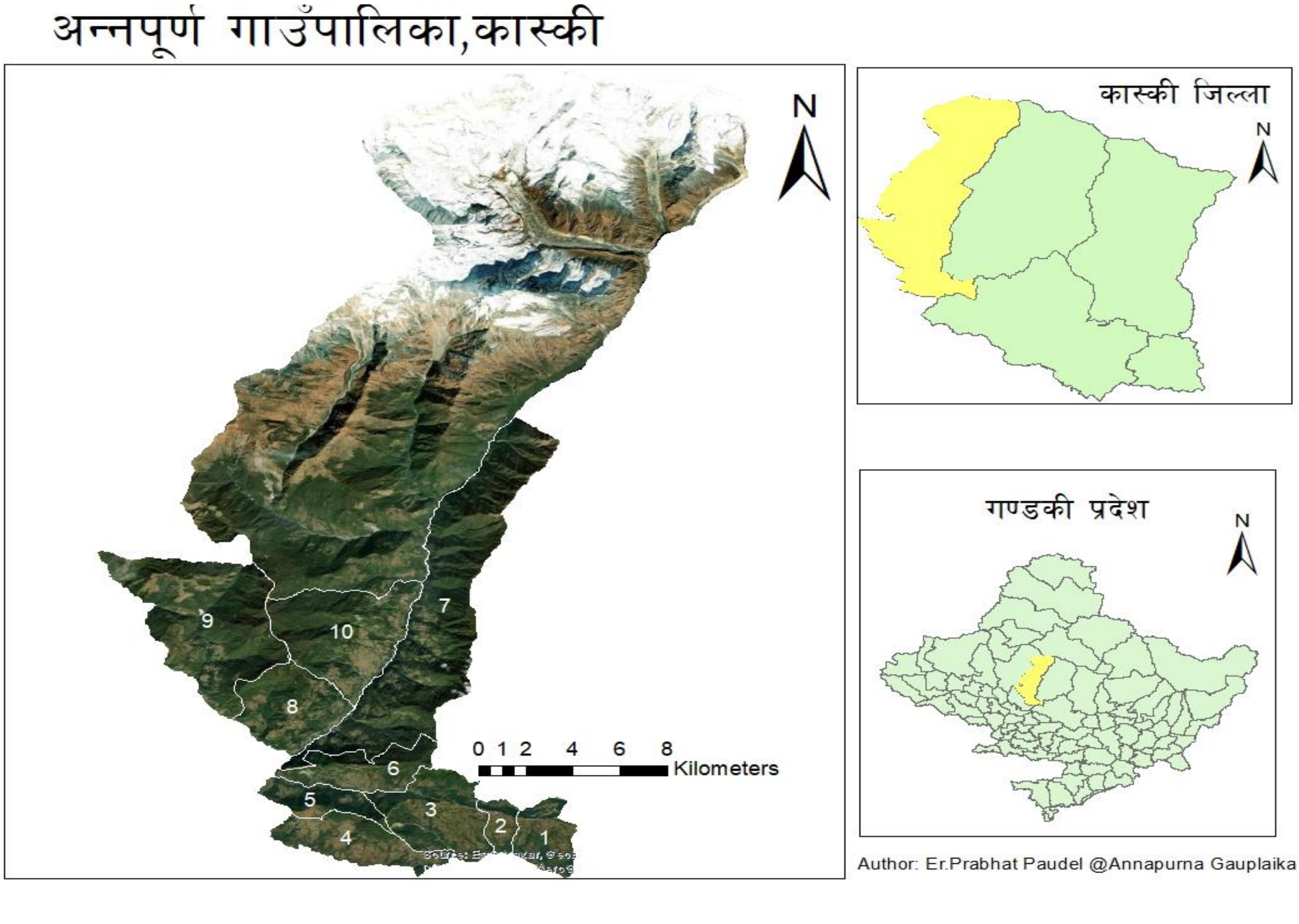

यस गाउँपालिकामा विभिन्न जातजाति तथा धर्म मान्ने व्यक्तिहरूको बसोबास रहेको छ । जनगणना २०७८ को तथ्याङ्क अनुसार यस गाउँपालिकामा जम्मा जनसंख्या २२०९९ जना रहेको छ जसमा पुरुषको जनसंख्या ११९७३ जना रहेको छ भने महिलाको जनसंख्या ११७२५जना रहेको छ ।राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसर यस पालिकाको जनसंख्या २३४१७ रहेकोमा पुरुपको जनसंख्याः१०५९७जना र महिलाको जनसंख्याः१२८२० रहेको थियो ।यसरी राष्ट्रिय जनगणना २०६८ र राष्ट्रिय जनगणना २०७८ लाई तुलना गरेर हेर्दा बसाई सर्ने र अन्य कारणहरुवाट यस पालिकाको जनसंख्या घटेको देखिन्छ । पुरुषको जनसंख्या ५७६ जना बढेको देखिन्छ भने महिलाको जनसंख्या १०९५ ले घटेको देखिन्छ ।

यस गाउँपालिकामा ११ वडाहरू रहेका छन्। गाउँपालिकाको सहरी क्षेत्रको रुपमा विकसित भएका क्षेत्रहरूमा व्यापार, उद्योग, कलकारखाना, प्राकृतिक श्रोत तथा सामाजिक महत्वका क्षेत्रहरू रहेका छन् । औषत पारिवारिक आम्दानीमा कृषि व्यवसायको सबैभन्दा ठूलो हिस्सारहेको छ र स्थानीय बासिन्दाको आम्दानीको अर्को मुख्य श्रोतको रुपमा वैदेशिक रोजगारी पनि एक हो भने पर्यटन ठूलो सम्भावना बोकेको आर्थिक मेरुदण्ड हो । परम्परागत प्रणालीको कृषि व्यवसायको विकल्प खोजिरहेका यहाँका बासिन्दा आधुनिक जीवनशैलीमा रमाउन थालेका छन् । स्थानीय जनशक्तिमजदुरी तथा अध्ययनका लागि विदेशिने क्रम बढिरहेको छ। यस गाउँपालिकामा आधारभूतदेखि उच्चशिक्षासम्म प्रदान गर्ने शैक्षिक संस्था रहेका छन्। प्राविधिक शिक्षा र माथिल्लो तह अध्ययनका लागि यसगाउँँपालिकाका स्थानीय विद्यार्थीहरू पोखरा महानगरपालिका तथा अन्य जिल्लामा जाने गरेका छन् ।अधिकांश घरमा विद्युतीकरण भएको भए तापनि केही सिमान्तकृत वर्गमा रहेका नागरिक भने विद्युतीयउपभोगको पहुँचमा पुग्न सकिरहेका छैनन् । योजनाबद्ध विकास कार्यक्रम कार्यान्वयन तथा आवश्यकआर्थिक व्यवस्थापनमा कठिनाई हुनुले यस गाउँपालिका क्षेत्रको अपेक्षित विकास हुन सकिरहेको देखिदैन ।

अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको भौगोलिक संरचना

यो गाउँपालिका समुद्री सतहबाट ८४० मिटर उचाई देखि ८०९१ मिटर सम्मको उचाईमा अवस्थित छ । कास्की जिल्लामाअवस्थित ४१७.७४ वर्ग कि.मि. क्षेत्रफल रहेको यस अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको उत्तरमा मनाङ, पश्चिमतर्फम्याग्दी जिल्ला, दक्षिणमा पर्वत र पोखरा महानगर र पूर्वमा माछापुच्छ्रे गाउँपालिका रहेका छन् । यस गाउँपालिकाको उच्च भागहरूमा हिमाली प्रकृतिका खेतीबालीहरू र तल्लो क्षेत्रमा पहाडी क्षेत्रकोखेतीबालीहरूको प्रचुर सम्भावना रहेको छ । जंगल र जलाधार क्षेत्र प्रशस्त भएको यस गाउँपालिका प्राकृतिक श्रोत साधनको दृष्टिले अत्यन्तै धनी छ । फेवा तालको जलाधार क्षेत्रको रुपमा रहेको यस गाउँपालिका सो क्षेत्रको अधेरी खोला लगायत मोदी खोला, भुरुङ्दी खोला, धोती खोला तथा अन्य सानाखोलाहरूमा जलविद्युत उत्पादनको हिसाबले पनि उतिकै सम्भावना रहेको छ ।

भूक्षेत्र (टोपोग्राफी)

अन्नपूर्ण गाउँपालिका समुद्री सतहबाट ८४० मिटर उचाईदेखि ८०९१ मिटर सम्मको उचाईमा अवस्थित रहेको छ । यो गाउँपालिकाको दक्षिण भागमा पहाडी क्षेत्र पर्दछ भने उत्तरी भू—भाग हिमालीक्षेत्र पर्दछ । अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल ४१७.७४ वर्ग कि।मि। मा ७२.७४ वर्ग कि.मि.खेतीपातीको लागि उपयोग भएको देखिन्छ । करिब १५५.५६ वर्ग कि.मि. जमिन वनजंगलले ओगटेको छभने २.५५ वर्ग कि.मि. जलक्षेत्र

२१.४७ वर्ग कि.मि. हिउँले ओगटेको छ । प्राकृतिक सम्पदाको हिसाबलेयो गाउँपालिका पशुपालनको लागि उपयुक्त उर्वर माटोको धनी हुनुका साथै राम्रो जलाधार भएको गाउँपालिका हो । गाउँपालिकाको प्रमुख खाद्यान्न तथा अन्न बालीमा धान, गहुँ, मकै, कोदो, मास, तोरी आदि हुन् ।

अन्नपूर्ण गाँउपालिकाको दीर्धकालिन सोच लक्ष्य र समिष्टगत उद्देश्य

दीघकालिन सोच “कृषि, पर्यटन, र पूर्वाधारः समद्ध अन्नपूर्ण विकासको प्रमुख आधार”

समष्टिगत लक्ष्य

“दीगो, समावेशी तथा गुणस्तरीय विकासका अवधारणा अनुरुप सामाजिक, आथिक,मानवीय तथा भौतिक संशाधन विकास गरी समुदायको जीवनस्तरमा दीगो तथा गुणात्मक सुधार गर्ने”

समष्टिगत उद्देश्य

- कृषि,पशुपालन र पर्यटनमा पारस्परिक व्यवसायिकताका विकास गरी रोजगारी, आय र उत्पादनशील सवा सविधाका उपलब्धता, गणस्तर र उपयागमा बद्धि हुने ।
- सामाजिक सवा तथा सविधाका उपलब्धता, गणस्तर र उपयागमा बद्धि हुने ।
- स्थानीय स्तरमा पूर्वाधार निर्माण मार्फत विद्युत, वैकल्पिक ऊर्जा र यातायात नविनतम प्रविधिहरुका सविधामा वद्धि भएको हुने ।
- वातावरण संरक्षण र विपद व्यवस्थापन मार्फत गाँउपालिकाका दीगो विकासमा टेवा पुग्ने।
- स्थानीय सेवाग्राहीहरुले न्यूनतम करमा अधिकतम सुविधाका पहच र सेवापदायकका कायदक्षता र जवाफदहितामा बद्धि हुने ।

कृषीः

गाउँपालिका विकासको मेरुदण्डको रुपमा कृषीलाई विकास गर्न विषादीरहित कृषी उत्पादनको वृद्धी कृषी व्यवसायीकरण र वजारीकरण मार्फत उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा बृद्धी गरी आर्थिक लाभ लिन सकिने अवसरको रुपमा कृषीलाई लिन सकिन्छ ।

पर्यटनः

यस गाउँपालिकमा विभिन्न ऐतिहासिक, साँस्कृतिक एवं प्राकृतिक रमणीय हिमश्रृखलाहरु विद्यमान भएकोले पालिकाले पर्याटन विकासका लागि मुख्य रुपमा निम्न तीन किसिमले वर्गीकरण गरेको पाईन्छ ।

(क) घरवास पर्यटनः (Home stay Tourusm) फेवा र मोदी जलाधारसँगै अन्नपूर्ण संरक्षण क्षेत्र पर्यट्टनका हिसावले लोकप्रिय मानिएको र यस गाउँपालिकाका ११ वटै वाडहरुआन्तरिक तथा बाह्य पर्यटनका लागि गन्तव्य उन्मुदख पद मार्गमा पर्ने भएकोले स्थानीय लेकाली कृषि संस्कृतीमा आधारित घरवास पर्यटन विकासले यस पालिका अग्रणी स्थानमा रहेको छ ।

(ख)गन्तव्य पर्यटनः (Destination Tourism) प्रसिद्ध मुक्तिक्षत्र र परपरागत नुन मार्गका रुपमा परिचित लुम्ले-विरठाँटी-घोरपानी पदमार्ग, गुराँसे वनका साथै पर्यटनका रुपमा चिनिएका घान्द्रुक-टाढापानी-देउराली—घोरपानी पदमाग, अन्नपूर्ण र माछापुच्छ्रे आधा शिविर पदमाग सगै मर्दी हिमाल पदमार्ग अति व्यस्त पर्यटकीय क्षेत्रहरु मानिन्छन्। तसर्थ अन्नपूर्ण गाँउपालिका हुँदै अन्य गन्तव्यमा जानकालागि यसै गाँउपालिकाका बाटो हुदै जान पर्यटकहरुलाई आकर्षण गरर उनीहरुको बसाइ लम्ब्याउन सकेमा यस क्षेत्रमा भ्रमण गर्ने पर्याटकको सरदर वस्ने अवधि (Average Time to stay) वढ्न जानुका साथै उक्त स्थानहरुको प्रचार प्रसार समेत हुन पुग्नेछ। अन्नपूर्ण आधार शिविर (Annapuran Base Camp) विश्वमा नै प्रख्यात पर्यटकिय स्थान समेत यसै पालिकाको वडा नं ११ मा पर्ने भएको र उक्त स्थानमा विदेशी तथा आन्तरिक पर्यटकको भ्रमणको गन्तव्य समेत रहेकोले यी स्थानहरु पर्यटकिय हिसावले महत्वपूर्ण छन । जसले स्थानीय रोजगारीका साथै स्थानीय तहको आन्तरिक राजस्व बृद्धीको लागी महत्व पूर्ण श्रोतहरु हुन ।

(ग) परिक्रमा पर्यटनः(Circular tourism: यस गाँउपालकमा रहेका धारमिक तथा साँस्कृतिक महत्वका क्षेत्रमा परिक्रममा हुदै आईरहेको छ ।यसको नमुना भनेको मूलतः पन्चासे परिक्रमासँगै जोडिएका ढिकुरपोखरी,अँधेरीखोला,भदौरे पन्चासे क्षेत्रलाई सल्यान, चित्रे र राम्चे क्षेत्रलाई जोडनु हो ।

२.२ विद्यमान अवस्थामा गाउँपालिकामा स्वीकृत दरवन्दीहरुः

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय दरवन्दी तेरिज देहायबमोजिमको रहेको छः

तालिका १ अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको कर्मचारी तेरीज

क्र.स.	पद	तह	सेवा	समुह	उप समुह	स्वीकृत दरवन्दी	अन्य सेवाबाट समायोजन	बाँकी दरवन्दी	कैफियत
१	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत	८औ	प्रशासन			१			
२	इन्जिनियर	७/८औ	ईन्जि.	सिभिल		१		१	
३	अधिकृत	७/८औ	प्रशासन	शि.प्र.		१		१	
४	अधिकृत	७/८औ	प्रशासन	लेखा		१		१	
५	अधिकृत	७/८औ	ईन्जि.	सा.प्र.		२		२	
६	आन्तरिक लेखा परिक्षक	५औ	प्रशासन	लेखा		१		१	

क्र.स.	पद	तह	सेवा	समुह	उप समुह	स्वीकृत दरवन्दी	अन्य सेवाबाट समायोजन	बाँकी दरवन्दी	कैफियत
७	सहायक	५औ	प्रशासन	सा.प्र.		४		४	
८	कम्यूटर अपरेटर	५औ	विविध			१		१	
९	लेखा सहायक	५औ	प्रशासन	लेखा		१		१	
१०	प्रा.स.	५औ	प्रशासन	शिक्षा		१		१	
११	हे.अ.	५/६औ	स्वास्थ्य	हे.ई		१		१	
१२	सव इन्जिनियर	५ औ	इन्जि.	सिभिल		१		१	
१३	अ.सव. इन्जिनियर	चौथो	इन्जि.	सिभिल		१		१	
१४	सहायक महिला विकास निरिक्षक	चौथो	विविध			१		१	
१५	खा.प.सा.टे	चौथो/ पाचौ	इन्जि.	सिभिल	स्यानेटरी	१		१	
कार्यालय तर्फ						१९	०	१८	
	वडा कार्यालय ११ वटा								
१	सहायक	५औ	प्रशासन	सा.प्र.		५	१	४	
२	सव इन्जिनियर	५ औ	इन्जि	सिभिल		५		३	
३	सहायक	चोथौ	प्रशासन	सा.प्र.		६	२	४	
४२	अ.सव.इन्जिनियर	चौथो	इन्जि	सिभिल		६		६	
	वडा कार्यालय तर्फ					२२	३	१९	

क्र.स.	पद	तह	सेवा	समुह	उप समुह	स्वीकृत दरवन्दी	अन्य सेवाबाट समायोजन	बाँकी दरवन्दी	कैफियत
	कूल					४१	३	३७	

२.३ भौतिक सम्पत्तिको अवस्था

गाउँपालिकाको प्रविधिक कारणले सुविधा सम्पन्न भवन निर्माण नभई सकेता पनि वाग्लुङ्ग पोखरा राजमार्गको नजिकै प्रशासकीय कार्यालय भवन रहेको छ, भने वडाहरुमा ११ वटै वडाकार्यालय आफ्नै भवनमा सञ्चालन हुने क्रममा छन् । कार्यालय भवनमा गाउँपालिकाका सम्पूर्ण शाखा, उपशाखा तथा इकाइहरूका संचालनमा रहेका छन् । गाउँपालिकाको स्वामित्वमा विधन्न भवन रहेको छन । गाउँपालिकाको स्वामित्वमा जिप, मोटरसाइकल लगायतका सवारी साधन रहेका छन् । कार्यालय तथा सबै वडाहरूमा कम्प्युटर, प्रिन्टरको सुविधा रहेको साथै सबै वडाहरुमा इन्टरनेटको सुविधा रहेको र सबै वडाबाट अनलाइन सेवा सुचारु भएको छ ।

२.४ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति

गाउँपालिकाको प्रभावकारी राजस्व परिचालनका लागि कार्यपालिकाको बैठकले गाउँपालिका उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा देहाय अनुसारका सदस्य रहने गरी राजस्व परामर्श समिति गठन गरेको छ:

तालिका २ राजस्व परामर्श समिति

क्र.सं.	समितिका व्यक्तिहरू (पद)	नाम	समिति (जिम्वेवारी)
१	गाउँपालिका उपाध्यक्ष	श्री चन्द्रकला अधिकारी	संयोजक
२	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	श्री खेमराज देवकोटा	सदस्य
३	गाँउ कार्यपालिका सदस्य	श्री पुष्पा पुन	सदस्य
४	गाँउ कार्यपालिका सदस्य	श्री पार्वती पौडेल	सदस्य
५	उद्योग/व्यवसायी((निजी क्षेत्र प्रतिनिधी)	श्री हरी वहादुर के.सी.	सदस्य
६	राजस्व शाखा	श्री बुलुन्द वहादुर भण्डारी	सदस्य सचिव

राजस्व परामर्श समितिले राजस्वका दररेटहरू तथा राजस्व सम्बन्धी नीतिगत निर्णयहरू गाउँ सभा समक्ष पेस गरी गाँउ सभाले पारित गरेर स्थानीय राजपत्रमा समेत प्रकाशन गरी गाउँपालिकाको वेबसाइटमा समेत राख्ने गरेको देखिन्छ. गाउँपालिको संवैधानिक व्यवस्थाको आधारमा गाउँपालिकाले चालु वर्षकोलागि आर्थिक ऐन पारित गरेको छ । राजस्व परामर्श समितिको बैठक बसी आन्तरिक आयको दररेट प्रस्ताव गरी गाउँसभाले सो दररेट स्वीकृत गरी राजपत्रमा प्रकाशन गरेको छ । आयका शीर्षकगत दायरा तथा उक्त दायराका दररेटहरू राखी गाउँसभा मार्फत आर्थिक ऐन पारित गरिएको हो । गाउँ सभाद्वारा आ.व. २०७९/८० को लागि आन्तरिक आयतर्फ शीर्षकगत वर्गीकरण सहित जम्मा रू. २ करोड सङ्कलन हुने अनुमान गरिएको छ ।

वित्तीय प्रणालीलाई सबलीकरण गर्न, सार्वजनिक खर्चको बढ्दो आवश्यकतालाई पूरा गर्न र परनिर्भरतालाई कमगर्न आन्तरिक स्रोत परिचालन आवश्यक छ भन्ने महत्वका साथ अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको गाउँ सभाले आ.व. २०७९/८० का लागि राजस्व सम्बन्धी देहायका नीति अबलम्बन गरेको छः

१. गाउँपालिकाको लेखा प्रणालीलाई चुस्त, दुरुस्त, मीतव्ययी तथा पारदर्शी बनाउनकालागि एकीकृत सफ्टवेयरबाट लेखा प्रणाली सञ्चालन गरिनेछ ।
२. तोकिए बमोजिमको कर नियमित र सहज एवं प्रभावकारी रुपमा बुझाउने करदातालाई प्रोत्साहन गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।
३. गाउँ क्षेत्र भित्र रहेका सार्वजानिक जग्गाको एकिन लागत तयार गर्ने कार्य अगाडि बढाइनेछ ।
४. गाउँपालिकाको आर्थिक क्षमता बढाउनकालागि गाउँ क्षेत्रमा लागु गर्न सकिने खालका करका दायराहरूको पहिचान गरी करका दर भन्दा दायरा बढाउने नीति लिइनेछ ।
५. नेपालको संविधान र स्थानीय तह सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ बमोजिम गाउँपालिकामा दर्ता हुने भनी तोकिएका उद्योग व्यवसायलाई गाउँपालिकामा दर्ता गर्ने व्यवस्था मिलाई त्यसको अभिलेखीकरण गर्ने कार्यलाई प्रभावकारी रुपमा अगाडि बढाइनेछ ।

२.५ आन्तरिक आय सङ्कलन तथा राजस्व संरचनाको अवस्था

गाउँपालिकासँग विगत आर्थिक वर्षहरूको तथ्याङ्कको शीर्षकगत रुपमा अभिलेख राख्ने परिपाटी रहेको देखिन्छ । आन्तरिक आयको अनुमान गर्दा समेत शीर्षकगत रुपमा नगरेर एकमुष्ठ गर्ने गरेकोमा चालु आ.व.बाट शीर्षकगत गर्ने प्रयास गरेको देखिन्छ तर पनि उक्त अनुमान कुनै आधारमा नटेकेर एकमुष्ठ अनुमान गरिएको छ जुन पूर्ण समेत देखिँदैन ।

गाउँपालिकाबाट प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार गाउँपालिकाले आ.व. २०७६/७७ मा सङ्कलन गरेको यथार्थ आयको विवरण केहि शीर्षक बाहेक अन्यको शीर्षकगत रुपमा नछुट्याइको कारण कुन आय शीर्षकमा कति आम्दानी भयो भनि एकिन नभए तापनि एकमुष्ट रू. १७ लाख ५९ हजार सङ्कलन भएको देखिन्छ । गत आ.व. २०७७/७८ मा रू. २२ लाख ६ हजार मात्र सङ्कलन भएको देखिन्छ भने चालु आ.व. २०७९/०८० का लागि गरिएको अनुमानित आम्दानी रू. ८० लाख मध्ये रू. २० लाख भूमि कर, र नदीजन्य पदार्थ ठेक्कावापत प्राप्त हुने रू. २३ लाख बाहेक अन्य आयको स्रोत खुलाइएको छैन । त्यसैगरी संघ तथा प्रदेशबाट प्राप्त हुने राजस्व बाँडफाँड रू. ७ करोड ५३ लाख २५ हजार रहेको छ ।

२.६ राजस्व परिचालनका लागि प्रशासनिक व्यवस्था

संगठन संरचनामा यस गाउँपालिकाले प्रशासन, योजना तथा अनुगमन शाखा अन्तर्गत रहने गरी राजस्व उपशाखा गठन गरे तापनि व्यवहारमा उपशाखाको कार्य विवरण अनुसारको कार्य संचालन भएको देखिंदैन । स्थलगत अवलोकन तथा विभिन्न सूचनाका आधारमा हेर्दा हाल अन्

नपूर्ण गाउँपालिकाको राजस्व सङ्कलनको अवस्था देहाय अनुसार रहेको छ :

- राजस्व उपशाखाका लागि बेग्लै कार्यकक्ष तथा भौतिक सुविधा (कम्प्युटर, प्रिन्टर, तथा फर्निचर) र दक्ष कर्मचारी सहित प्रभावकारी रूपमा सेवा उपलब्ध भएको ।
- यहि आर्थिक बर्ष २०७९/०८९ को पहिलो महिना श्रावण २२ गते बाठ नै सबै वडाहरु (११ वटै) बाट Online services मार्फत राजस्व संकलन प्रभावकारीट्ट ढंगले गरिएको ।

- सङ्कलन गरेको तथ्याङ्कहरू सहित विगत आ.व.मा सङ्कलन भएका राजस्व सम्बन्धी तथ्याङ्क, विभिन्न आर्थिक वर्षहरूको राजस्व बजेट जस्ता आवश्यक तथ्याङ्क तथा दस्तावेजहरू अभिलेखिकरण भएको ।
- राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीले नम्र व्यवहारका साथ सेवाग्राहीलाई सेवा दिने गरेको ।
- संकलित रकम नियमित रुपमा बैंकमा दाखिला गर्ने गरेको ।
- गत आ.व. बाट मासिक रुपमा वडा कार्यालयहरूबाट प्राप्त विवरणहरू समेत समावेश गरी शीर्षकगत रुपमा सङ्कलित रकमको विवरण सहित बैंक भौचरहरू लेखा शाखामा बुझाइने गरेको ।
- राजस्व सङ्कलनको स्पष्ट ऐन तथा कार्यविधि भएकाले राजस्व सङ्कलन गर्दा शीर्षकहरू चयनमा अस्पष्टता नरहेको ।
- राजस्व सङ्कलनको जिम्मेवारी सहित कार्यरत कर्मचारीहरूका लागि थप तालिम तथा समय सापेक्षित विविध शीर्षक तथा विषयहरुमा अन्तरक्रियाहरु आवश्यक भएको ।
- राजस्व परामर्श समितिको नियमित रुपमा बैठक वस्ने तथा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन एवं अन्तरपालिका छलफल /अध्ययन भ्रमण भएकोसमिक्षा गरिएबाट समिती क्रियाशिल हुनुको साथै प्रभावकारी समेत भएको ।

परिच्छेद—तीनः स्थानीय तहको राजश्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

३.१ राजश्व अधिकार सम्बन्धि कानुनी व्यवस्था

यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था, गाउँपालिकाको परिचय, उपलब्ध कानुनी व्यवस्था अनुसार गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको सम्भाव्यतालाई शीर्षकगत रुपमा विश्लेषण गरिएको छ । यसबाट गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको विद्यमान अवस्था तथा सम्भावनाको विस्तृत विश्लेषण भई पहिचान गरिएको मुद्दाहरूलाई राजस्व सुधार कार्ययोजनाले संवोधन गर्ने विश्वास लिइएको छ । त्यसैगरी गाउँपालिकाले राजस्व परिचालनमा गरेका प्रयासहरू तथा आय सङ्कलनको अवस्थालाई छोटकरीमा व्याख्या गरिएको छ । यसले गाउँपालिकाको आय सङ्कलनको लागि संस्थागत क्षमतामा सुधार गर्न गर्नुपर्ने कार्यहरू पहिचान गर्न सहयोग पुग्ने छ ।

अ. राजस्व अधिकारको बाँडफाँड

संविधान तथा कानुनमा राजस्व अधिकारको बाँडफाँडः नेपालको संविधानले नेपाल सरकारले उठाउन पाउने एकल करका अधिकार तथा प्रदेश र स्थनीय तहको एकल तथा साझा कर अधिकारहरुको बाँडफाँड गरेको छ । संविधानको यस प्रावधान अनुसार स्थननीय सरकार संन्चालन ऐन, २०७४ र अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्था ऐन, २०७४ ले राजस्व श्रोतका अधिकारहरु देहाय अनुसार बाँडफाँड गरेको छ

तालिका ३ **संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको एकल तथा साझा अधिकारहरु**

संघ प्रदेश र स्थनीय तहको एकल राजस्व अधिकार			प्रदेश तथा स्थानीय तह दुबैको अधिकारमा रहेका राजस्व श्रोतहरु
संघ	प्रदेश	स्थानीय	
• भन्सार महसुल • मूल्य अधिवृद्धि कर • व्याक्तिगत आय कर • संस्थागत आय कर • पारिश्रमिक कर • राहदानी कर • भिसा शुल्क	कृषी आयमा कर	• सम्पत्ति कर • घर जग्गा बहाल कर • घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क • सवारी साधन कर • सेवा शुल्क, दस्तुर • पर्यटन शुल्क • विज्ञापन कर • व्यवसाय कर • भूमिकर (मालपोत) • दण्ड जरिवाना	• घर जग्गा रजिष्टेशन शुल्क • सवारी साधन कर • मनोरन्जन कर • विज्ञापन कर • नदीजन्य तथा खानीजन्य निर्माण पदार्थ

आ. साझा अधिकार र करको प्रशासनः

अन्तर सरकारी वित्तीय ऐन, २०७४ ले प्रदेश र स्थनीय तहको साझा अधिकारको करको प्रशासनका लागि देहायको व्यवस्था गरेको छ । यस ऐनले दुई तहको अधिकारको क्षेत्रमा परेको कर उठाउने तहले ६० प्रतिशत राखी ४० प्रतिशत बाँडफाँड गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । प्रदेश तहले उठाउने सवारी साधन करको हकमा राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा अनुसार हुने गरेको छ ।

तालिका ४राजस्व श्रोतको नीति तथा कार्यन्वयन गर्ने निकायहरु

राजस्व श्रोत	नीति वनाउने र दर तोक्ने	राजस्व उठाउने
सवारी साधन कर	प्रदेश सरकार	प्रदेश सरकार
मनोरन्जन कर	प्रदेश सरकार	स्थानीय सरकार
घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क	प्रदेश सरकार	स्थानीय सरकार
विज्ञापन कर	स्थानीय सरकार	स्थानीय सरकार

३.२ स्थानीय सरकारको राजस्व अधिकार

नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन तथा अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐनमा स्थानीय सरकारको राजस्व अधिकार संम्बन्धी गरिएको प्रावधानहरू यस शीर्षक अन्तर्गत प्रस्तुत गरिएको छ ।

३.२.१ राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक व्यवस्था

नेपालको संविधानको अनुसूची–८ (स्थानीय तहको अधिकार सूची) को प्रावधान अनुसार स्थानीय सरकारलाई निम्नानुसार राजस्व अधिकार प्रदान गरेको छ :

- सम्पत्ति कर
- घर जग्गा बहाल कर
- घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क
- सवारी साधन कर
- सेवा शुल्क, दस्तुर
- पर्यटन शुल्क
- विज्ञापन कर
- व्यवसाय कर
- भूमिकर (मालपोत)
- दण्ड जरिवाना

- मनोरञ्जन कर

त्यसैगरी नेपालको संविधानमा स्थानीय सरकारको राजस्व अधिकार सम्बन्धी निम्न धारामा थप प्रावधान देहाय अनुसार रहेको छः

धारा २२८ः कर लगाउन वा ऋण लिन नपाइने

नेपालको संविधानको भाग १९ मा स्थानीय आर्थिक कार्यप्रणालीको ब्याख्या गरेको छ जस अनुसार धारा २२८ ले निम्न अनुसारको व्यवस्था गरेको छ :

(१) कानून बमोजिम बाहेक कुनै कर लगाउन, उठाउन र ऋण लगाउन पाइने छैन ।

(२) आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्रको विषयमा राष्ट्रिय नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसार पसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश वा स्थानीय तहलाई प्रतिकूल नहुने गरी कानून बनाई कर लगाउन सक्नेछ ।

त्यसरी नै संविधानको धारा २२९ ले स्थानिय संन्चित कोषको व्यवस्था गरेको छ जस अनुसार स्थानीय तह अन्तर्गत प्रत्येक गाँउपालिका र नगरपालिकमा एक स्थानीय सञ्चित कोष रहनेछ । त्यस्तो कोषमा गाँउपालिका वा नगरपालिकालाई प्राप्त हुने सबै प्रकारको राजश्व, नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान तथा गाँउपलिका वा नगरपालिकाले लिएको ऋण रकम र अन्य स्रोतबाट प्राप्त हुने रकम जम्मा हुनेछ । साथै स्थानीय सञ्चित कोषबाट गर्न सकिने खर्च सम्वन्धित व्यवस्था स्थानीय कानुन बमोजिम हुनेछ भनेर ब्याख्या गरेको छ ।

धारा २३६ः अन्तर प्रदेश व्यापार

संविधानमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि एक प्रदेश वा स्थानीय तहबाट अर्को प्रदेश वा स्थानीय तहको क्षेत्रमा हुने वस्तुको ढुवानी वा सेवाको विस्तारमा कुनै किसिमको वाधा अवरोध गर्न वा कुनै कर, शुल्क, दस्तुर वा महशुल लगाउन वा त्यस्तो सेवा वा वस्तुको ढुवानी वा विस्तारमा कुनै किसिमको भेदभाव गर्न पाइने छैन ।

३.१.२ राजस्व अधिकार सम्बन्धी संघीय ऐनका व्यवस्था

स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ (केही नेपाल ऐन संसोधन गर्ने ऐन, २०७५ को संसोधन समेत समावेश) अनुसार स्थानीय सरकारलाई निम्नानुसार आय सङ्कलन गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छः

(क) गाँउपालिका वा नगरपालिकाको एकल अधिकारः

अ) कर

- **सम्पत्ति करः** आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र घरजग्गामा घर र सो घरले चर्चेको जग्गामा सम्पत्ति कर लगाई बाँकी जग्गा र घर नभएका अन्य जग्गामा भूमिकर (मालपोत) लगाउनु पर्ने । "घरले चर्चेको जग्गा" भन्नाले घरले ओगटेको जग्गाको क्षेत्रफल र अधिकतम सो क्षेत्रफल बराबरको थप जग्गासम्म पर्ने ।
- **भूमि कर (मालपोत)ः** आफ्नो क्षेत्रभित्रको जग्गामा त्यस्तो जग्गाको उपयोगका आधारमा लगाउने, तर सम्पत्ति कर लगाएको अवस्थामा भूमिकर (मालपोत) लगाउन नपाइने ।
- **घर जग्गा बहाल करः** कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएकोमा ।
- **व्यवसाय करः** पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा ।

- **सवारी करः** टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, विद्युतीय रिक्सामा ।
- **जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु करः** आफ्नो क्षेत्रभित्र ऊन, खोटो, जडीबुटी, बनकस (खर), कवाडी माल, जीवजन्तुको हाड, सीङ, प्वाँख, छालाको ब्यावसायिक उपयोग गरे बापत ।
- **मनोरन्जन करः**

आ) शुल्क

- **बहाल बिटौरी शुल्कः** आफूले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट, बजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत ।
- **पार्किङ शुल्कः** आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै सवारीलाई पार्किङ्ग सेवा उपलब्ध गराए बापत ।

इ) सेवा शुल्क

- आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केवलकार, ट्रेकिङ्ग, कायकिङ्ग, बञ्जी जम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुदसम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा ।
- आफूले निर्माण, संचालन वा व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार वा उपलब्ध गराएको देहायको सेवामा सेवामा (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, फोहरमैला व्यवस्थापन, सरसफाई, ढल निकास, सडक बत्ती, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, ब्यायामशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटवजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, वसपार्क, पुल आदि)
- अचल सम्पत्ति वा अन्य कुनै विषयको मूल्याङ्कन सेवा शुल्क ।
- सिफारिश सम्बन्धी कुनै सेवा शुल्क ।

ई) दस्तुर

- दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर
  - एफएम रेडियो संचालन, “घ” वर्गको निर्माण इजाजत पत्र,विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग ।
  - ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग ।
- नक्सा पास दस्तुर ।
- पञ्जीकरण व्यवस्थापन दस्तुर ।
- वडामार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर ।

उ) बिक्री गर्न सक्ने

- गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वाताबरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एबम् माटोजन्य वस्तुको बिक्री गर्न सक्ने ।
- गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक तथा ऐलानी जग्गामा रहेको काठ दाउरा, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर आदिको बिक्री गर्न सक्ने ।
- यस्तो बिक्रीबाट प्राप्त रकम गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

ऊ) सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त गर्ने

- सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावार बिक्री तथा उपयोग सम्बन्धी आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना बनाई गाउँपालिकाबाट स्वीकृत गराउनु पर्ने ।
- वन पैदावारको बिक्री वापत प्राप्त हुने रकमको दश प्रतिशत रकम सम्बन्धीत गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

(ख) प्रदेश तथा संघीय कानून अनुसार प्राप्त हुने (स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ दफा ११ (४ घ))

- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी ।
- खनिज पदार्थको उत्खनन रोयल्टी ।
- सामुदायिक वनको संचालन व्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी ।
- पानी घट्ट, कूलो पैनी जस्ता सेवाबाट रोयल्टी ।
- खानेपानी महसुल ।
- स्थानीय साना सतह तथा भूमिगत सिंचाई सेवा शुल्क ।
- स्थानीय स्तरमा जडिवुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावार उत्पादन, सङ्कलन, प्रसोधन र वजार व्यवस्थापन।
- जनरल अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, निदान केन्द्र र स्वास्थ्य संस्थाको दर्ता, संचालन अनुमति ।
- स्थानीय सार्वजनिक यातायातको रुट अनुमति, नवीकरण ।
- इन्टरनेट सेवा, टेलीसेन्टर, केवल, तारविहिन टेलिभिजन प्रसारण अनुमति, नवीकरण ।
- स्थानीय सरकारका पत्रपत्रिकाको दर्ता ।

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ (केही नेपाल ऐन संसोधन गर्ने ऐन, २०७५ को संसोधन समेत समावेश) अनुसार स्थानीय सरकारलाई निम्नानुसार राजस्व सम्बन्धी वित्तीय अधिकार प्रदान गरेको छः

(क) एकल कर प्रशासन सम्वन्धी व्यवस्था (आर्थिक ऐन २०७५ वाट संसोधित व्यवस्था)

१. सवारी साधन करको दर प्रदेशले लगाउने र उठाउने । तर टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा र विद्युतिय रिक्सामा सवारी साधन करको दर गाँउपालिका वा नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने ।
२. घरजग्गा रजिश्ट्रेशन शुल्कको दर प्रदेशले लगाउने र गाउँपालिका वा नगरपालिकाले उठाउने
३. मनोरंजन करको दर प्रदेशले लगाउने र गाँउपालिका वा नगरपालिकाले उठाउने ।
४. विज्ञापन करको दर गाँउपालिका वा नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने ।

(२), (३) र (४) बमोजिमको करवाट उठेको रकममध्ये ६० प्रतिशत रकम गाँउपालिका वा नगरपालिकाको संचित कोषमा जम्मा गरी ४० प्रतिशत रकम मासिक रुपमा प्रदेश सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नु पर्ने ।

५. प्रदेशले सवारी साधन कर करबाट उठेको रकम प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा गर्नु पर्ने ।

- प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा भएको रकम ४० प्रतिशत रकम प्रदेश सरकारलाई र ६० प्रतिशत स्थानीय सरकारलाई बाँडफाँड गरिने ।
- आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम प्रदेश सरकारले स्थानीय सरकारलाई बाँडफाँड गर्ने

- प्रदेशले मासिक रुपमा सम्वन्धित स्थानीय सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नु पर्ने ।

(ख) राजस्व बाँडफाँड

वित्तीय संघीयताको अर्को महत्वपूर्ण पक्ष भनेको एक तहको सरकारले उठाएको राजस्व अन्य तहहरूमा समेत वाँडफाँड गर्नु हो । माथिल्लो तहका सरकारबाट तल्लो तहमा वाँडफाँड हुने (Vertical Revenue Sharing) प्रणाली हाम्रो देशले अपनाएको छ । अन्तर (सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले व्यवस्था गरे अनुसार, मूल्य अभिवृद्धी कर र अन्तशुल्को वाँडफाँड) निम्न तालिकमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ५ मूल्य अभिवृद्धी कर र अन्तशुल्को वाँडफाँड

श्रोतहरु	संघ प्रतिशत	प्रदेश प्रतिशत	स्थानीय तह प्रतिशत
मूल्य अभिवृद्धी कर (भ्याट)	७०	१५	१५
अन्तशुल्क	७०	१५	१५

प्राकृतिक श्रोतको रोयल्टीको वाँडफाड निम्न तालिकामा देखाए वमोजिम गरिएको छ ।

तालिका ६ प्राकृतिक श्रोतको रोयल्टी वाँडफाँड

श्रोतहरु	संघ प्रतिशत	प्रदेश प्रतिशत	स्थानीय तह प्रतिशत
पर्वातरोहण	५०	२५	२५
विद्युत	५०	२५	२५
वन	५०	२५	२५
खानी तथा खनिज	५०	२५	२५
पानी तथा अन्य श्रोत	५०	२५	२५

१. नेपाल सरकारले सङ्कलन गरको मूल्य अभिवृद्धि कर र अन्तशुल्कबाट सङ्कलन भएको रकमको १५ प्रतिशत स्थानीय विभाज्य कोषमा जम्मा हुने ।

- आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम बाँडफाँड हुने ।
- स्थानीय सञ्चित कोषमा मासिक रुपमा प्राप्त हुने ।

२. प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टीको बाँडफाँड आयोगको सिफारिसमा प्राकृतिक स्रोतको उपयोगबाट प्रभावित हुने स्थानीय सरकारलाई २५ प्रतिशत

- प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टी वार्षिक रुपमा प्राप्त हुने ।

(ग) अनुदान (वित्तीय हस्तान्तरण)

नेपालको संविधानको धारा ६० को उपधारा (३) मा प्रदेश र स्थानीय तहले प्राप्त गर्ने बित्तीय हस्तान्तरणको परिमाण राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगको सिफारिस वमोजिम हुने व्यवस्था गरेको छ । नेपालमा राजस्व वाँडफाँको अतिरिक्त मूलतः चार प्रकारका अनुदान माध्यमबाट अन्तर– सरकारी बित्तीय हस्तान्तरण गरिने व्यवस्था संबिधान र कानुनमा गरिएको छ ।

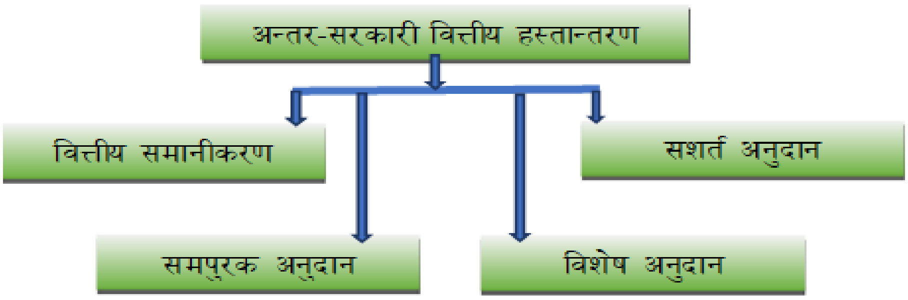

१. **वित्तीय समानीकरण अनुदानः** खर्चको आवश्यकता र राजस्वको क्षमताको आधारमा आयोगको सिफारिशमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त ।
२. **सशर्त अनुदानः** कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न आयोगले तोकेको आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने ।
३. **समपूरक अनुदानः** पूर्वाधार विकास सम्बन्धी कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न योजनाको कूल लागतको अनुपातका आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने ।
४. **विशेष अनुदानः** कुनै खास उद्देश्य र योजनाको लागि संघ र प्रदेशबाट ।

(घ) वैदेशिक सहायता तथा आन्तरिक ऋण

उपर्युक्त व्यवस्थाहरूले स्थानीय सरकारलाई प्राप्त हुन सक्ने आयका स्रोतहरूलाई व्याख्या गरेको छ । स्थानीय सरकारले कानून बमोजिम वाहेक आफ्नो अधिकार क्षेत्रमा कुनै कर लगाउन, उठाउन र ऋण लिन नपाउने व्यवस्था हुनुका साथै निम्न अनुसारका थप व्यवस्थाहरू रहेका छन्।

१. नेपाल सरकारको पूर्वस्वीकृति लिएर मात्र वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन वा बैदेशिक अनुदान वा सहयोगमा योजना वा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न गराउन सक्ने ।
२. नेपाल सरकारको सहमति लिएर मात्र वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सिमाभित्र आन्तरिक ऋण लिन सक्ने ।
३. नेपाल सरकारसँग मनासिव कार्यका लागि ऋण लिन सक्ने ।

४. कर लगाउँदा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसार पसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश तथा स्थानीय सरकारलाई प्रतिकूल असर नहुने गरी लगाउनु पर्ने (संवैधानिक व्यवस्था)

५. **कर नलाग्नेः** कूटनीतिक नियोग, कूटनीतिज्ञ, वैदेशिक ऋण वा सहायताबाट संचालित परियोजनावाट हुने पैठारी, सामुहिक वा संयुक्त आवासको बिक्री नभएको स्टक, सामुहिक आवासको सार्वजनिक उपयोगको क्षेत्र ।

सेवा शुल्क असुली कार्य आफैं वा व्यवस्थापन करार वा सार्वजनिक निजी साझेदारीवाट गर्न सक्ने ।

आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

गाँउपालिकाको आन्तरिक आय सम्भाव्यता थाहा पाउनको लागि हालको कानुनी प्रावधान अनुसार गाँउपालिकालाई उपलब्ध आय शिर्षकहरूको परिचालन कसरी गरिएको छ भनी जान्नु उपयुक्त हुन आउँछ । गाँउपालिकाले उपरोक्त आय शिर्षकहरू मध्ये कतिवटामा राजस्व असुली गरिरहेको, कतिवटामा संकलनको निर्णय मात्र गरेको र भएका शिर्षक मध्ये कतिवटामा दर र दायरा वढाउन सकिने र कतिवटा शिर्षक परिचालन गर्न सकिने हो भनी नगरपालिकाका पदाधिकारीहरूसँगको छलफलबाट यथार्थ अवस्था झल्काउन कोशिस गरिएको छ ।

तालिका ७ आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

क्र.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	सङ्कलन भएको/नभएको	दर निर्धारणको अवस्था
क.	**कर तर्फ**			
१	भूमि कर (मालपोत)	छ	भएको	भएको
२	सम्पीत्त कर	छ	नभएको	नभएको
३	व्यवसाय कर	छ	भएको	भएको
४	घर जग्गा बहाल कर	छ	भएको	भएको
५	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा	छैन	नभएको	नभएको
६	जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु कर	छ	नभएको	भएको
७	विज्ञापन कर	छ	भएको	भएको
८	मनोरन्जन कर	छ	नभएको	भएको
ख.	**अन्य राजस्व**			
१	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, काठ, दाउरा, जराजुरी, स्लेट, खरीढुङ्गा आदि प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको विक्री तथा निकासी शुल्क	छ	भएको	भएको
२	नक्सापास दस्तुर	छ	भएको	भएको
३	व्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क	छ	भएको	भएको
४	वहाल विटौरी शुल्क	छ	भएको	भएको
५	पार्किङ्ग शुल्क	छ	नभएको	भएको

क्र.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	सङ्कलन भएको/नभएको	दर निर्धारणको अवस्था
६	अस्पताल संचालन	छैन	नभएको	नभएको
७	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	छ	नभएको	नभएको
८	स्थानीय खानेपानी महसुल	छैन	नभएको	नभएको
९	स्थानीय विद्युत महसुल	छैन	नभएको	नभएको
१०	केवलकार, टेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, वन्जीजम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाईडिङ्ग आदि मनोरंजन तथा साहसी खेलकुद सम्वन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क	छ	नभएको	नभएको
११	निर्माण, संचालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार तथा सेवामा सेवाशुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक वत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, ब्यायामशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटवजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, घोविधाट, सडक, वसपार्क, पुलआदि	छ	नभएको	भएको
१२	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क	छ	नभएको	नभएको
१३	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म	छ	भएको	भएको
१४	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क	छ	नभएको	भएको
१५	वडा मार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर	छ	भएको	भएको
१६	दण्ड जरिवाना	छ	भएको	भएको

उल्लिखित तालिकाका आधारमा विश्लेषण गर्दा गाउँपालिकाले करतर्फ ८ वटा मध्ये ७ वटा शीर्षकहरूमा आय सङ्कलन गर्ने सम्भावना देखिन्छ, जसमध्ये गाउँपालिकाले हालसम्म ६ वटा शीर्षकहरूको करका दरहरू निर्धारण गरी ४ वटा शीर्षकहरूबाट कर सङ्कलन गरिरहेको छ । तर सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा) करको हकमा भने करको दर निर्धारण भएको भएता पनि कर उसुल उपर हुने सम्भावना रहेको छैन । त्यसैगरी जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु करको सम्भावना रहेको भएता पनि दर निर्धारण तथा सङ्कलन हुन सकेको छैन ।

त्यसैगरी गैरकरतर्फ समग्रमा जम्मा १६ वटा शीर्षकहरू मध्ये १३ वटा शीर्षकहरूबाट आय सङ्कलन गर्ने सम्भावना रहेको देखिन्छ भने ३ वटा शीर्षकहरूबाट आय सङ्कलन गर्ने सम्भावना रहेको देखिंदैन । हालसम्म गाउँपालिकाले जम्मा १० वटा शीर्षकहरूमा दर निर्धारण गरेको भए तापनि ६ वटा शीर्षकहरूमा मात्र आय सङ्कलन गरिरहेको छ । यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाको आन्तरिक आय, राजस्व सङ्कलनका प्रमुख क्षेत्रहरूको आय सङ्कलनको अवस्था, सम्भावना, समस्या तथा चुनौतीहरू शीर्षकगत रुपमा विश्लेषण गरिएको छ । त्यसैगरी राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरूको पहिचान, विश्लेषण र समस्या सामाधानका उपायहरूको खोजी गरिएको

छ । प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको विक्री तथा निकासी कार्यको समेत प्रारम्भिक वतावरणीय अध्ययन पश्चायत ठेक्का लगाएर यसको शुरुवात गरिसकेको छ ।

आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ का लागि कूल आय **रू. ६० करोड ५१ लाख ७० हजार** सहित निम्न बमोजिमको आय अनुमान गरिएको थियो:

आय अनुमान:

- आन्तरिक आम्दानी स्रोतको अनुमान रू. २ करोड

नेपाल सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान:

- सशर्त अनुदान रू. २६ करोड ८८ लाख
- बित्तिय समानिकरण अनुदान रू. ११ करोड १९ लाख
- समपुरक अनुदानको अनुमान रू. ३ करोड ६० लाख
- बिशेष अनुदानको अनुमान रू. १ करोड ९७ लाख

प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान:

- वित्तिय समानिकरण अनुदान रू. १ करोड २६ लाख ६३ हजार
- बिशेष अनुदानको अनुमान रू. ५० लाख
- समपुरक अनुदानको अनुमान रू.५० लाख
- सशर्त अनुदानको अनुमान रू. ५० लाख

राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने अनुदान:

- संघीय राजस्व वाँडफाँड रु १० करोड ५४ लाख ९२ हजार
- प्रदेश तथा संघीय सरकारबाट प्राप्त हुने राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने अनुदान रू. ६३ लाख ३४ हजार

गत आ.ब.को अ. ल्या. रु ८९ लाख

संघीयताको मर्म बमोजिम स्थानीय सरकारले आफैं आम्दानी गर्ने, आफैं बजेट निर्माण गर्ने, आफैं खर्च गर्ने, आफैं लेखांकन गर्ने, प्रतिवेदन तयार गर्ने र लेखापरीक्षण गर्ने नीति अनुरुप गाउँपालिकाको विगत ३ (तीन) वर्षको आन्तरिक स्रोतको अवस्था विश्लेषण गर्दा आन्तरिक आम्दानीको लागि विभिन्न पहलहरु हुदै आईरहेको देखिन्छ । आगामी दिनहरूमा गाउँपालिकाले करका दायराहरू, आम्दानीका स्रोतहरू र उत्पादनमूलक क्षेत्रहरू बढाउनुको विकल्प नभएको अवस्थामा यस गाँउपालिकामा करको दायरा बढाउनुको साथसाथै यसै चालु आ.ब.बाट

३.३ आन्तरिक आय स्रोतका प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण

३.३.१ सम्पत्ति कर

हालको अवस्था:

स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को संशोधन अनुसार स्थानीय तहले आफनो क्षेत्रभित्रको घर र जग्गामा सम्पत्ति कर लगाउन पाउने व्यवस्था गरेको छ । यसरी सम्पत्ति कर लगाउँदा घर र सो घरले चर्चेको जग्गामासम्पत्ति कर लगाई बाँकी जग्गा र घर नभएका अन्य जग्गामा भूमीकर (मालपोत) लगाउनु पर्ने व्यवस्था गरेको छ। "घरले चर्चेको जग्गा" भन्नाले घरले ओगटेको जग्गाको क्षेत्रफल र अधिकतम सो क्षेत्रफल बराबरको

थप जग्गासम्म पर्नेछ। घर जग्गामा सम्पत्ति कर लगाउँदा घर जग्गाको मूल्यांकनका आधारहरू देहाय बमोजिम हुनेछनः

(क) घर र घरजग्गाको आकार, प्रकार, बनौट र उपयोगको अवस्था,

(ख) घर र घरजग्गाको चलनचल्तीको मूल्य र घरको ह्रास मूल्य,

(ग) घर र घरजग्गाको व्यापारिक वा आवासीय उपयोगको अवस्था

(घ) सम्पत्ति करको दर निर्धारण गर्दा नागरिकको जीवनस्तर, आर्थिकस्तर र कर तिर्न सक्ने क्षमताका आधारमा गर्नुपर्नेछ ।

यस व्यवस्था अनुसार गाँउपालिकाले आर्थिक ऐनमा गाँउपालिकाको क्षेत्रभित्र कुनैपनि व्यक्तिको स्वामित्वमा रहेको सम्पूर्ण घर र जग्गाको एकिकृत रुपमा हिसाब गरी मुल्यांकनका आधारमा सम्पत्ति कर लगाउँदै आएको छ। आर्थिकऐनमा सम्पत्ति मूल्याङ्कनको दर (आधार) निर्धारण गरेको छ तर करका दरहरू उल्लेख गरिएको छैन। गाँउपालिकाले सम्पत्ति कर सम्बन्धी कार्यविधि तयार पारेर सम्पत्ति कर सम्बन्धी दर निर्धारण गरी घर र घरले चर्चेको जग्गाको मूल्याङ्कन दर र घर तथा संरचना ह्रासकट्टी समेत मूल्याङ्कन दर निर्धारण गर्नुपर्ने देखिन्छ। गाउँपालिकामा हाल सम्म सम्पत्ति कर सङ्कलन गरिएको छैन र सो सम्बन्धि आर्थिक ऐनमा करको दर लगायत कुनै कुरा उल्लेख गरिएको छैन । आर्थिक ऐनमा सम्पत्ति कर सम्बन्धि स्पस्ट व्यवस्था नभए सम्म कर सङ्कलन गर्न नहुने भएकाले आगामी आ.व. मा सम्पत्ति कर सङ्कलनका लागि आर्थिक ऐनमा करको दर सहित व्यवस्था गर्नु पर्ने देखिन्छ । सम्पत्ति कर कार्यान्वयनका लागि गाउँपालिकाले कर तथा शुल्क सङ्कलन सम्बन्धि कार्यविधि समेत निर्माण गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

यस गाउँपालिकामा राष्ट्रिय जन गणना २०७८ को प्रारम्भिक नतीजा अनुसार जम्मा ६०४९ घरपरिवार रहेको देखिन्छ । विद्यमान कानुनी व्यवस्थाले घर र घरले चर्चेको जग्गा र अधिकतम सो जग्गा बराबरको थप जग्गामा मात्र सम्पत्ति कर लाग्दछ। यसरी विगतका आ.व.हरूमा सम्पती कर बापतको कुनै पनि रकम संकलन नभएकोमा आगामी आ.व. देखि आर्थिक ऐनमा नै सम्पती करको न्यूनतम करका दर रेट र मुल्यांकनका आधारहरू समावेश गरी सम्पती कर असुल गर्न उपयुक्त हुने देखिन्छ ।

<u>संभाव्यताः</u>

विद्यमान कानुनी व्यवस्थाले घर र घरले चर्चेको जग्गा र अधिकतम सो जग्गा बराबरको थप जग्गामा मात्र सम्पत्ति कर लाग्ने हुँदा उल्लिखित घरधूरी संख्यालाई नै यस अध्ययनको प्रयोजनका लागि कूल सम्पत्ति करदाता संख्या कायम गरिएको छ । आर्थिक ऐनमा निम्नानुसारका करका दररेट प्रस्ताव गरी सम्पती कर असुल गर्न सकिने सम्भावना देखिन्छ । जस अनुसार शुरुवाट्टी बर्ष भएकोले यस शीर्षकमा लगभग रु १५ लाख संकलन हुने देखिन्छ ।

तालिका ८सम्पत्ति करका करदाता सम्बन्धी विवरण

कर योग्य सम्पतिको मूल्य	यथार्थ करको दर (प्रति लाख रू.)	करदाता संख्या (अनुमानित)	प्रति करदाता औसत कर रू.	सम्भाव्य सङ्कलन कर रु

बीस लाख रुपैयाँ सम्म	१५	२६१४	१५७.५	४११७०५
बीस लाख एक देखी ५० लाख सम्म	२०	१८७५	२९०	५४३७५०
पचासलाख लाख एक देखी ८० लाख सम्म	२५	१०१५	३६२.५	३६७९३७.५
असी लाख क देखी १ करोड सम्म	३०	५००	२८५	१४२५००
एक करोड भन्दा माथि	४०	४५	४००	१८०००
		६०४९		१४८३८९२.५

जनगणना २०७८ अनुसार अन्नपूर्ण गाँउपालिकामा जम्मा ६०४९ घरधुरी रहेकोले उक्त संख्यालाई आधार मानिएको हो । घरका किसिमहरु र प्रस्तवित करका दरहरुका फरक पर्न सक्दछन ।

३.२.२ मालपोत वा भूमि कर

हालको अवस्थाः

२०७३ साल फागुनमा गाउँपालिका गठन भएदेखि नै कानून अनुसार मालपोत सङ्कलन गर्दै आएको छ । आर्थिक बर्ष २०७९/०८० को आर्थिक ऐनमा मालपोतको दर निर्धारण गरिएको छ ।आ.ब. २०७७/०७८मा यस शिर्षकमा रु ३५ लाख को लक्ष्य राखेकोमा रु ४७,८६७४८.६० उठेको देखिन्छ भने आ.ब.मा समेत ३५ लाख सङ्कलन गर्ने लक्ष्य रहेको २०७८/०७९मा भूमिकर वा मालपोत शिर्षकमा रु १९,४७३९०.५० उठेको देखिन्छ ।आ.ब.२०७९/०८०को लागि आर्थिक ऐनमा यस गाउँपालिकाले निर्धारण गरेको मालपोत वा भूमि कर तपशिल बमोजिम रहेको छ :

भूमि करको दर

जग्गाको किसिम	प्रति इकाई करको दर (रु)
सबै किसिमका जग्गाहरु प्रति रोपनी	२५

आ.व.२०७७/०७८ र २०७८/०७९को मालपोत करको अवस्था लाई विश्लेषण गर्दा आ.व.२०७७/०७८ मा २०७८/०७९ मा भन्दा बढी मालपोत /मूमि कर उठेको देखिन्छ । सरदर १ लाख ४२ हजार रोपनीबाट उठेको यो करलाई सबै जग्गाहरुलाई एकै किसिमको दर राखेको पाईन्छ । नियमित रुपले हरेक महिना उठिरकेको यो कर चालु आ.ब.को पहिलो ६ महिनामा १० लाख भन्दा वढी उठेको अध्ययनले देखाउँदछ ।चालु आ.ब. २०७९/०८० को लागी यस पालिकाले रु ३५ लाख अनुमानित रकम यस शीर्षमा राखेको छ ।

विवरण	आ.व. २०७७/०७८ (रु)	आ.व. २०७८/०७९ (रु)	आ.व. २०७९/०८०को पहिलो ६ महिनामा (रु)
भूमिकर / मालपोत	४,७८६,७४८.६०	१,९४७,३९०.५०	१०,४०९९५

संभाव्यताः

यस पालिकामा रहेको कूल क्षेत्रफल ४१७.७४ वर्ग कि.मि. मध्ये ७२.७४ वर्ग कि.मि. मात्र खेती योग्य जमिन रहेको देखिन्छ ।सबै जग्गाहरको न्यूनतम तथा प्रति रोपनी एकै किसिमको भूमि करको प्रस्तावना गरेको छ ।गाउँपालिकामा भूमिकर लगाउन योग्य जग्गा र सोको करदाता सम्बन्धी एकीन तथ्याङ्क उपलब्ध नभएको हुँदा गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा भएको जग्गाको वर्गीकरण अनुसार जग्गाको अनुमानित परिमाण लाई आधार मानी यो करको सम्भाव्यता एकिन नगरिएको अवस्थामा आगामी आ.व. का लागि व्यवहारिक भूमि कर/मालपोत सङ्कलन गर्दा जग्गाको वर्गीकरण गरेर मालपोतको दर निर्धारण गर्दा बढी प्रभावकारी हुने गर्छ ।तर यसको लागी बैज्ञानिक किसिमले वर्गीकरण गरेर सोहि अनुरुप करको दर उपयुक्त हुन्छ । वर्तमान अवस्थामा सो को लागि त्यस्तो कुनै आधार नभएकोले खेती गरिने जम्मा क्षेत्रफललाई आधार मानेर निर्धारण गरिने कोशिस गरिएको छ । जस्तो कि सडकले छोएर गएको घरेडी, खेत, पाखो ,सडकले नछोएको जमिनहरु अदि । यस शीर्षकमा करिव रु ४० लाख संकलन हुने देखिन्छ ।

विवरण	क्षेत्रफल (वर्ग मिटर)	रोपनी
कूल क्षेत्रफल	४१७.७४	८२०८३३.१६
खेतीपाती गरिने क्षेत्रफल करिव	७२.७४	१४२९२९.५८

श्रोतः गा.पा. वस्तुगत विवरण २०७५

तालिका ९: मालपोत वा भूमि कर करदाता सम्बन्धी विवरण

विवरण	एकाइ	**प्रस्तावित करको दर**	**कर योग्य जमीनको परिमाण (अनुमानित) रोपनी**	**सम्भाव्य सङ्कलन**
मुख्य सडक क्षेत्रमा पर्ने घडेरी	प्रति आना रू. ३०	३५	४५००	**१५७५००**
सडकले छोएको खेत	प्रति रोपनी रू. ८०	८०	५०००	**४००००० **
सडकले छोएको बारी	प्रति रोपनी रू. ६०	६०	९०००	**५४०००० **
सहायक बाटोले छोएको खेत	प्रति रोपनी रू. ३०	५०	१९०००	**९५०००० **
सहायक बाटोले छोएको बारी	प्रति रोपनी रू. २५	३०	३०५००	**९१५००० **
सडक संजालले नछोएको खेत	प्रति रोपनी रू. १५	15	३१५००	**४७२५००**
सडक संजालले नछोएको बारी	प्रति रोपनी रू. १२	12	४५०००	**५४०००० **
			१४४५००	**३९७५०००**

<u>सुधारका पक्षहरू:</u>
गाउँपालिकामा भूमि तथा करदाता सम्बन्धी विस्तृत र एकीन तथ्याङ्क उपलब्ध छैन । यसकारण भूमि र करदाता सम्बन्धी विस्तृत र एकिन तथ्याङ्क सङ्कलन र नियमित अद्यावधिकरणको व्यवस्था गर्नु मालपोत सम्बन्धमा प्रमुख आवश्यकताको रुपमा रहेको देखिन्छ । थप सुधारका पक्षहरू देहायअनुसार छन् :

- गाउँपालिकामा भूमि तथा करदाता सम्बन्धी विस्तृत र यकीन तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने ।
- आगामी दिनमा जग्गाको मूल्यको आधारमा भूमिकर सङ्कलन गर्ने गरी व्यवस्था गर्दै जाने ।

३.३.३ घर वहाल कर

<u>हालको अवस्था:</u>

गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्दै गाउँपालिका क्षेत्रभित्रको घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, शेड, काराखाला, जग्गा पूरै वा आशिंक रुपमा बहाल लगाएमा घरधनी वार्षिक रुपमा बहाल रकमको १० प्रतिशत असुल गर्ने व्यवस्था गरेको छ । यस पालिकामा विगतका वर्षदेखी नै यस शिर्षकमा कर लगाउदै आईरहेको र करको दायरा समेत बढाएको छ। आ.व.२०७७/०७८मा यस शिर्षकमा रु ६,७९,६९४.६२उठाएकोमा आ.व. २०७८/०७९मा रु १०,०८९,४.३६ उठाएको र चालु आ.ब.२०७९/०८० को पहिलो ६ महिनामा रु ५,३९,०७६ उठेको अवस्था छ ।अन्नपूर्ण गाँउपालिकाले चालु बर्व २०७९/०८०मा यस शीर्षकमा रु ७ लाख उठने अनुमान गरेको छ ।

<u>संभाव्यता:</u>

सङ्कलित तथ्याङ्क अनुसार गाउँपालिका क्षेत्रमा करीव ९० जनाले विभिन्न प्रयोजनका लागि घरजग्गा वहालमा लिएको अनुमान छ । गाउँपालिकाले घरजग्गा वहाल करलाई प्रगतिशिल बनाई बहाल कर बहाल रकमको १० प्रतिशतका दरले निर्धारण गर्दा देहाय बमोजिम सङ्कलन सम्भावना देखिन्छ । शहरीकरणमा गइरहेको यस पालिकमा करिव १३ लाख यस शीर्षकमा उठने देखिन्छ ।

तालिका १०: प्रस्तावित घरवहाल करको विवरण

प्रयोजनका आधारमा बहाल लिने करदाता	बहालमा भएको संख्या	औसत मासिक भाडा रकम जम्मा (रु)	वार्षिक भाडा असुली (रु)	प्रस्तावित करको दर (%)	सम्भावित रकम (रु)
	(क)	(ख)	(ग)	(घ)	घर बहाल कर
अडिट गर्ने तथा संस्थागत व्यावसायिक फर्म, वित्तिय संस्था तथा सार्वजनिक संस्थाहरू (औसत मासिक रू. २०००० वहाल आर्जन गर्ने)	१५	२००००	३६०००००	१०	३६००००

उल्लेखित बाहेक व्यावसायिक तथा घरयासी प्रयोजनले बहालमा लगाउने (औसत मासिक रू. १५०००वहाल आर्जन गर्ने)	१८	१५०००	३२४००००	१०	३२४०००
उल्लेखित बाहेक व्यावसायिक तथा घरयासी प्रयोजनले बहालमा लगाउने (औसत मासिक रू. १०००० वहाल आर्जन गर्ने)	२२	१५०००	३९६००००	१०	३९६०००
उल्लेखित बाहेक व्यावसायिक तथा घरयासी प्रयोजनले बहालमा लगाउने (औसत मासिक रू. ५००० वहाल आर्जन गर्ने)	३५	५०००	२१०००००	१०	२१००००
जम्मा					१२,९०,०००

<u>सुधारका पक्षहरू:</u>

- वहालमा भएका घरको लगत सङ्कलन गरी अद्यावधिक गर्ने र सम्पत्ति करसँग आवद्ध गर्ने।
- वहाल करको दर पुनरावलोकन गरी प्रगतिशिल दर निर्धारण गर्ने ।
- घर वहाल कर सङ्कलन कार्यविधि तर्जुमा गर्ने ।
- आर्थिक ऐन वा कार्यविधिमा बहाल कर नतिरेमा हुन सक्ने दण्ड सजाय सम्बन्धी स्पष्ट प्रावधान राख्ने ।
- घरवहाल कर तिर्ने करदाताहरुसंग विभिन्न माध्यमबाट सम्पर्कमा रहने तथा कर शिक्षाको जानकारी समय समयमा दिने ।

३.३.४ व्यवसाय कर:

व्यापार व्यवसाय वा सेवामा पूँजिगत लगानी र आर्थिक कारोवारको दर्ता नविकरण र खारेजी गर्दा समेत कर लगाउने गरिन्छ । यस्ता किसिमका करहरु यस शीर्षक अन्तर्गत राखिएको छ ।

<u>हालको अवस्था:</u>

गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनमा व्यवसायहरूलाई व्यवसायको किसिमको आधारमा विभाजन गरी वार्षिक करको दर निर्धारण गरेको छ।यस गाउँपालिकाको स्थानीय तहको आर्थिक ऐन २०७९ अनुसार निर्धारण गरिएका व्यवसाय करका वार्षिक दररेटहरू निर्धारण गरेकोछ । त्यसै गरी पटके करका लागि लत्ता कपडा गाढीबाट ल्याएर वेच्नेलाई प्रतिदिन रु१००,खाद्यन्न तथा तरकारी गाडी मार्फत घुमाएर वेच्नेलाई प्रतिदिन रु १००,राँगा, भैसी, बंगुर सिगोटा रु१०० तोकिएको छ भने कपडा पेल्ने मेसिन घुम्ति टोली मार्फत बेच्नेलाई रु २५०,तरकारीको प्रति पटक रू. ३० निर्धारण गरिएको छ । आ.व. २०७६/७७ मा यस शीर्षकवाट केकति कर सङ्कलन भयो वास्तविक आँकडा उपलब्ध हुन सकेन भने चालु आ.व. मा के कति सङ्कलन गर्ने कुनै अनुमान गरिएको छैन । आर्थिक ऐनले व्यवसाय वार्षिक कर स्वरूप रू. ५०० देखि रू. २०००० सम्मको कर निर्धारण गरेको देखिन्छ ।चालु आ.ब. २०७९/०८०मा व्यवसाय करमा रु ७९ लाखको अनुमान गरेको छ ।

<u>संभाव्यताः</u>

यस गाउँपालिकामा दर्ता भएका करिव **१६४० वटा व्यवसायहरू** रहेका छन् । राजस्व शाखासंगको छलफलका दौरान प्राप्त नतिजाका आधारमा हेर्दा जम्मा व्यवसायीलाई ठूला, मध्यम, साना र उत्पादनमूलक व्यवसाय करदाता गरी चार तहमा वर्गीकरण गरिएको छ । यस शीर्षकमा करिव रु ७५ लाख उठने देखिन्छ ।

तालिका ११ : व्यवसाय करको सम्भाव्यता विवरण

क्र.सं.	करदाता (व्यापार व्यवसायको स्तर अनुसार)	संख्या	औसत करको दर (रु)	संभावित आय (रु)
१	ठुला व्यवसायीहरू (३०००० कर तिर्ने करदाता) होटल,लज एण्ड रेटुरेन्ट क श्रेणी १० कोठा र सो भन्दा वढी भएको वडा न ६ को अष्ट्रेलियन कयाम्प, वठा नं ७ र ९को उल्लेरी, वनठाँटो का साथै वडा नं १० र वडा नं ११	१०	३००००	३०००००
२	व्यवसायीहरू (२०००० कर तिर्ने करदाता) होटल,लज एण्ड रेटुरेन्ट क श्रेणी ६ देखी ९ कोठा भएको वडा न ६ को अष्ट्रेलियन कयाम्प, वठा नं ७ ९को उल्लेरी, वनठाँटो का साथै वडा नं १० र वडा नं ११	१५	२००००	३०००००
३	व्यवसायीहरू (२०००० कर तिर्ने करदाता) होटल,लज एण्ड रेटुरेन्ट क श्रेणी १ देखी ५ कोठा भएको वडा न ६ को अष्ट्रेलियन कयाम्प, वठा नं ७ र ९को उल्लेरी, वनठाँटो का साथै वडा नं १० र वडा नं ११	३०	१००००	३०००००
४	सार्वजनिक/ पर्ती जग्गामा सन्चालित व्यवसायीहरू (१०००० कर तिर्ने करदाता) होटल,लज एण्ड रेटुरेन्ट ग श्रेणी १ देखी ५ कोठा भएको वडा न ६ को अष्ट्रेलियन कयाम्प, वठा नं ७ र ९को उल्लेरी, वनठाँटो का साथै वडा नं १० र वडा नं ११	२५	१००००	३०००००
५	सार्वजनिक/ पर्ती जग्गामा सन्चालित व्यवसायीहरू (१०००० कर तिर्ने करदाता) होटल,लज एण्ड रेटुरेन्ट क श्रेणी १० वा सो भन्दा माथि कोठा भएको वडा न ६ को अष्ट्रेलियन कयाम्प, वठा नं ७ र ९को उल्लेरी, वनठाँटो का साथै वडा नं १० र वडा नं ११ वाहेक सबै वडा तथा स्थानहरुमा	२५	१५०००	३७५०००
६	सार्वजनिक/ पर्ती जग्गामा सन्चालित व्यवसायीहरू (१०००० कर तिर्ने करदाता) होटल,लज एण्ड रेटुरेन्ट ख श्रेणी ६ देखी ९ कोठा भएको वडा न ६ को अष्ट्रेलियन कयाम्प, वठा नं ७ र ९को उल्लेरी, वनठाँटो का साथै वडा नं १० र वडा नं ११ वाहेक सबै वडा तथा स्थानहरुमा	३०	१००००	३०००००
७	सार्वजनिक/ पर्ती जग्गामा सन्चालित व्यवसायीहरू (१०००० कर तिर्ने करदाता) होटल,लज एण्ड रेटुरेन्ट ख श्रेणी ६ देखी ९ कोठा भएको वडा न ६ को अष्ट्रेलियन कयाम्प, वठा नं ७ र ९को उल्लेरी,	४०	५०००	२०००००

क्र.सं.	करदाता (व्यापार व्यवसायको स्तर अनुसार)	संख्या	औसत करको दर (रु)	संभावित आय (रु)
	वनठाँटो का साथै वडा नं १० र वडा नं ११ वाहेक सबै वडा तथा स्थानहरुमा			
८	निर्माण व्यवसायीहरुः घ वर्ग इजाजात शुल्क	१०	३००००	३०००००
९	वित्तीय सेवा प्रदान गर्ने (बैक, लधुवित्त, विमा, फाइनान्स, सहकारी अदि) (२,५०० भन्दा अधिक १५,००० सम्म कर तिर्ने करदाता)	५०	७०००	३५००००
१०	मध्यम व्यवसायीहरू (५,००० भन्दा अधिक१०,००० सम्म कर तिर्ने करदाता)	३५०	७५००	२६२५०००
११	साना व्यवसायीहरू (२,००० र सो भन्दा कम कर तिर्ने करदाता)	६००	१०००	६०००००
१२	उत्पादनमूलक व्यवसाय/उद्योग कर	१००	२०००	२०००००
१३	पटके कर	२५०	१००	२५०००
१४	व्यवसाय नविकरण शुल्क	१२८५	१०००	१२८५०००
				७४६००००

सुधारका पक्षहरू:

गाउँपालिकाको व्यवसाय कर संकलनमा सुधार ल्याउनका लागि निम्न कार्यहरू गर्न आवश्यक देखिन्छ:

- गाउँपालिकामा सञ्चालित सबै किसिमको व्यवसायको विवरण लगत तयार गर्ने (कर कार्यालयसंग समन्वय गरी व्यवसाय गर्ने करदाता संख्या यकीन गर्ने) ।
- घुम्ती टोलीहरू खटाई स्थलगत रुपमै व्यवसाय दर्ता गरी प्रमाणपत्र दिने र कर संकलन गर्ने व्यवस्था गर्ने ।
- एकै प्रकारको व्यवसायलाई व्यवसायमा भएको लगानी तथा कारोबारको आधारमा वर्गीकरण गरी करको दरमा परिमार्जन गर्ने ।
- व्यवसाय दर्ता, नवीकरण र खारेजीसम्बन्धी स्पष्ट कार्यविधि तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
- व्यवसाय करलाई दर्ता र नवीकरणमा लिने गरी कानूनी व्यवस्था परिमार्जन गर्ने ।
- बजार अनुगमन गर्ने, यसका लागि राजस्व परामर्श समितिलाई बढी सक्रिय बनाउने ।
- कर अभियान सञ्चालन गरी कर सचेतना अभिवृद्धि गर्ने साथसाथै यस सम्बन्धमा नागरिकका गुनासो सुनुवाइ गरी जायज गुनासो सम्बोधनको व्यवस्था गर्ने ।

- कर प्रशासनमा दण्ड र पुरस्कारलाई नियमित प्रक्रियाका रुपमा स्थापित गर्ने । जस्तै— नियमित र अधिकतम कर तिर्ने करदातालाई सम्मान एवं पुरस्कृत गर्ने । करको दायरामा नआउनेलाई उच्च दरमा जरिवानाको व्यवस्था गर्ने ।
- कृषि क्षेत्रको व्यवसाय करलाई केहि न्यूनीकरण गर्ने र अन्य क्षेत्रहरुमा आम्दानीको आधारमा व्यवसाय कर लगाउने र छुटेका क्षेत्रहरुलाई करको दायरामा ल्याउने ।
- यस पालिका अन्नपूर्ण संरक्षित क्षेत्रमा पर्नुका साथै उच्च हिम श्रृखलाहरु अन्नपूर्ण हिमलका विभिन्न चुचुराहरुका साथै अन्नपूर्ण हिमालको आधार (Annapurna Base Camp – ABC) समेत यसै गाँउपालिकमा पर्ने भएकोले राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय पर्यटकहरुको आकर्षक गन्तव्य भएकोले उचित व्यवस्थापन भएको खण्डमा हाल विद्यमान अवस्थामा भन्दा संख्यात्मत तथा गुणात्मक पर्याटकको संख्यमा बृद्धी भै मुलुककै अर्थतन्त्रमा सकरात्मक प्रभाव पर्नु को साथै अन्नपूर्ण गाँउपालिकाको हकमा भने प्रत्यक्ष रुपम ३ किससबाट प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने देखिन्छ ।

पहिलो पक्षः पर्याटन व्यावसायीको संख्या बढदा उकत स्थानमा संन्चालन हुने होटलहरुको संख्या वढ्ने, उनीहरुको आय बढ्दा गाँउपालिकाको आन्तरिक राजस्व वढन पुग्दछ ।

दोस्रो पक्षः पर्वातरोहण रोयल्टी वढदा संघीय सरकार, प्रदेश सरकारका साथै स्थनीय सरकारको रुपमा रहेको सअन्नपूर्ण गाँउपालिकालाई समेत प्रत्यक्ष आर्थिक लाभ पुगनेछ ।

तेसोंपक्षः रोजगारीमा बृद्धी भै स्थानीय स्तरमा नै रोजगारी सृजना भएबाट गरिवी घटाउन सहगोगी हुनेछ ।

३.३.५ जडिवुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर

<u>हालको अवस्थाः</u>

गाउँपालिकाका बजार क्षेत्रबाट कवाडी सङ्कलन गरी बेचविखन गर्ने व्यवसायहरू रहेका छैनन् साथै अन्य जीवजन्तु तथा जडिवुटी सङ्कलन तथा बिक्रीका सन्दर्भमा भने तथ्याङ्क तथा सूचनाको अभाव देखिन्छ । गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनमा यो कर सङ्कलनको प्रावधान र दरहरू उल्लेख भने गरिएको छ। अघिल्लो आ.व.मा कति सङ्कलन भएको भन्ने तथ्याङ्क छैन साथै चालु आ.व.का लागि कुनै रकम अनुमान गरेको छैन । गाउँपालिकाले यस्ता व्यवसाय संचालन गर्नेलाई इजाजत प्रदान गरी प्रति क्विन्टलका दरले यस्ता कारोवार गर्नेसँग कर सङ्कलन गर्न उपयुक्त देखिन्छ । पालिकाको धेरै भु-भागहरु जंगल तथा हिमाली भागले ढाकेको भएको केही क्षेत्रमा चिराइतो लगायतका जडिबुटी प्रचुर मात्रामा रहेको भए तापनि न्यून रुपमा सङ्कलन हुने साथै नियमन कमजोर भएका कारण राजस्व सङ्कलन अपेक्षित हुन सकेको छैन तर यस गाउँपालिकाले जडिबुटी कर सङ्कलनको व्यवस्था र दर निर्धारण गरेको भए पनि रकम सङ्कलन गरेको छैन । आ.व. २०७८/७९ मा यस शीर्षकवाट केकति कर सङ्कलन भयो वास्तविक आँकडा उपलब्ध हुन सकेन भने चालु आ.व.को लागि कति सङ्कलन गर्ने भन्ने कुनै अनुमान रहेको छैन ।

अन्नपूर्ण हिमश्रृङ्खला, पञ्चासे जैविक विविधताको क्षेत्र रअन्नपूर्ण संरक्षण क्षेत्र सँगै यहाँका विभिन्न जलश्रोत महानकोभण्डारण र पूर्णभरण रिचार्ज पोखरी) मायोगदान दिने पोखरीहरुको संरक्षण गर्न सकेमा यहाँको वन र जैविकतासँगै पर्या पर्यटनबाट निरन्तर लाभ लिन सकिने अवसर बनेको छ । वैज्ञानिक वन लेखाजोखा (इनभेन्ट्रि) गररे जडीबुटी केन्द्रको स्थापना, वन पैदावरको सङकलन केन्द्रको स्थापना, व्यवसायिक जडीबूटी खेती र आयुर्वेद प्रणालीमा बजारीकरण, वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन गरिए जडिवुटी अदिको प्रवल सम्भावना देखिन्छ ।आर्थिक ऐन २०७९ अनुसार यस शीर्षकमा उन प्रति के.जी. रु१० , खोटो प्रति क्विटल रु ५००, यार्सागुम्वा लगायत स्वीकृत प्राप्त जडिबुटी संकलन प्रवेश शुल्क स्थानीयको लागी रु १५०० र स्थानीय बाहेकको लाई रु १५ हजार तोकिएको छ ।

संभाव्यताः (कवाडी तथा जडिबुटी कर):

जडिबुटी र कवाडी सम्बन्धमा कुनै तथ्याङ्क नभएकाले आगामी आ.व.मा जम्मा **रू. १ लाख ५० हजार** सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरूः

- यार्सागुम्वा अन्य जडीबुटीको बारेमा अध्ययन र_अनुसन्धान हुनुपर्ने ।
- जडिबुटीको चोरी निकाशीलाई करको दायरमा ल्याउन छिमेकी पालिकाहरुसँग सहकार्य गर्नुपर्ने ।
- जडिबुटी, कवाडी तथा जीवजन्तु कारोवारको अनुगमन गरी सबैलाई करको दायरामा समावेश गर्नुपर्ने ।
- कवाडी वस्तुहरूको व्यावसायिक रुपमा सङ्कलन तथा कारोवार गर्नेलाई इजाजत प्रदान गरी कारोवारको आधारमा कर सङ्कलन गर्ने ।

३.३.६ विज्ञापन कर

हालको अवस्थाः

गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा विज्ञापन, प्रचार-प्रसार आदिका लागि राख्न दिने साइन बोर्ड, ग्लो बोर्ड स्टल आदिमा विज्ञापन कर लगाउन सक्नेछ । संघीय कानून अनुसार यो प्रदेश सरकारसँग बाँडफाँड हुने कर हो । विज्ञापन करको दर निर्धारण तथा सङ्कलन गाउँपालिकाले गरी सङ्कलित रकममध्ये ४० प्रतिशत प्रदेश सरकारलाई दिनु पर्दछ ।विज्ञापन करका सन्दर्भमा गाउँपालिकाले विभिन्न विज्ञापनका सामग्री अनुसार करको दरहरू निर्धारण गरेको छ। गत आ.ब.हरुमा यस शिर्षकमा रकम जम्मा हुन नसकेता पनि चालु आ.ब.को भाद्र महिनामा भने रु ५० हजार जम्मा भएको छ ।गाउँपालिकाले स्थानीय तहको आर्थिक ऐन २०७९ मा विज्ञापन करका दररेट निर्धारण गरिएको छ, जस अनुसार होडिङ्ग वोर्ड प्रति बर्ग फिट रु रु १००, डिजिटल बोर्ड प्रति बर्ग फिट रु १२०, वाल पेन्टिङ्ग प्रति वर्ग फिट रु ५० दरले निर्धारण गरेको छ ।

संभाव्यताः

पोखरा महानगरपालिकासंग जोडिएको र पर्यटकिय तथा राजमार्गले छोएर जाने पालिका भएकोले यस पालिकामा विज्ञापन करको सम्भावना देखिन्छ ।गाउँपालिका क्षेत्रमा हुने विज्ञापन सामग्री सम्बन्धी आवश्यक तथ्याङ्क नभएको भएतापनि आगामी बर्ष लागि जम्मा रू.१ लाख ५० हजार सङ्कलन हुने सम्भावना देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरूः

- विज्ञापनका सामग्री तथा प्रयोग भएका स्थानका सन्दर्भमा यथार्थ तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने ।
- सङ्कलित विवरण अनुसार विज्ञापन करको दर निर्धारण गर्ने ।
- न्यूनतम सङ्कलन हुन सक्ने रकम यकिन गरी ठेक्का अंक निर्धारण गर्ने ।

३.३.७ बिक्रीबाट प्राप्त रकम (ढुंगा, गिट्टी, बालुवा तथा माटोजन्य वस्तु बिक्री)

हालको अवस्थाः

केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०७५ ले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६२ क थप गरी गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु बिक्री गर्न सक्ने प्रावधान राखेको छ । स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ मा भएको यस संशोधनसँगै संघीय कानूनमा स्रोत बाँडफाँडको अर्को स्पष्ट कानुनी व्यवस्था नभएसम्म यस शीर्षकको राजस्व गाउँपालिकाको एकल अधिकार क्षेत्रभित्र पर्ने देखिन्छ । साविकमा प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षणको मात्र व्यवस्था भएकोमा यस संशोधनसँगै वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको समेत व्यवस्था भएको छ र आवश्यकता अनुसार यी दुई अध्ययनको सिफारिशका आधारमा स्थानीय सरकारले ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, माटो वा स्लेट बिक्री गर्न सक्ने कानुनी व्यवस्था रहेको छ । संघीय कानूनको रुपमा रहेको स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको दफा ६२ क मा खानीजन्य तथा प्राकृतिक वस्तुको बिक्री गाउँपालिकाले गर्न सक्ने व्यवस्था रहेको छ । यसमा गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, वालुवा, माटोजन्य वस्तु र सार्वजनिक तथा ऐलानी जग्गामा रहेका काठ, दाउरा, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर आदिको विक्री गर्न सक्ने र त्यसरी विक्री गरिएको रकम गाउँपालिकाको संचित कोषमा दाखिला गर्ने व्यवस्था गरिएको छ । वन ऐन, २०७६ ले वन पैदावारको परिभाषा गर्दै वनमा रहेका वा पाइएका वा वनबाट ल्याइएका काष्ठ पैदावार, गैरकाष्ठ वन पैदावार वा चट्टान, माटो, नदिजन्य र खनिज पदार्थलाई सम्झनु पर्छ भनी व्यवस्था गरेकोले र नेपाल सरकारले गत श्रावणमा जारी गरेको ढुंगा, गिट्टी, बालुवा उत्खनन्, व्यवस्थापन तथा विक्री सम्बन्धी मापदण्ड, २०७७ ले सार्वजनिक खोला, नालाको आफ्नै निर्णयले, खानी क्षेत्रको सम्वन्धित निकायबाट अनुमति प्राप्त गरेपछि आफ्नै निर्णयले र वन तथा चुरे क्षेत्रको ढुंगा, गिट्टी, बालुवा उत्खनन, सङ्कलन र विक्री गर्दा सम्वन्धित निकायको सहमतिमा वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा उल्लिखित विधि अनुसार गर्नु पर्ने उल्लेख गरिएको छ । यसरी उत्खनन र विक्री वितरणबाट प्राप्त आयको ४० प्रतिशत सम्वन्धित प्रदेश सञ्चित कोषमा दाखिला गर्नुपर्ने प्रावधान रहेको छ ।

यसैगरी, २०७७ असार १ नेपाल र प्रकाशित वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ अनुसार खानीको हकमा दैनिक ५०० घन मीटरसम्म र खोलाको हकमा जतिसुकै भए पनि ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, माटो आदि उत्खनन गर्न प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (Initial Environmental Examination-IEE) मात्र गर्नु पर्ने र यस सम्वन्धी अध्ययन तथा स्वीकृति कार्यको टुंगो स्थानीय तहले नै लगाउन सक्ने गरी व्यवस्था गरिएको छ । यस पालिकाले पनि सोही प्रवधानमा रही काम गरिरहेको छ ।

संभाव्यताः

उल्लिखित हालको अवस्थाका आधारमा विश्लेषण गर्दा यस गाउँपालिकामा वडा नं ७,१०र ११मा रहेका विभिन्न खोलाको किनारा क्षेत्रमा ढुंगा, गिट्टी, बालुवा जस्ता नदीजन्य वस्तुको उत्खनन परिमाण प्रसस्त रहेको र प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनका आधारमा चालु आ.ब.बाट वार्षिक २० लाख भन्दा माथिको रकममा ठेक्का लागेको देखिन्छ। शुरुवाति पहल भएकोले र पालिका लगायत अन्य स्थानहरुमा निर्माण कार्यहरु तिव्र गतिमा भै रहेकोले ढुंगा, गिट्टी, बालुवा जस्ता नदीजन्य वस्तुको माग नियमित रुपमा आउने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरूः

- ढुङ्गा, गिट्टी तथा बालुवा ठेक्का प्रक्रिया अगाडि बढाउनु पूर्व गाउँसभाबाट बिक्रीको दर निर्धारण गरी आर्थिक ऐनमा व्यवस्था गर्नुपर्ने ।

- वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनले सिफारिश गरेका मापदण्डभित्र रहेर उत्खनन गर्ने कार्य गराउन आवश्यक कार्यविधि तर्जुमा गर्ने ।
- सङ्कलन कार्यको नियमित रुपमा अनुगमन गरी अध्ययन प्रतिवेदनले सिफारिश गरेको मापदण्डभित्र मात्र रहेर उत्खनन हुने कार्य सुनिश्चित गर्ने ।
- जिल्ला समन्वय समिति तथा
- ठेक्का नलागेको अवस्था गाउँपालिका स्वयंले अमानतबाट सङ्कलन गर्न सक्ने व्यवस्थाका बारेमा आवश्यक प्रावधान सहित निर्णय गर्ने ।
- गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनमा नियम विपरित गर्ने ठेकदारलाई कारबाही गर्ने र ठूलो परिमाणमा दण्ड जरिवाना गर्न सकिने प्रावधान समावेश गर्ने ।

४.१.९ नक्सा पास दस्तुर

हालको अवस्था

गाउँपालिकाले नक्सा पास र अभिलेखीकरण दस्तुरको दर आर्थिक ऐनमा निर्धारण गरेको छ । भवनको किसिम र भवन रहेको स्थानका आधारमा उक्त दस्तुरहरू फरक फरक रहने गरी निर्धारण भएको देखिन्छ । साथै हालसम्म न्यून मात्रामा हुँदै आएकोमा सडकको बिस्तार तथा पहुँचसँगै बजारीकरण बढ्ने अपेक्षा गर्न सकिन्छ र भविष्यमा आन्तरिक आय सङ्कलनको नियमित श्रोतको रुपमा रहन सक्ने देखिन्छ। आर्थिक ऐन २०७९मा भवन निर्माण दरखास्त फारम (नक्सा पास किताव रु ६ सय, अभिलेखीकरण किताव रु १ हजार २ सय, नक्सा पास नामसारी दस्तुर रु १ हजार,नक्सा पास संसोधन दस्तुर रु १ हजार का साथै वनि सकेको ढुङ्गा-माटोको घरको अधिलेखिकरण दस्तुर रु १ हजार तोकिएको छ ।आ.ब. २०७७/०७८ मा रु २,०७९९४ रकम यस शिर्षकमा उठेकोमा आ.ब. २०७८/०७९मा बृद्धी भै रु रु ३,५५६८२ जम्मा भएको छ भने आ.ब.२०७९/०८० को लागि रु १० लाख अनुमान गरिएको छ ।

संभाव्यता

यस गाउँपालिका क्षेत्रमा आगामी दिनमा भवन निर्माणमा थप तीव्रता हुने अनुमान छ । हाल यस क्षेत्रमा नयाँ घरहरू निर्माण भइरहेका छन्। यस शीर्षकमा ।यस शीर्षकमा रु १० लाख संकलन हुने सम्भावना देखिन्छ।

तालिका १२ : नक्सा पास दस्तुरको सम्भाव्यता विवरण

विवरण	दर प्रति वर्ग फुट (रु)			
	क	ख	ग	घ
आर.सि.सि. फ्रेम स्टक्चर	१०	६	५	४
पूर्ण भूमिगत तला				
अर्ध भूमिगत तला				
जमिन तला				
पहिलो तला				
दोश्रो तला				

विवरण	दर प्रति वर्ग फुट (रु)			
	क	ख	ग	घ
तेस्रो तला				
चौथो तला				
सिमेन्टको जोडाइमा इट्टा र ढुङ्गको गाह्रो न्यट्टनतम २३ से.मि. मोटाइ ढुङ्गा वा जस्तापाता छाना ।	४	३	२	१
माटोको जोडाइमा इट्टा र ढुङ्गको गाह्रो न्यट्टनतम २३ से.मि. मोटाइ ढुङ्गा वा जस्तापाता छाना ।	४	३	२	१

सुधारका पक्षहरू

- गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा नक्सा पास सम्बन्धी प्रगतिशील दस्तुरको दर निर्धारण गर्ने
- नक्सा पास प्रक्रियाले आयआर्जन मात्र नभई भवन निर्माण प्रक्रियालाई नियमन समेत गर्ने भएकोले यसलाई प्रभावकारी वनाउने तर्फ पहल गर्न जरुरी देखिन्छ ।
- नक्सा पासको लागि मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू अनुसार भवन निर्माण भए नभएको निरन्तर अनुगमन गर्ने ।
- घरको संरचना तथा बनोट आधारमा दस्तुरको दर निर्धारण गरी समयानुकूल परिमार्जन गर्दै जाने ।
- सचेतनामूलक तथा प्रचारात्मक अभियानहरु सञ्चालन गरी नक्सापास हुन बाँकी सबै घरलाई नक्सापासको दायरामा ल्याउने ।

३.३.८ सिफारिस दस्तुर,

हालको अवस्था

गाउँपालिकाले विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरको दर आर्थिक ऐन मार्फत निर्धारण गरी कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडावाट सङ्कलन गरी आएको छ । आर्थिक ऐनले सिफारिश तथा प्रमाणतको दर न्यूनतम रू. १०० देखि १०००० सम्म निर्धारण गरेको छ र गाउँपालिकाले गाउँ कार्यपालिका तथा वडा कार्यालयहरूवाट यस्तो दस्तुर सङ्कलन गरि आएको छ । वडावाट सङ्कलित सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरवाट सङ्कलित रकम वडा सचिवहरूले गाउँपालिकाको राजस्व शाखामा online दाखिला गर्ने गरेका छन् ।आ.ब. २०७८/०७९मा रु ३५ लाख ५६ हजार १सय ८२ संकलन भएको देखिन्छ ।

संभाव्यता

गाउँपालिकाले प्रदान गर्ने संघसंस्था सिफारिस, इजाजत सिफारिस, नाता प्रमाणित, ठेगाना प्रमाणित, घरजग्गा नामसारी, घरजग्गाको चारकिल्ला सिफारिस लगायतका विभिन्न सिफारिसहरू गरे बापत लिईने दस्तुर यस शिर्षक अन्तर्गत पर्दछ, जुन गाउँपालिकाको प्रमुख आन्तरिक आय मध्ये एक हो । आगामी आ.व.मा हुन सक्ने सिफारिस तथा

प्रमाणित दस्तुरको अनुमानित संख्या र प्राप्त तथ्यांक तथा विगतको आय प्रवृत्तिका आधारमा सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर बापत करिब ४० लाख उठने सम्भावना देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू

- विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा दस्तुरहरूको वर्गीकरण गरी दस्तुरका दर स्पष्ट गर्ने ।
- सिफारिश वा प्रमाणित गर्नु पूर्व दस्तुर तिरे नतिरेको एकीन गर्ने ।
- दस्तुर नबुझाएसम्म सम्वन्धित अधिकारीले सिफारिश वा प्रमाणित नगर्ने ।

नाता प्रमाणीत दस्तुरः

गाउँपालिकाले विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा प्रमाणीत दस्तुरको दर आर्थिक ऐन मार्फत निर्धारण गरी कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडावाट सङ्कलन गरी आएको छ । आर्थिक ऐनले सिफारिश तथा प्रमाणितको दर न्यूनतम रू. ३०० देखि ५०० सम्म निर्धारण गरेको छ र गाउँपालिकाले गाउँ कार्यपालिका तथा वडा कार्यालयहरूवाट यस्तो दस्तुर सङ्कलन गरि आएको छ । वडावाट सङ्कलित सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरवाट सङ्कलित रकम वडा सचिवहरूले गाउँपालिकाको राजस्व शाखामा online दाखिला गर्ने गरेका छन् ।आ.ब. २०७८/०७९मा रु ३लाख ५० हजार ५सय संकलन भएको देखिन्छ ।चालु आ.ब. २०७९/८० मा समेत यस शीर्षकमा रु ५ लाख संकलन हुने अनुमान पालिकाले गरेको छ ।

संभाव्यता

गाउँपालिकाले प्रदान गर्ने संघसंस्था सिफारिस, इजाजत सिफारिस, नाता प्रमाणित, ठेगाना प्रमाणित, घरजग्गा नामसारी, घरजग्गाको चारकिल्ला सिफारिस लगायतका विभिन्न सिफारिसहरू गरे बापत लिईने दस्तुर यस शिर्षक अन्तर्गत पर्दछ, जुन गाउँपालिकाको प्रमुख आन्तरिक आय मध्ये एक हो । आगामी आ.व.मा हुन सक्ने सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुरको अनुमानित संख्या र प्राप्त तथ्यांक तथा विगतको आय प्रवृत्तिका आधारमा नाता प्रमाणीत दस्तुर बापत करिब ६ लाख ५० हजार उठने सम्भावना देखिन्छ ।

व्याक्तीगत घटना दस्तुरः

गाउँपालिकाले विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा प्रमाणीत दस्तुरको दर आर्थिक ऐन मार्फत निर्धारण गरी कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडावाट सङ्कलन गरी आएको छ । आर्थिक ऐनले सिफारिश तथा प्रमाणितको दर न्यूनतम रू. ३०० देखि ५०० सम्म निर्धारण गरेको छ र गाउँपालिकाले गाउँ कार्यपालिका तथा वडा कार्यालयहरूवाट यस्तो दस्तुर सङ्कलन गरि आएको छ । वडावाट सङ्कलित सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरवाट सङ्कलित रकम वडा सचिवहरूले गाउँपालिकाको राजस्व शाखामा online दाखिला गर्ने गरेका छन् ।आ.ब. २०७८/०७९मा रु ५लाख २० हजार ४ सय संकलन भएको देखिन्छ । चालु आ.ब.मा यस शीर्षकमा रु ३ लाख संकलन हुने अनुमान गरेको छ ।

संभाव्यता

गाउँपालिकाले प्रदान गर्ने संघसंस्था सिफारिस, इजाजत सिफारिस, नाता प्रमाणित, ठेगाना प्रमाणित, घरजग्गा नामसारी, घरजग्गाको चारकिल्ला सिफारिस लगायतका विभिन्न सिफारिसहरू गरे बापत लिईने दस्तुर यस शिर्षक अन्तर्गत पर्दछ, जुन गाउँपालिकाको प्रमुख आन्तरिक आय मध्ये एक हो । आगामी आ.व.मा हुन सक्ने सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुरको अनुमानित संख्या र प्राप्त तथ्यांक तथा विगतको आय प्रवृत्तिका आधारमा नाता प्रमाणीत दस्तुर बापत करिब ५ लाख ५० हजार उठने सम्भावना देखिन्छ ।

अन्य दस्तुरः

गाउँपालिकाले विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा प्रमाणीत दस्तुरको दर आर्थिक ऐन मार्फत निर्धारण गरी कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडावाट सङ्कलन गरी आएको छ । आर्थिक ऐनले सिफारिश तथा प्रमाणितको वडावाट सङ्कलित सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरवाट सङ्कलित रकम वडा सचिवहरूले गाउँपालिकाको राजस्व शाखामा online दाखिला गर्ने गरेका छन् ।आ.ब. २०७८/०७९मा रु ९ लाख २८ हजार संकलन भएको देखिन्छ

संभाव्यता

गाउँपालिकाले प्रदान गर्ने संघसंस्था सिफारिस, इजाजत सिफारिस, नाता प्रमाणित, ठेगाना प्रमाणित, घरजग्गा नामसारी, घरजग्गाको चारकिल्ला सिफारिस लगायतका विभिन्न सिफारिसहरू गरे बापत लिईने दस्तुर बाहेकका पालिकाबाट गरिने विविध शीर्षकका दस्तुरहरु यसमा पर्दछ, जुन गाउँपालिकाको प्रमुख आन्तरिक आय मध्ये एक हो । आगामी आ.व.मा हुन सक्ने सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुरको अनुमानित संख्या र प्राप्त तथ्यांक तथा विगतको आय प्रवृत्तिका आधारमा नाता प्रमाणीत दस्तुर बापत करिब १० लाख उठने सम्भावना देखिन्छ ।

-

पर्यटन तथा पर्यटन उद्योग

हालको अवस्था

नेपाल पर्यटनको लागि विश्वमै चर्चित रहेको छ । नेपालका सुन्दर हिमाल, पहाड, खोला नदी, ताल, विषम भूगोल लगायतका प्राकृतिक सम्पदाहरु पर्यटनका हिस्सा हुन् । नेपालमा यस्ता प्राकृतिक सम्पदाहरु असंख्य रहेका छन् । अन्नपूर्ण गाउँपालिकामा पनि प्राकृतिक सम्पदाहरुको भरिपूर्णता रहेको छ । यहाँका सुन्दर हिमालहरुको मनोरम दृश्य तथा तालतलैया र पोखरीहरु यस क्षेत्रका आर्कषणका केन्द्रहरु हुन् । संसारकै प्रख्यात अन्नपूर्ण आधार क्षेत्र समेत यसै पालिकामम पर्छ। अत्यन्तै रमणीय स्थानहरु भएकोले हाल चलचित्र निर्माण र अन्य डकुम्न्ट्रीहरु समेत यी स्थानहरुमा निर्माण हुने गरेका छन ।हाल पर्याटन क्षेत्रको आयलाई उद्योग क्षेत्रमा नै जोडेर राजस्व संकलन गरिरहेकोले यस शोर्षकमा आम्दानीलाई छुट्याएर राखेको छैन ।

संभाव्यता

यहाँ पर्यटन शुल्क सङ्कलनको प्रसस्त संभावना रहेको छ, यहँका पर्यटकिय स्थानमा भ्रमण गर्न वर्षेनी हजारौं आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटक आउने गर्छन् । पर्यटकीय पूर्वाधारको विकासलाई प्राथमिकताका साथ अगाडी बढाइएको खण्डमा आगामी बर्षहरूमा प्रसस्त पर्यटन शुल्क सङ्कलन हुन सक्ने देखिन्छ । कोरोनाको

महामारीमा घटेका पर्यटकको संख्या हाल आएर बाह्य पर्यटकसँगै आन्तरिक पर्यटकहरुको उल्लेखनिय बृद्धी भई रहेको छ ।अन्नपूर्ण संरक्षित क्षेत्र भएको र अन्नपूर्ण संरक्षण क्षेत्रले पर्याटकहरुबाट शुल्क लिईरहेको परिपेक्षयमा दोहोरो कर नलिने नीति अनुरुप यो करको प्रस्ताव गरिएको छैन । रोयल्टी मार्फत उक्त रकम गाँउपालिकमा आईरहेको छ ।

३.३.९ सामुदायिक वनबाट प्राप्त रकम

हालको अवस्था

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको दफा ६२ ख. मा सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावार विक्री तथा उपयोग सम्बन्धी आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना गाउँपालिकाबाट स्वीकृत गर्नुपर्ने र त्यसबाट भएको आम्दानीको १०% रकम सम्बन्धीत गाउँपालिकाको संचित कोषमा जम्मा गर्नु पर्ने व्यवस्था गरेको छ ।यसैगरी वन ऐन, २०७६ को दफा १८(५) मा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले समूहको चाहना र आवश्यकताको आधारमा वन व्यवस्थापन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन उपभोक्ता समूहले सम्वन्धित स्थानीय तहको परामर्शमा सामुदायिक वनको कार्ययोजना बनाउन वा आवश्यकता अनुसार संशोधन गर्न सक्ने प्रावधान रहेको छ । यसैगरी सोही ऐनको दफा २२ मा सामुदायिक उपभोक्ता समूहले कार्ययोजना बमोजिम आर्जन गरेको बार्षिक आयबाट कम्तिमा पच्चिस प्रतिशत रकम वनको विकास, संरक्षण, व्यवस्थापन कार्यमा खर्च गरी बाँकी रहेको रकमको कम्तिमा पचास प्रतिशत रकम सम्वन्धित स्थानीय तहसँग समन्वय गरी गरिबी न्यूनीकरण, महिला सशक्तिकरण तथा उद्यम विकास कार्यमा खर्च गर्नु पर्नेछ र बाँकी रहेको रकम उपभोक्ता समूहको हितमा प्रयोग गरिने उल्लेख छ ।

उपर्युक्त स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको व्यवस्था र वन ऐनको व्यवस्था एक अर्कामा बाझिएको हो की भन्ने देखिए तापनि सामुदायिक वन समूहसँग सहमति गरी दुबैलाई फाइदा हुने गरी व्यवस्थापन गर्न सकिने देखिन्छ । यस अनुसार सामुदायिक वन समूहले गाउँपालिकाको परामर्शमा स्वीकृत गरेको कार्य योजना बमोजिम भएको आम्दानीको १० प्रतिशत स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको प्रावधान बमोजिम स्थानीय सरकारको खातामा दाखिला गर्ने र बाँकी ९० प्रतिशतलाई शतप्रतिशत मानी त्यसको २५ प्रतिशत वनको विकासमा, ५० प्रतिशत गाउँपालिकाको समन्वयमा गरिबी न्यूनीकरण, महिला सशक्तीकरण तथा उद्यम विकासमा खर्च गर्ने र बाँकी रकम समूहको हितमा खर्च गर्ने गर्दा सबै कानूनका प्रावधानलाई कार्यान्वयन गर्न सकिने हुन्छ । यसमा स्थानीय तहले यसरी सामुदायिक वन समूहबाट प्राप्त गरेको रकम सामुदायिक वनको हितमा र वातावरणीय संरक्षणमा मात्र खर्च गर्न पाउने प्रावधान अगाडि सारेर सामुदायिक वन समूहहरूसँग छलफल गरी सहमति गर्नु उपयुक्त हुन्छ ।

सामुदायिक वनबाट गाउँपालिकालाई रकम प्राप्त हुने प्रावधान स्थानीय सरकारसञ्चालन ऐनमा २०७५/११/१९ मा भएको केही नेपाल ऐन संशोधनबाट भएको हुनाले यस शीर्षकमा विगतमा आम्दानी भएको थिएन । साथै आ.व.२०७७/७८ का लागि पनि गाउँपालिकाबाट यस शीर्षकमा रकम प्राप्त हुने अनुमान गरेको देखिँदैन ।

संभाव्यता

यस गाउँपालिकामा १५ वटा सामुदायिक वन रहेका हुनाले यहाँबाट प्राप्त आम्दानीको वन ऐन, २०७६ वमोजिम तोकिएको प्रतिशत रकम स्थानीय विकासका लागि महत्वपूर्ण स्रोत हुने देखिन्छ । यसरी १५ वटा सामुदायिक बनको कुल आम्दानीको १० प्रतिशतले बार्षिक अनुमानित रकम **रू. ५० हजार** आय हुने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू

- सामुदायिक वन समितिलाई गाउँपालिकाले प्राप्त गर्ने आयबाट गरिने विकासका क्रियाकलाप सम्बन्धमा विश्वस्त बनाई उक्त रकम स्थानीय कोषमा जम्मा गर्न पहल गर्नु पर्ने ।
- गाउँपालिकाको क्षेत्रमा रहेका सबै १५ वटा सामुदायिक वनको अभिलेखीकरण गर्ने कार्य योजना तर्जुमा गर्न प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने ।
- वन संरक्षण र विकास तथा जडिबुटी खेती, कृषि, वन लगायतका जीविकोपार्जन सम्वन्धी क्रियाकलापहरूको व्यवस्थापन गर्न सहयोग तथा सहजीकरण गर्ने ।
- वन संरक्षण तथा उपयोग सम्वन्धी कार्यविधि स्वीकृत गरी लागु गर्नुपर्ने ।

३.३.१० अन्य सेवा शुल्क (फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क)

हालको अवस्था

अन्नपूर्ण गाँउपालिकाका केही स्थानहरुमा वाक्लो वस्तीहरुको विकास हुदै गईरहेको छ । गाउँपालिकाले अलि बाक्लो तथा ठूलो बस्ती भएका क्षेत्रमा फोहरमैला सङ्कलन तथा व्यवस्थापनको काम शुरु गर्नु पर्ने देखिन्छ । गाउँपालिकाले फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क लिन सक्ने व्यवस्था आर्थिक ऐनमा उल्लेख गरेको छैन । त्यसैले आगामी आर्थिक ऐनमा फोहरमैला सङ्कलन तथा व्यवस्थापन शुल्क निर्धारण गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

संभाव्यता

गाउँपालिकाले तत्कालै आफ्ना मूख्य बस्तीहरूबाट फोहरमैला व्यस्थापन कार्यक्रमसँगै शुल्क सङ्कलन कार्य प्रारम्भ गर्नु पर्ने देखिन्छ । कार्यशालाका दौरान गरिएको छलफलका आधारमा विश्लेषण गर्दा ५ वटा वडाका मूख्य बस्ती क्षेत्रमा करिब ५०० व्यवसायी तथा घरधूरीसँग मासिक औसत रू. २० मात्र पनि सङ्कलन गरेको खण्डमा आगामी आ.व.मा यसबापत करिब **रू. १ लाख ५० हजार** हाराहारीमा सङ्कलन हुन सक्ने देखिन्छ । यद्यपि यस कार्यका लागि पालिकासँग आवस्यक पुर्वाधारहरु जस्तै फोहोर सङ्कलन सामाग्री तथा विसर्जन केन्द्र निर्माण नभैसकेकोले आगामी आ.व. को आय स्रोतमा संलग्न गरिएको छैन । आवस्यक पूर्वाधार निर्माण पश्चात भने यस शिर्षक मार्फत आय सङ्कलन गर्न सकिनेछ ।

सुधारका पक्षहरू

- हालको आर्थिक ऐनको व्यवस्थालाई पुनरावलोकन गरी फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्कको दर, उत्पादन हुने फोहरको प्रकार र परिमाणलाई मध्यनजर गर्दै परिमार्जन गर्ने ।
- मूख्य बजार क्षेत्रमा रहेका व्यवसायी, संघ संस्था तथा घरधुरीहरूको लगत तयार गर्ने ।
- यस्तो शुल्क बेग्लै फोहोर मैला व्यवस्थापन शुल्क शीर्षक अन्तर्गत सङ्कलन गर्ने ।

३.३.११ अन्य विविध आय

गाउँपालिका गाउँकार्यपालिकाले विभिन्न किसिमका फारमहरू बिक्रीबाट प्राप्त आयलाई बिक्री अन्तर्गत राखेको छ भने अन्य विविध आयमा, तोकिएका शीर्षकहरु बाहेकका अन्य शीर्षकहरुलाई वुझनु पर्छ । यस शीर्षक अन्तर्गत गाउँपालिकाले करिब **रू. ५ लाख** सम्म संकलन गर्न सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

परिच्छेद — चार आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था

क. राजस्व, यसको अबधारणा, उद्येश्य र नीतिहरु

करको मुख्य उदेश्य भनेको राज्यको लागि आवश्यक आय आर्जन (Revenue Generation) गर्नु हो । करलाई आर्थिक स्थायित्व हिसल गर्ने औजारको रुपमा पनि लिने गरिन्छ (Fiscal Instrument for Economic stability)। करको राज्य सन्चालनमा ठूलो भूमिका रहन्छ। खास गरेर युरोपियन, अमेरिकन मुलुकहरुमा राज्यले व्यात्तीवाट ठूलो परिमाणमा कर उठाउदछ र नागरिकलाई समाजिक सुरक्षा प्रदान गर्दै आएको पाईन्छ भने नेपालमा राज्य संन्चालनमा नै प्राय सबै रकम खर्च हुन्छ तर केही अंश भने सामाजिक सुरक्षामा समेत खर्च हुदै आएको पाईन्छ । स्थानीय तहलाई प्राप्त राजश्व सम्बन्धी अधिकार र सो अधिकार कार्यान्वयनका लागि गाउँपालिकाका तर्फबाट गरिएका कानूनी व्यवस्था र गाउँपालिकाको राजश्व संकलनको अवस्था, सम्भावना, समस्या तथा चुनौतिहरु शीर्षकगत रुपमा यस परिच्छेदमा विश्लेषण गरिएको छ ।

नेपाली शव्दकोष अनुसार राजस्वमा दाखिला हुने गरि नागरिकले सरकारी सरोकारवाला कार्यालयलाई अनिवार्य दातव्यको रुपमा दिनुपर्ने बिभिन्न प्रकारका तिरो वा रकम आदिलाई कर (Tax) भनिन्छ । नेपालको केन्द्रको हकमा संघीय संसद, प्रदेशको हकमा प्रदेशशभा बाट र गाँउपालिकमा गाँउसभाबाट आर्थिक ऐन बनाएर मात्र कर लगाउन पाउने व्यवस्था रहेको छ । अन्नपूर्ण गाउँपालिकाले राजश्व परिचालनमा गरेका प्रयासहरू तथा आय संकलनको अवस्थालाई यस परिच्छेदमा छोटकरीमा व्याख्या गरिएको छ । यसबाट गाउँपालिकाको आय संकलनको लागि संस्थागत क्षमतामा सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू पहिचान गर्न मद्दत पुग्ने छ ।

ख. करको दर तथा आधार निर्धारण सम्वन्धि सिद्धान्त

कुन शिर्षकमा कर लगाउने र कति कर लगाउने भन्नेवारे विधिन्न अर्थशास्त्रीहरुले बिभिन्न सिद्धान्तहरु प्रतिपादन गरिरहेका छन । जस मध्ये व्यवहारमा आएका मुख्य दुई सिद्धान्त रहेका छन । ती हुन्

- तिर्न सक्ने सिद्धान्त (Ability to pay)
- करको फाईदाको सिद्धान्त (Benefit Principle)

खास गरेर करको दर र आधार निर्माण गर्दा करदातासंग उक्त कर तिर्न सक्ने क्षमता छ वा छैन सो को विश्लेषण गरिनु पर्छ । कर तिर्न सक्नेसंग उटाउने श्रोत हो ।करको भार उसको आय र सम्पतीमा निर्भर रहनु पर्छ ।जो संग बढी आय छ उसले बढी तिर्नु पर्छ ।करको सम्वन्धमा पूर्वीय प्रतीन अर्थशास्त्री चाणक्यले मौरीले मह निकाले झै कर निर्धारण गर्नु पर्छ ।ता कि महुरीले मह पनि पाउने र फूल पनि फक्रिन गरोस भन्ने शिद्धान्त प्रतिपादन गरेका थिए । कर लाभको सिद्धान्त भनेको सार्वजानिक सेवा वा वस्तु र सेवा बाट लाभ पाउनेले कर कर तिर्नु पर्छ भन्ने सद्धान्त हो ।सार्वनानिक स्वा वा वस्तुबाट लाभ पाउघ उसले कर तिर्नु पर्छ ।करबाट उठेको रकम जनहितमा खर्च गरिनु पर्छ भनि यस सिद्धान्तले वकालत गर्दछ ।

४.१ राजश्व परिचालन सम्बन्धी नीति

गाउँपालिकाले आन्तरिक राजश्व परिचालन सम्बन्धमा लिएका नीतिहरु यसप्रकार रहेका छन् ।

- आन्तरिक आयका क्षेत्रहरू पहिचान र परिचालन गरी आन्तरिक आयलाई क्रमशः वढवा दिदै लगिनेछ
- राजश्वका थप क्षेत्र पहिचान गरी राजस्व वृद्धि गर्ने नीति लिइनेछ । गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्य योजना तयार गरी लागु गरिनेछ ।
- यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र बसोबास गर्ने पालिकावासीहरुको क्षमता, स्थानीय स्रोत र अन्य गाउँपालिकाको तुलनात्मक अध्ययन तथा प्रचलित ऐन नियमका आधारमा करका दरहरु निर्धारण गरिनेछ ।
- गाउँपालिकाको राजस्व प्रशासनलाई सुधार गर्दै लगिनेछ ।
- "राजस्व संकलन— भार होइन, समृद्धिको आधार हो" भन्ने जागरण गराउन राजश्व सचेतना अभियान सञ्चालन गरिनेछ ।
- अन्नपूर्ण गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका उत्कृष्ट करदातालाई पुरस्कृत गर्दै आन्तरिक आय प्रवद्र्धनका कार्यक्रमहरु लागु गरिनेछ । महिला, विपन्न तथा सीमान्तकृत समुदायलाई करमा छुट तथा प्रोत्साहन गर्ने नीति लिइनेछ ।
- यस गाउँपालिकाले कर प्रणालीलाई सवल, सक्षम र प्रभावकारी तुल्याउन करको दायरा आवद्ध नभएका सबै व्यवसायीहरुलाई करको दायरामा ल्याउने, सम्पत्ति कर, भूमिकर (मालपोत), नक्सा पास असुलीका लागि कडा नीति अवलम्बन गरिने र घरवहाल करलाई स्वयम्घोषणाको नीति अवलम्बन गर्दै गाउँपालिकाको आन्तरिक आम्दानी वृद्धि गरिनेछ ।
- गाउँपालिकाको राजश्व परामर्श समिति, राजश्व शाखालाई सुदृढ र सक्षम बनाइनेछ ।
- गाउँपालिकाको राजस्व अभिवृद्धिमा टेवा पुऱ्याउन स्थानीय उद्योगी, व्यापारी (उद्योग वाणिज्य संघ) सँग समन्वय गरिनेछ ।

४.२ आय संकलनको संस्थागत क्षमता

राजस्व परामर्श समितिले राजस्वका दररेटहरू तथा राजस्व सम्बन्धी नीतिगत निर्णयहरू गाउँ सभा समक्ष पेस गरी गाँउसभाले पारित गरेर स्थानीय रापत्रमा समेत प्रकाशन गरेको छ । पुनर्संरचित गाउँपालिको संवैधानिक व्यवस्थाको आधारमा गाउँपालिकाले चालु वर्षको लागि आर्थिक ऐन पारित गरेको छ । राजस्व परामर्श समितिको बैठक वसी आन्तरिक आयको दररेट प्रस्ताव गरी गाउँसभाले सो दररेट स्वीकृत गरी राजपत्रमा प्रकाशन गरेका छ । आयका शीषर्कगत दायरा तथा उक्त दायराका दररेटहरू राखी गाउँसभा मार्फत आर्थिक ऐन पारित गरिएको हो ।

४.२.११ गाउँपालिकाको राजश्व प्रशासन

गाउँपालिकाको राजश्व प्रशासनलाई अझ प्रभावकारी बनाउने नीति चालु बजेट मार्फत पनि गाउँपालिकाले लिएको छ । यसको प्रभावकारिताका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरुमा जनशक्ति व्यवस्थापन, राजश्व शाखाको संस्थागत विकास, राजश्व सम्वन्धी कार्ययोजना तर्जुमा, मालपोत कार्यालयबाट स्थानीय जग्गाको लगत अद्यावधिक, करदाताहरुको पहिचान र लगत अभिलेखीकरण, कर तथा गैर करका स्रोतहरुको पहिचान गर्नुपर्ने रहेको छ । यसैगरी राजश्व प्राप्त हुने पूँजीगत निर्माण, पर्यटकीय क्षेत्रहरुको प्रवर्द्धन, ऐतिहासिक स्थलहरुको प्रचार प्रसारका साथै होमस्टे विकास र प्रवर्द्धन गर्नुपर्ने छ । वडास्तरमा काम गर्ने कर्मचारीलाई प्रभावकारी सेवा प्रवाह र राजश्व संकलन कार्यमा परिचालन गर्नुपर्ने हुन्छ ।साथैगाउँपालिका तथा वडा कार्यालयका राजश्व प्रशासनसँग सम्बन्धित कर्मचारीहरुलाई राजश्व र आयका शीर्षकका विषयमा अभिमुखीकरण र अभिलेख व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता विकास महत्वपूर्ण हुने देखिन्छ ।

४.२.२ विगतको आय परिचालनको अवस्था

अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको आन्तरिक आयका प्रमुख स्रोतमा मालपोत, सिफारिस तथा अन्य दस्तुर, सेवा शुल्क दस्तुर, सम्पत्ति कर, व्यवसाय दर्ता तथा नवीकरण दस्तुर आदि रहेका छन्। आर्थिक वर्ष २०७७/०७८ मा आन्तरिक राजश्वको प्रस्तावित भन्दा यथार्थ आय रु १३०७७३६८ (एक करोड तीस लाख ७७ हजार र ३६८) रहेको छ । आर्थिक वर्ष २०७७/०७८ मा रु ३३८२८३२ (३३ लाख २८ हजार ८३२) रहेको छ । यसको मूख्य कारण कोरोनाको महामारीबाट उत्पन्न समस्याहरु र त्यसको प्रत्यक्ष असर पर्यटन क्षेत्रमा परेको र अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको मूख्य आन्तरिक श्रोत पर्यटन क्षेत्र रहेको छ ।

यस पालिका अन्नपूर्ण संरक्षित क्षेत्रमा पर्नुका साथै उच्च हिम श्रृखलाहरु अन्नपूर्ण हिमलका विभिन्न चुचुराहरुका साथै अन्नपूर्ण हिमालको आधार (Annapurna Base Camp – ABC) समेत यसै गाँउपालिकमा पर्ने भएकोले राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय पर्यटकहरुको आकर्षक गन्तव्य भएकोले उचित व्यवस्थापन भएको खण्डमा हाल विद्यमान अवस्थामा भन्दा संख्यात्मत तथा गुणात्मक पर्याटकको संख्यमा बृद्धी भै मुलुककै अर्थतन्त्रमा सकरात्मक प्रभाव पर्दछ । जसवाट सबै भन्दा बढी फाइदा हुन पुग्दछ ,पर्याटन व्यावसायीको संख्या बढदा उक्त स्थानमा संन्चालन हुने होटलहरुको संख्या वढ्ने, उनीहरुको आय बढ्दा गाँउपालिकाको आन्तरिक राजस्व वढ्न पुग्दछ साथै स्थानीय स्तरमा रोजगारी सृजना हुनु पुग्दछ ।

यसरी लगभग ७५ प्रतिसतले अघिल्लो आ.ब. भन्दा आन्तरिक आयमा कमी आएको देखिन्छ । गाउँपालिकाको आन्तरिक राजश्वको सम्भावनालाई अधिकतम उपयोगमार्फत राजश्व अझ बृद्धि गरी स्थानीय आवश्यकता परिपूर्तिका लागि स्रोत व्यवस्थापन गर्नुपर्नेमा यहाँ राजश्वको प्रस्ताव र यथार्थमा ज्यादै उतारचढाव देखिन्छ । यसको समाधानका लागि गाउँपालिकाको क्षेत्राधिकार भित्रका कर लगाउन सकिने सम्भाव्य क्षेत्रहरुको यथार्थ अवस्था विश्लेषण सहितको राजश्व सुधारकार्ययोजना तर्जुमा, जमिनको लगत अध्यावधिक, करदाताहरुको पहिचान र विवरण संकलन, पर्यटकीय क्षेत्रहरुको विकास,प्रवद्र्धन र प्रचार प्रसारका साथै स्थानीय आर्थिक विकास र रोजगारी सिर्जना हुने कार्यक्रम सञ्चालनमा थप पहलबाट गाउँपालिकालाई आर्थिक रुपमा सुदृढीकरण गर्न पुग्दछ । गाउँपालिकाका राजश्वका स्रोतका आधारमा आन्तरिक आयको वर्तमान अवस्था देहायको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका १३: आन्तरिक आयको वर्तमान अवस्थाको विश्लेषण

आय	**वास्तविक आय (रु)**		
शीर्षक	आ.ब. २०७६/०७७	आ.ब. २०७७/०७८	आ.व.२०७८/०७९
आन्तरिक श्रीत	**११६५९३२६६**	**१०१५१८०१३**	**९४३९३४५८**
सम्पत्ति बहाल तथा पट्टामा लाग्ने कर	१०००		
भूमिकर/मालपोत	५५७९२८९	४७८६७४९	१९४७३९१
विज्ञापन कर	०	०	०
घरवहाल कर	७२४५९८	६७९६९५	१००६८९४

आय	वास्तविक आय (रु)		
शीर्षक	आ.ब. २०७६/०७७	आ.ब. २०७७/०७८	आ.व.२०७८/०७९
अन्य मनोरन्जन कर	०	०	०
अखेठोपहरामा लाग्ने कर			
बहाल विरौटी कर	३१२५०		
कृपी तथा पशुजन्य कारोबारमा लाग्ने कर			
बैदेशिक रोजगासेवा शुल्क	०	०	०
परिक्षा शुल्क		२४३००	३७८००
पार्किङ्ग शुल्क		-	-
नक्सापास शुल्क	१३३५३३	२०७७९४	३७९५२९
सिफारिस दस्तुर	२०८०९६९	२१४६३३०	३५५६१८२
व्याक्तिगत घटना दस्तुर	५१५००	१२५६००	५२०४००
नाता प्रमाणीत दस्तुर	१७००७५	१७८४००	३५०५००
सडक मर्मत सम्भार			
प्राकृतिक स्रोत साधन उपयोग			
अन्य दस्तुर	३२९०८३२	१०८२५७४	८५४५४१
अन्य क्षेत्रको आय	१४७२०४७७	४३९९१९५	९१९१७७२
प्रशासनिक दण्ड जरिवना र जफत		-	-
अन्य राजस्व	३२६३६४२	१३१६४७५	१०७८०८२
व्यवसाय कर	३४३१४००	५१८९६००	३१५९३६७
बैक मौजात	८३०१४७००	८१३७९३०२	७२५०००००
जनसहभागिता	२८१७९४३	२०६६८७०	२७९२८३५
अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान			२७९२८३५
अन्य व्याक्तिगत आन्तरिक अनुदान	२७१७९४३	२०६६८७०	-
गत वर्षको अ.ल्या.			

चालु आ.ब. २०७९/०८०को पौष मशान्त सम्मको आनतरिक आयको विवरण:

शिर्षक न	विवरण	महिना							
		श्रावण	भाद्र	असोज	कार्त्तीक	मुङ्गसिर	पुष	जम्मा	कैफियत
११३१४	भूमि तथा मालपोत	४२८१५	५१९०२८	११२६४७	५५७४७	११२००५	१९८७५३	१०४०९९५	
१४६११	व्यावसाय कर	८४०००	१४०५८००	४९७८००	१६७४००	१३६८००	३०५८००	२५९७६००	
११६९१	अन्य कर	२७१७००	७२६३२	७५०७२	२०७२२	७०६७६	२०४३०५	७१५१०७	
१४२४९	अन्य दस्तुर	३०००	३३५००	२३५२५	३७६००	१२४००	२२४००	१३२४२५	
१४५२९	अन्य राजस्व	५६०००	२६१८३	९४९५	९७८५०	५९९०	१७१२५	२१२६४३	
१४१९०	अन्य शुल्क	०	५३०	६००	४२५०	७५	२३५०	७८०५	
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क	३७९००	५१२००	१०३९२०	८३५००	१२१४००	१०८३००	५०६२२०	
१४२१७	खानेपानी तथा कूलो उपयोग				५००			५००	
१४२११	कृषि उत्पादनको विक्रि		५००					५००	
	कृषि तथा पशुजन्य वस्तुवाट		५००					५००	
११३२१	घर तथा जग्गा वहाल कर	१६०२३	१८८६५२	६४३४३	२२५७६	८६२७६	१६१२०६	५३९०७६	
१४२४२	नक्सा पास दस्तुर	६००	५४३८६	११३१६				६६३०२	
१४३११	न्यायीक दण्ड तथा जरिवना		४००					४००	
१४२२१	न्यायीक दस्तुर			३००	३००			६००	
१४२४५	नाता प्रमाणीत दस्तुर	११२००	४३०००	५०३००	५०९००	४९१००	४३२००	२४७७००	
१४२२४	परिक्षा शुल्क						१५३००	१५३००	
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड जरिवना र जफत	३०००	९६००	६१८३	१०००	११००	८८४०	२९७२३	
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	७६००	३०३००	२९८००	२६७००	३००००	३५१००	१५९५००	
१४२६२	विद्युत सम्वन्धी दस्तुर			३००	५००			८००	
११३२२	बहाल विरौटी कर	१५८९				३५०००		३६५८९	
११३११	व्याक्तिगत सम्पतीमा लाग्ने कर	१५०००				३३००		१८३००	
१४२४३	सिफारिस दस्तुर	३२१७५	१५७७७५	१३८६७५	११६१३२	११३७००	१५४९००	७१३३५७	

शिर्षक न	विवरण	महिना							कैफियत
		श्रावण	भाद्र	असोज	कार्त्तीक	मुङ्सिर	पुष	जम्मा	
११४४१	बैदेशिक रोजगारी सेवा						५००	५००	
११४७२	विज्ञापन कर		५००००					५००००	
११३५१	बित्तीय तथा पूजिगतमा लाग्ने कर		४०००					४०००	
	श्रावण २१ गते सम्म रसिदबाट	३४९२२०९						३४९२२०९	
		४०७४८११	२६४७९८६	११२४२७६	६८५६७७	७७७८२२	१२७८०७८	१०५८८६५१	

राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरू

गाउँपालिकाको स्थानीय आन्तरिक आय परिचालनमा नयाँ व्यवस्था अनुसारको क्षमता विकास गर्न आवश्यक देखिन्छ । आन्तरिक आय परिचालनमा देखिएका सवालहरूलाई संवोधन गर्न निम्न कार्य गर्न आवश्यक देखिन्छः

क. राजस्व प्रशासनका लागि उपयुक्त संगठन निर्माण

राजस्व परिचालन क्षमता सुधार तथा राजस्वको स्रोत र आधारहरू बृद्धि गर्न गाउँपालिकाको राजस्व प्रशासनको वर्तमान संगठनको विस्तार गर्नु पहिलो कार्यको रुपमा देखिन्छ । गाउँपालिकाको नयाँ क्षेत्र तथा परिवर्तित राजस्व अधिकारको आधारमा गाउँपालिकाले भौतिक सुविधा, उपयुक्त मानव संशाधन व्यवस्था, क्षमता विकास तालिम, कार्यविधि, सूचना तथा अभिलेख प्रणालीको आवश्यकता देखिन्छ । त्यसका अतिरिक्त वडाहरूवाट समेत तोकिएका शीर्षकहरूमा आय सङ्कलन गर्न क्षमता विकास गरी आवश्यक स्रोत तथा साधन उपलब्ध गराउन आवश्यक रहेको देखिन्छ ।

ख. उपयुक्त आर्थिक ऐन निर्माण

संवैधानिक व्यवस्था अनुसार कानून नबनाई कुनै पनि राजस्व सङ्कलन गर्न सकिदैन । गाउँपालिकाले आफ्नो बेग्लै आर्थिक ऐन बनाई लागू गर्दछ । यस गाउँपालिकाले पनि सोही अनुरुप आर्थिक ऐन तर्जुमा गरेको भए तापनि पूर्ण देखिदैन । तसर्थ गाउँपालिकाले सङ्कलन गर्ने सम्भाव्य राजस्व शीर्षकहरूको दर, सङ्कलनको व्यवस्था, दण्ड सजाय तथा पुरस्कारको व्यवस्था समेत उल्लेख गरी उपयुक्त आर्थिक ऐन निर्माण गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

ग. आन्तरिक आय परिचालन नीति तथा कार्यविधि

गाउँपालिकाले आय परिचालन सम्वन्धी नीति तथा मूख्य आय शीर्षकहरूवाट आय सङ्कलन गर्ने कार्यविधि तयार गरी वडा समितिहरूलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्दछ । यसमा आय सङ्कलन गर्ने तरिका, प्रतिवेदन बुझाउने ढाँचा, नगद दाखिला सम्वन्धि व्यवस्था, अनुगमन जस्ता विषवस्तु पर्दछन् ।

घ. राजस्वका दर निर्धारण तथा प्रचार प्रसार

गाउँपालिकाले हालको कानुनी व्यवस्था अनुसार राजस्व सङ्कलनको लागि दर निर्धारण गरी त्यसको प्रचार प्रसार गर्न आवश्यक देखिन्छ । त्यसैगरी करदातालाई तिर्नु पर्ने कर रकम सम्वन्धी जानकारी उपलब्ध गराउन कर शिक्षा कार्यक्रम संचालन गर्नुपर्ने हुन्छ । यसका अतिरिक्त समयमा राजस्व नतिरेमा दण्ड जरिवाना लाग्ने विषयमा पनि प्रचार प्रसार गर्नु पर्दछ ।

ङ. तथ्याङ्कमा आधारित अभिलेख

आन्तरिक आयको अधिकतम परिचालनकालागि यसका आधारहरूको अभिलेख अद्यावधिक हुनु जरुरी छ । गाउँपालिकालाई प्राप्त राजस्वका अधिकारसँग सम्बन्धीत ब्यक्तिगत सम्पत्तिहरू, व्यापार व्यवसायहरू, सेवा तथा सुविधाहरू आदिको अभिलेख तयारी तथा अद्यावधिक गर्न आवश्यक रहेको छ । अद्यावधिक अभिलेख विना राजस्व सम्बन्धी नीति निर्धारण, प्रक्षेपण, असुली व्यवस्थाको अनुगमन प्रभावकारी हुन सक्दैन ।

च. समन्वय संयन्त्र

राजस्व परिचालन नीति निर्माण, शुल्क तथा दस्तुरको दर निर्धारण, राजस्व सङ्कलन विधि निर्धारण जस्ता कार्यमा आन्तरिक तथा वाह्य निकायहरूसँग समन्वय अपरिहार्य हुन्छ । यसका लागि राजस्वका आधार निर्धारण तथा दरहरूमा परिमार्जनका लागि राजस्व परामर्श समितिको भूमिकालाई स्थापना गर्नु पर्दछ । आय सङ्कलनमा वडा समितिको भूमिकालाई स्पष्ट ब्याख्या गरी वडा र राजस्व शाखाबीच निरन्तर समन्वय हुन जरुरी देखिन्छ । त्यसैगरी राजस्व बाँडफाँड सम्वन्धमा केन्द्र, प्रदेश तथा अन्य स्थानीय सरकारहरूसँग समन्वय गर्न आवश्यक पहल गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

छ. चुहावट नियन्त्रण, पारदर्शिता र जवाफदेहिता

आयको सङ्कलन अवस्थाको अनुगमन गरी राजस्व चुहावट भएको पाइएमा त्यसलाई नियन्त्रण गर्न तत्काल आवश्यक कार्य गर्नु पर्दछ । गाउँपालिकाले आय व्ययको विवरण आवधिक रूपमा प्रकाशमा ल्याउनु, करदातासँग निन्तर संबाद गर्नु, सूचना प्रविधि तथा सामाजिक मिडिया मार्फत राजस्व र खर्चको विवरणबारे जनता तथा सरोकारवालालाई जानकारी गराउनु यस दिशातर्फका केही सकारात्मक प्रयासहरू हुन सक्दछन्।

परिच्छेद पाँच - राजस्व सुधार कार्ययोजना

यस परिच्छेदमा सूचना विश्लेषण तथा सहभागितामूलक छलफलबाट तयार पारिएको गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ । यस कार्ययोजनालाई गाउँपालिकाले कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने विश्वास लिइएको छ ।

यसमा गाउँपालिकाको राजश्वसम्बन्धी अधिकार, करको दायरा, दररेट सम्बन्धी सरोकारवालाहरूसंगको छलफल, कार्यशालामा भएको प्रस्तुतीकरण र सुझाव संकलनका आधारमा राजश्व सुधारका क्षेत्रहरूको पहिचान गरी निश्चित समयावधिमा गरिने जिम्मेवारी सहितको सुधारका क्रियाकलापहरू तय गरिएको छ । यस कार्ययोजनाका क्रियाकलापहरूलाई देहाय अनुसार निम्न तीन क्षेत्रमा विभाजन गरिएको छः

५.१ कर तथा गैरकर राजस्व सुधार योजना

तालिका १४: कर राजस्व सुधार योजना

सुधारका क्षेत्रहरू	कर तथा गैरकर राजस्व सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्वेवारी
सम्पत्ति कर	▪ सम्पत्ति कर प्रभावकारी कार्यान्वयवका लागि सरोकारवालासंग थप अभिमुखीकरण तथा अन्तरक्रिया । ▪ सम्पत्ति कर दररेट तथा स्थानीय सरोकार वालासँग छलफल एवं सम्पती कर कार्यविधि निर्माण ।	२०८० असार मसान्त सम्म	गाउँ सभा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत राजस्व परामर्श समिति
	▪ राजस्व उपशाखा अन्तर्गत रहने गरि सम्पत्ति कर इकाईको स्थापना तथा भौतिक सुविधाको व्यवस्था ।	२०८० साउनको पहिलो हफ्तासम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत राजस्व उपशाखा
	▪ एकीकृतरुपमा राजस्व असुलीका लागि सफ्टवेयर अपग्रेडिंग र इ–पेमेन्ट सहितको अनलाइन विलिंग प्रणालीको स्थापना ।		राजस्व उपशाखा वडा कार्यलय
	▪ सम्पत्तिकरको असुली प्रकृया, दण्ड जरिवाना र प्राप्त करको सदुपयोग सम्वन्धमा जनचेतना तथा जानकारी ।	२०८० असार मसान्त सम्म एक पटक र चौमासिक रुपमा निरन्तर	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वडा कार्यालय राजस्व उपशाखा
	▪ सम्पत्ति कर असुलीको अवस्थाको बारेमा टोली बनाई वडा वडामा अनुगमन गर्ने ।	निरन्तर	गाँउ कार्यपालिका राजस्व परामर्श समिति
	▪ सम्पत्ति कर प्रभावकारी कार्यान्वयन भएका गाउँपालिका तथा नगरपालिकाहरूको अध्ययन अवलोकन भ्रमण तथा अनुभव साटासाट गर्ने ।	२०८० असोज मसान्तसम्ममा	गाउँ कार्यपालिका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत राजस्व उपशाखा

सुधारका क्षेत्रहरू	कर तथा गैरकर राजस्व सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्वेवारी
मालपोत	▪ वडागत रुपमा सम्पूर्ण जग्गाको वर्गीकरण अनुसार अभिलेख राख्ने र नियमित अद्यावधिक गर्ने ।	२०८० पौष मसान्तसम्ममा	गाउँपालिका, राजस्व उपशाखा, वडा कार्यालय
	▪ जग्गाको वर्गीकरण अनुसार मालपोतको दर पुनरावलोकन गरी आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने ।	२०८० आषाढ १० गतेसम्म	राजस्व परामर्श समिति, गाउँ सभा
	▪ मालपोत सङ्कलन गर्ने ।	निरन्तर	राजस्व उपशाखा तथा वडा कार्यालय
व्यवसाय कर	▪ गाउँपालिका भित्र रहेका ब्यवसायीहरूको तथ्यांक अध्यावधिक गर्ने ।	२०८० असोज मसान्त सम्म	राजस्व उपशाखा वडा कार्यालयहरू
	▪ ब्यवसायीहरूलाई कर सम्वन्धी सवै वडाहरुमा १ दिने सचेतना अभिमुखीकरण आयोजना गर्ने । ▪ कृषि क्षेत्रमा काम गर्ने व्यवसायका लागि करका दरमा पुनरावलोकन गर्ने ।	२०८० आषाढ मसान्तसम्म	राजस्व परामर्श समिति, वडा कार्यालयहरू
	▪ दर्ता नभएका ब्यवसायीलाई गाउँपालिकामा दर्ताकोलागि सार्वजनिक सञ्चार माध्यम मार्फत सूचना जारी गर्ने ।		
	▪ निर्धारित समय भन्दा ढिलो कर तिर्नेलाई जरिवाना तथा छिटो तिर्नेलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने ।	निरन्तर गाउँसभा	गाउँसभा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
सवारी कर	▪ गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका साना सवारी (इ–रिक्सा, ठेला लगायत) को लगत संकलन गर्ने । ▪ दर्ता नवीकरणको प्रकृया अगाडी बढाई कर संकलन गर्ने । ▪ अन्य सवारी करको विषयमा प्रदेश कानून र प्रदेश सरकारसंग समन्वय अनुसार गर्ने ।	२०८० कार्त्तीक मसान्तसम्म	राजस्व उपशाखा वडा कार्यालयहरू
घर बहाल कर	▪ गाउँपालिका भित्र रहेका वहालमा दिने घरधनीहरूको विवरण वडा कार्यालय मार्फत अध्यावधिक गर्ने । ▪ घर वहालकर तिर्नका लागि घरधनीलाई प्रोत्साहित गर्ने । ▪ बसोवास प्रयोजनको लागि दिइने घर वहाल कर असुलीको विशेष अभियान संचालन गर्ने र अनुगमन गर्ने । ▪ घरवहालको लागि स्वयंकर घोषणा पद्धति लागु गर्ने र घरजग्गा धनीबाटै कर असुली गर्ने व्यवस्थाका लागि कडाई गर्ने ।	आ.व.०७९/०८० भित्र निरन्तर	राजस्व उपशाखा, वडा कार्यालयहरू

सुधारका क्षेत्रहरू	कर तथा गैरकर राजस्व सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्वेवारी
जडीबुटी, कवाडी, जिवजन्तु कर	▪ जडीबुटी, कवाडी, जिवजन्तुको व्यावसायीक कारोवार गर्ने व्यावसायीको समेत सहयोगमा कारोवारको प्रकृति र परिमाणको सम्वन्धमा सूचना संकलन गर्ने । ▪ जडिवुटीको प्रकृति अनुसार करको दर निर्धारण गरी आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने । ▪ कवाडी करको दर पुनरावलोकन गरी परिमार्जन गर्ने र आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने ।	२०८० असार मसान्तसम्म	गाउँ कार्यपालिका राजस्व परामर्श समिति
नदिजन्य पदार्थको विक्री (स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य पदार्थ)	▪ प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेख भए बमोजिमको परिमाणमा ठेक्का आव्हान गर्ने । ▪ ठेक्का नलागेका स्थानमा अमानतबाट सङ्कलन गर्न सकिने व्यवस्था लाई समावेश गरी सो अनुरुप कार्यान्वियन गर्ने । ▪ ठेक्कामा उल्लेख भएको शर्त नमानेमा हुन सक्ने कारबाही र दण्ड सजायको व्यवस्था आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने । ▪ अनुगमनलाई नियमित र प्रभावकारी बनाई प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनले सिफारिश गरेको परिमाण तथा प्रावधानहरुको पालना सुनिश्चित गर्ने । ▪ चोरी निकासी र चुहावट नियन्त्रण गर्ने । ▪ राजस्व असुली तथा वरपरको वातावरणमा प्रतिकुल असरबाट जोगाउन स्थानीय समुदायहरु सँग अन्तरक्रिया तथा सहयोगको आदान प्रदान गर्ने ।	निरन्तर	गाउँ कार्यपालिका, राजस्व परामर्श समिति राजस्व उपशाखा, वातावरण उपशाखा
वहाल विटौरी शूल्क	▪ वहाल विटौरी लगाउन सकिने क्षेत्रहरूको निर्धारण गर्ने । ▪ सार्वजनिक जग्गा, ऐलानी जग्गामा रहेका घरहरूको सम्बन्धमा सरोकारवालाहरू संग छलफल गरी दरलाई पूनरावलोकन गर्ने । ▪ सार्वजनिक जग्गाहरू वार्षिक ठेक्का लगाई शूल्क असुली गर्ने । ▪ साविक गाविसवाट बनेका स्थायी संरचनाहरुको संरक्षण र उपभोगलाई प्रभावकारी बनाउने ।	२०८० असार मसान्तसम्म	गाउँ कार्यपालिका राजस्व परामर्श समिति
व्यवसाय रजिष्ट्रेसन दस्तुर	▪ रजिष्ट्रेसन गर्नुपर्ने व्यवसायहरूको विवरण संकलन तथा अध्यावधिक गर्ने । ▪ व्यवसाय रजिष्ट्रेसनका लागि प्रचार प्रसार र समन्वय गर्ने ।	२०८० असोज मसान्तसम्म र निरन्तर	गाउँ कार्यपालिका राजस्व उपशाखा

सुधारका क्षेत्रहरू	कर तथा गैरकर राजस्व सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्वेवारी
अचल सम्पत्ति मूल्यांकन शूल्क	▪ सम्पत्ति कर र अचल सम्पत्ति मूल्यांकन अभिलेखलाई एकत्रित गर्ने । ▪ मूल्यांकन शूल्क दर निर्धारण गर्ने । ▪ वैदेशीक र वैंकिङ प्रयोजनको रुपमा वर्गिकरण गर्ने ।	२०८० असार मसान्तसम्म	राजस्व परामर्श समिति राजस्व शाखा
पर्यटन सेवा शूल्क	▪ गाउँपालिकामा अवस्थित ऐतिहासिक, पर्यटकीय क्षेत्रहरू तथा अन्य धार्मिक स्थलहरू र ती क्षेत्रहरूको प्रचार प्रसार तथा विकास केहि स्थानहरुमा पर्यटन शूल्क लगाउने ।	निरन्तर	गाउँ कार्यपालिका राजस्व उपशाखा प्रशासन शाखा
नक्सा पास दस्तुर	▪ घर, टहरा, कम्पाउण्ड, नक्सापास नियमनलाई थप प्रभावकारी बनाउने ।	निरन्तर	गाउँ कार्यपालिका वडा कार्यालयहरू प्राविधिक शाखा
	▪ नियमित अनुगमन गर्ने र आवश्यकता अनुसार दण्ड जरिवाना गर्ने ।	निरन्तर	प्राविधिक शाखा राजस्व उपशाखा
	▪ अभिलेखिकरण प्रकृयालाई सचेतना सहित प्रोत्सहान गर्ने ।	२०७९/०८० सम्म	प्राविधिक शाखा

५.२ नयाँ क्षेत्र पहिचान तथा परिचालन सुधार योजना

तालिका १५: : नयाँ क्षेत्र पहिचान तथा परिचालन सुधार योजना

सुधारका क्षेत्रहरू	नयाँ क्षेत्र पहिचान तथा परिचालन सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्वेवारी
सार्वजनिक सम्पत्तिको अभिलेखिकरण तथा परिचालन	▪ गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका सार्वजनिक जग्गाहरू, सार्वजनिक स्थलहरू, रुखबिरुवा अभिलेखिकरण गर्ने, संरक्षण गर्ने र सो को परिचालन संभाव्यता अध्ययन गर्ने ।	२०८० असार मसान्तसम्म	गाउँ कार्यपालिका गाउँ सभा प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत सम्बन्धित वडा कार्यालयहरू
सम्भाव्य सुविधाको निर्माण, संचालन तथा व्यवस्थापन	▪ गाउँपालिका को दिर्घकालिन आय स्रोत हुने गरि सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने । ▪ कृषी तथा तरकारी बजार केन्द्र (हाट बजार) व्यवस्थापन गर्ने । ▪ सार्वजनिक शौचालयहरू निर्माण तथा व्यवस्थित गर्ने । ▪ संघसंस्था तथा निजि क्षेत्रका स्कुलहरू आदिसंग छलफल गरि तिनिहरूलाई करको दायरामा ल्याउनें । ▪ मेलापर्वहरूमा मनोरञ्जन गराउने ब्यवसायीहरूलाई करको दायरामा ल्याउने । ▪ धर्मशाला, सामुदायिक भवन, सभाहल निर्माण गरि आय आर्जन गर्ने । ▪ गाउँपालिका को मुख्य बजार क्षेत्रमा वाइफाइ जोनको विकास गरि आय आर्जन वृद्धि गर्ने । ▪ पार्किङ्ग स्थलहरुको निर्माण तथा व्यवस्थापन ।	आ.व. ०७९/०८० देखि ०८१/०८२ मसान्तसम्म	गाउँ कार्यपालिका सम्बन्धित वडाकार्यालयहरू निजी क्षेत्र
महत्वपूर्ण धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थलहरूको विकास, संरक्षण तथा प्रवद्धर्धन	▪ गाउँपालिका भित्र रहेका धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थलहरूको विकास, संरक्षण तथा प्रवद्धर्धनका लागि गुरुयोजना बनाउने / अध्ययन गर्ने	अगामी ३ वर्ष भित्रमा	गाँउ कार्यपालिका सम्बन्धित वडाकार्यालयहरू निजी क्षेत्र

५.३ राजस्व प्रशासन सुधार योजना

तालिका १६ राजस्व प्रशासन सुधार योजना

सुधारका क्षेत्रहरू	राजस्व प्रशासन सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्वेवारी
नीतिगत व्यवस्था	▪ राजस्व सुधार कार्ययोजना लगायत राजस्व ऐन तथा अन्य आवश्यक कार्यविधि तर्जुमा गर्ने । ▪ भैरहेका कर नीतिहरूको समयानुकूल परिमार्जन गर्ने ।	२०८० आषाढ मसान्त भित्रमा	गाउँ सभा प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
सांगठनिक व्यवस्था	▪ गाउँपालिकाको संगठनात्मक व्यवस्था अन्तर्गत राजस्व उपशाखामा दक्ष कर्मचारी थप गर्ने। ▪ राजस्व प्रशासनका लागि आवश्यक भौतिक सुविधाहरू (कार्य स्थल, फर्निचर, ल्यापटप, प्रिन्टर, कम्प्युटर सप्फट्वेयर, आदि) ▪ आवश्यक क्षमता विकास तथा तालिमहरू उपलब्ध गराउने ।	२०८० आषाढ मसान्त भित्रमा	राजस्व परामर्श समिति राजस्व उपशाखा
राजस्व संकलन तथा अभिलेख	▪ राजस्व अभिलेख सम्वन्धी सफ्टवेयर अध्यावधिक गर्ने, करदाताको विवरण सोही सफ्टवेयरमा इन्ट्री गर्ने ▪ राजस्व उपशाखामा सफ्टवेयर तथा कम्प्युटरकृत, अनलाइन, मोवाइल एप्स मार्फत सेवा दिने व्यवस्था मिलाउने	२०८० असार मसान्तसम्ममा	गाउँ कार्यपालिका राजस्व उपशाखा
सूचना तथा पारदर्शिता	▪ सञ्चार माध्यमहरू (स्थानीय एफ एम रेडियो, टेलिभिजन) बाट कर तिर्न प्रोत्साहित गर्ने सम्वन्धी सूचना सम्प्रेषण गर्ने । गाउँपालिका र वडामा करको दररेट सहित नागरिक बडापत्र राख्ने ।	२०८० आषाढ मसान्त भित्र निरन्तर	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, वडा सचिवहरू
समन्वय र अनुगमन	▪ अनुगमन गरि छुटेका करदातालाई करको दायरामा ल्याउने ▪ करका दरको पुनरावलोकन र राजस्व बाँडफाँडलाई प्रभावकारी वनाउन प्रदेश तथा संघीय कार्यालय सँग समन्वय र सहकार्य ▪ राजस्वसँग सम्बन्धित सरोकारवालाहरूसँग नियमित समन्वय तथा छलफल गर्ने । ▪ आवश्यकता अनुसार राजस्वका सङ्कलन क्षेत्रमा अनुगमन गर्ने ।	प्रत्येक तीन महिनामा	गाउँ कार्यपालिका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

सुधारका क्षेत्रहरू	राजस्व प्रशासन सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्वेवारी
पारदर्शिता	▪ मासिक रुपमा आय ब्यायको सार्वजनिकीकरण गर्ने । ▪ करदाताहरू सम्मिलित सार्वजनिक अन्तरक्रिया कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।	नियमित	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
करदाता तथा कर्मचारी प्रोत्सहान कार्यक्रम	▪ करदातालाई सम्मान (बढि कर तिर्ने र नियमित तिर्नेलाई) । ▪ राजस्व उपशाखाका कर्मचारीलाई राजस्व असुलीको आधारमा कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गरी प्रोत्साहन गर्ने । ▪ राजस्व असुलीमा उत्कृष्ट कार्य गर्ने कर्मचारीलाई पुरस्कृत गर्ने ।	वार्षिक रुपमा (गाउँ सभा गर्ने दिनमा)	गाउँ कार्यपालिका प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
समिक्षा र मूल्यांकन	▪ वार्षिक रुपमा समिक्षा तथा मूल्यांकन गर्ने । ▪ स्थानीय राजस्व परामर्श समितिको बैठक नियमित बसी राजस्व सङ्कलन प्रगतिको समीक्षा गरी सुधारका कदम चाल्ने । ▪ प्रतिवेदन तयार गर्ने र सार्वजनिकीकरण गर्ने ।	चौमासिक रुपमा (आर्थिक वर्ष समाप्त भएको पहिलो चौमासिक)	गाउँ कार्यपालिका प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत राजस्व उपशाखा

परिच्छेद छ - आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण

यस परिच्छेदमा आगामी तीन आर्थिक वर्षहरूका लागि गाउँपालिकाको राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ । महालेखा परिक्षकले स्वीकृत गरेको एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ को आधारमा आय प्रक्षेपण गरिएको छ । गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार, हालको आय सङ्कलन अवस्था तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन पश्चात् आय सङ्कलनमा पार्ने प्रभाव समेतलाई मध्यनजर गर्दै आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यस प्रक्षेपणले गाउँपालिकाको आय वजेट तर्जुमा गर्न सहयोग पुग्ने छ ।

सामान्यतया राजस्व प्रक्षेपण गर्दा अर्थतन्त्रका बृहत् चरहरूमध्ये कुल गार्हस्थ उत्पादनलाई र विगत बर्षको राजस्व असुलीलाई नै आधार मानेर गरिन्छ साथै राजस्व प्रक्षेपणका तीन विधिहरूः दीर्घकालीन प्रवृत्ति तथा वृद्धि दर विधि (Long term trend and growth rate method), कर उल्लावकता विधि (Tax Buoyancy Method) र औसत हिँड्ने विधि (Moving Average Rate Method) पनि अपनाइन्छ यद्यपि अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको भौगोलिक विकटताका कारण हालसम्म पनि पालिकाले तथ्याङ्क समायोजन गरि नसकेको अवस्थामा कुनै पनि प्रकारका आवस्यक तथ्याङ्कहरू उपलब्ध नभएकोले बिज्ञ, पालिकाका जनप्रतिनिधिहरू, कर्मचारीहरूसँग परामर्श तथा छलफलका आधारमा यो पालिकाको राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ ।

६.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण

राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात् आगामी तीन वर्ष (आ.व. २०८०/०८१ देखि २०८२/०८३) को लागि आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यो आय अनुमान राजस्व सुधार योजनामा प्रस्ताव गरिएको क्रियाकलापहरूको आधारमा गरिएको छ । धेरैजसो शीर्षकहरूको आय प्रक्षेपण प्राप्त तथ्याङ्कमा आधारित छ भने भविष्यमा आयका आधारको दायरा बढ्न गई सोबाट हुने योगदानलाई समेत मध्यनजर गरिएको छ । त्यसैगरी केही शीर्षकहरूको आय प्रक्षेपण गर्दा विगतको आय सङ्कलनको वृद्धि ,अन्नपूर्ण गाँउपालिकाले तयर गरेर आवधिक योजनामा समावेश गरिएको योजना अवधि (आ.व.२०७६/७७—आ.व.२०८०/८१) मा अन्नपूण र्गाउँपालिककाको वाषिर्क औसत आर्थिक वृद्धिदर ७.५रहने प्रक्षेपणका साथसाथै नेपाल राष्ट्रबैंकले निकालेको विगतको मुद्रास्फीति (Inflation) जस्ता सूचकहरु प्रक्षेपणका आधारहरु रहेका छन्।यसका साथै विज्ञहरुको पालिकामा भएको अन्तरक्रिया,स्थलगत अवलोकन, सरोकारवलाहरु र विभागीय कर्मचारी प्रशासन तथा पालिकाका जनप्रतिनिधीहरुसंगको सुझावको आधारमा राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ ।

तालिका १७ आगामी आ.व.का लागि राजस्व प्रक्षेपका आधारहरू

राजस्व संकेत.	राजस्व शीर्षक	कूल सम्भाव्य आय (रु हजारमा)	प्रक्षेपणको आधार
११३१३	सम्पत्ति कर	१,४८४	कूल सम्भावनाको ५० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने अनुमान । (किनकी कर पहिलो पटक लगाउने भएकोले)
११३१४	भूमी कर (मालपोत)	३,९७५	सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने अनुमान

राजस्व संकेत.	राजस्व शीर्षक	कूल सम्भाव्य आय (रु हजारमा)	प्रक्षेपणको आधार
११३२१	घर बहाल कर	१२९०	कूल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १0 प्रतिशतले बढ्दै जाने अनुमान
११६३२	जडिबुटी तथा कवाडी	१५०	कूल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने
११४७०	विज्ञापन कर	१५०	कूल सम्भावनाको ८० प्रतिशत (४० प्रतिशत प्रदेशसंग बाँडफाँड हुने) र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४६११	व्यवसाय कर	७,४६०	कूल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने अनुमान
१४२१३	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त नदीजन्य ढुंगा, गिट्टी, बालुवा अन्य बिक्री	२,०००	कूल सम्भावनाको शत प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने अनुमान
१४२४२	नक्सा पास दस्तुर	१,०००	कूल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने अनुमान
१४२४३	सिफारिश दस्तुर	४,०००	कूल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने अनुमान
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	५५०	कूल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने अनुमान
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	५००	कूल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने अनुमान अनुमान
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	५०	कूल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने अनुमान
१४५२९	अन्य राजस्व (समुदायीक वन लगायत अन्य विविध आय)	२,०००	कूल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२२४	परिक्षा शुल्क	१००	कूल सम्भावनाको ७० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क	१००	पार्किङ्ग स्थल व्यवस्थित भई आगामी आ.व.मा सम्भावना पहिलो बर्ष ८० प्रतिशत र बार्क १० प्रतिहतले बढ्ने अनुमान
११४७९	अन्य मनोरन्जन कर	५००	पहिलो बर्ष ७० प्रतिशत र तथा वार्षिक १०% ले बृद्धि हुदै जाने अनुमान
	संघिय अनुदान		

राजस्व संकेत.	राजस्व शीर्षक	कूल सम्भाव्य आय (रु हजारमा)	प्रक्षेपणको आधार
१३३११	संघीय सरकार-समानिकरण अनुदान	११२,६००	चालु आ.ब.को अनुमानमा ५प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान
१३३१२	संघीय सरकार-शसर्त अनुदान	२६८,८००	चालु आ.ब.को अनुमानमा ५प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान
१३३१७	संघीय सरकार समपुरक अनुदान	३६,०००	चालु आ.ब.को अनुमानमा ५ प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान
१३३१५	संघीय सरकार विशेष अनुदान	१९,७००	चालु आ.ब.को अनुमानमा ५ प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान
	प्रदेश अनुदान		
१३३११	प्रदेश सरकार-समानिकरण अनुदान	१२,६००	चालु आ.ब.को अनुमानमा ५ प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान
१३३१२	प्रदेश सरकार-शसर्त अनुदान	५,०००	चालु आ.ब.को अनुमानमा ५प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान
१३३१५	प्रदेश सरकार-विषेश अनुदान	५,०००,०००	चालु आ.ब.को अनुमानमा ५ प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान
१३३१७	प्रदेश सरकार-समपुरक अनुदान	५,०००,०००	चालु आ.ब.को अनुमानमा ५ प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान
	राजस्व बाँडफाँड		
११४११	संघीय सरकार(मूल्य अभिबृद्धि कर)	८५,०००	चालु आ.ब.को अनुमानमा ५ प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान
११४२१	संघीय सरकार(अन्तशुल्क)	१,५००	
	प्रदेश सरकार(सवारी साधन/जग्गा रजिष्ट्रेसन अदि)	६,४००	चालु आ.ब.को अनुमानमा१० प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने
१३४१२	लागत सहभागिता	२,५००	आगामी आ.ब.देखि नगदै जनसहभागिता संकलनको थालनी भई वार्षिक २०% बृद्धि हुने अनुमान
	रोयल्टीहरु		
१४१५३	वन वाट प्राप्तहुने रोयल्टी	२०	चालु आ.ब.को अनुमानमा प्रति५प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान

राजस्व संकेत.	राजस्व शीर्षक	कूल सम्भाव्य आय (रु हजारमा)	प्रक्षेपणको आधार
१४१५६	विद्युत सम्वन्धी रोयटी	४००	चालु आ.ब.को अनुमानमा ५ प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान
१४१५८	पर्वतारोहण रोयल्टी	१५०	चालु आ.ब.को अनुमानमा ५ प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान
	अन्य आनत्तरिक अनुदान		
१३४११	अन्य सस्थागत आन्तरिक अनुदान	२८००	चालु आ.ब.को अनुमानमा ५ प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान
	अन्य व्याक्तिगत आन्तरिक अनुदान	अनुमान नगरिएको	

आगामी तीन आर्थिक बर्षको आयको प्रक्षेपणः

आय शीर्षकको संभाव्य आधार तथा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनलाई आधार मानी गाउँपालिकाको आगामी ३ वर्षको प्रक्षेपित आयको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । प्रक्षेपणको लागि राजस्व संकेत वर्तमानमा सिफारिश गरिएको लेखा कोडको आधारमा गरिएको छ । माथिका अध्यायहरूमा प्रस्ताव गरिए अनुसार ऐनले दिएबमोजिम करका दायरा विस्तार गर्न सकेको खण्डमा निम्न तालिकामा दिए अनुसार गाउँपालिकाको आय वृद्धि हुने देखिन्छ ।

तालिका १८ः आगामी तीन आर्थिक बर्षको आयको प्रक्षेपणः रु हजारमा

राजस्व संकेत.	राजस्व शीर्षक	यथार्थ विवरण विगत तीन आ.ब.को				कूल सम्भाव्य आय (रु हजारमा)	प्रक्षेपित आय (रु हजारमा)		
		आ.ब. २०७६/०७७	आ.ब. २०७७/०७८	आ.ब. २०७८/०७९	औषत बुद्धीदर प्रतिसत		आ.ब. २०८०/०८१	आ.ब. २०८१/०८२	आ.ब. २०८२/०८३
आन्तरिक आय									
११३००	**सम्पत्ती कर**								
११३१०	**अचल सम्पत्तीमा लाग्ने कर**								
११३१३	सम्पत्ति कर	-	-	-		७४२	853	९८१	१,१२८
११३१४	भूमी कर (मालपोत)	५,५७९	४,७८७	१,९४७	-१४६	३,५७८	३,७५६	३,९४४	४,१४१
११३२०	**खुद सम्पत्तीमा लाग्ने कर**								

राजस्व संकेत.	राजस्व शीर्षक	यथार्थ विवरण विगत तीन आ.ब.को				कूल सम्भाव्य आय (रु हजारमा)	प्रक्षेपित आय (रु हजारमा)		
		आ.ब. २०७६/०७७	आ.ब. २०७७/०७८	आ.ब. २०७८/०७९	औषत बुद्धीदर प्रतिसत		आ.ब. २०८०/०८१	आ.ब. २०८१/०८२	आ.ब. २०८२/०८३
११३२१	घर बहाल कर	७२५	६८०	१,००७	३२	१,१६१	१,२७७	१,४०५	१,५३३
११३२२	वहाल विरौटी शुल्क	३१	–	–		७००	७५०	७५०	८००
११४७०	**मनोरन्जन कर**								
११४७९	अन्य मनोरन्जन कर	-	-	-		३५०	३८५	४२४	४६६
११४७०	विज्ञापन कर	-	-	-		१२०	१३८	१५९	१८३
११६३०	**कृषी तथा पशुजन्य कारोबारमा लाग्ने कर**								
११६३१	कृषी तथा पशुजन्य व्यवसायी कारोबारमा लाग्ने कर	–	–	–		५०	१००	१२०	१५०
११६३२	ओखेटोपहारमा लाग्ने कर	–	–	–		५०	६०	७०	८०
११६९०	**अन्य कर**								
११६३२	अन्य कर (कवाडी कर)	–	–	–		१३५	१५५	१७९	२०५
१४६११	व्यवसाय कर	३,४३१	५,१९०	३,१५९	–६४	६,७१४	७,३८५	८,१२४	८,९३६
१४२१९	अन्य बिक्रीबाट प्रास नदीजन्य ढुंगा, गिट्टी, बालुवा अन्य बिक्री	–	–	–		२,०००	२,१००	२,२००	२,३१०
१४२४०	**दस्तुर/शुल्क**								
१४२४२	नक्सा पास दस्तुर	१३४	२०८	३८०	४५	९००	९९०	१,०८९	१,१९८
१४२४३	सिफारिश दस्तुर	२,०८१	२,१४६	३,५५६	४०	३,६००	४,२८४	४,७१२	५,१८४
१४२४४	ब्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	५२	१२६	५२०	७६	४९५	५४५	५९९	६५९
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	१७०	१७८	३५१	४९	४५०	४९५	५४५	५९९
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	–	–	–		४५	४७	५०	५५
१४२२४	परिक्षा शुल्क	–	२४	३८	३६	७०	७४	८१	८९
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क	–	–	–		८०	८८	९७	१०६
१४५२९	अन्य राजस्व	३,२६४	१,३१६	१,०७८	–२२	१,८००	१,९८०	१,७००	१,८२०

राजस्व संकेत.	राजस्व शीर्षक	यथार्थ विवरण विगत तीन आ.ब.को				कूल सम्भाव्य आय (रु हजारमा)	प्रक्षेपित आय (रु हजारमा)		
		आ.ब. २०७६/०७७	आ.ब. २०७७/०७८	आ.ब. २०७८/०७९	औषत बुद्धीदर प्रतिसत		आ.ब. २०८०/०८१	आ.ब. २०८१/०८२	आ.ब. २०८२/०८३
	आन्तरिक आय जम्मा	**१५,४६६**	**१४,६५५**	**१२,०३६**	-२२	**२३,०४०**	**२५,४६२**	**२७,२२९**	**२९,६४२**
	संघिय अनुदान								
१३३११	संघीय सरकार-समानिकरण अनुदान	९७,०००	९९,०००	१०५,७००		१११,९००	११७,४९५	१२३,३७०	१२९,५३८
१३३१२	संघीय सरकार-शसर्त अनुदान चालु	२३५,९९६	२६५,५९७	२८९,०७८		२६८,८००	२८७,६१६	३०७,७४९	३२९,२९२
	संघीय सरकार-शसर्त अनुदान पूजीगत			३६,२००		३८,२००			
१३३१५	संघीय सरकार विशेष अनुदान पूजीगत			८,७००		१९,७००	२१,०७९	२२,५५५	२४,१३३
	संघीय सरकार विशेष अनुदान चालु	३,०००					२०,०००		
१३३१७	संघीय सरकार समपुरक अनुदान		११,४८१	२०,८००		३६,०००	३८,५२०	४१,२१६	४४,१०२
	अन्य अनुदान चालु	७८०	३,८२५						
	संघीय अनुदान जम्मा	**३३६,७७६**	**३७९,९०२**	**४६०,४७८**		**४७४,६००**	**४८४,७१०**	**४९४,८९०**	**५२७,०६५**
प्रदेश सरकार									
१३३११	प्रदेश सरकार-समानिकरण अनुदान	१२,०११	१२,१६९	११,९६०		१२,६६३	१३,२९६	१३,९६१	१४,६५९
१३३१२	प्रदेश सरकार-शसर्त अनुदान								
१३३१५	प्रदेश सरकार-विषेश अनुदान		४८८	५,०००		५,०००	५,२५०	५,५१३	५,७८८
१३३१७	प्रदेश सरकार-समपुरक अनुदान	५,९०४							
	प्रदेश सरकार अनुदान जम्मा	**१७,९१५**	**१२,६५७**	**१६,९६०**		**१७,६६३**	**१८,५४६**	**१९,४७४**	**२०,४४७**
	राजस्व वाँडफाँड								
११४११	संघीय सरकार(मूल्य अभिबृद्धि कर)	४६,०३४	७३,७७१	६५,८६३		९५,४००	१००,१७०	११०,१८७	१२१,२०६
११४२१	संघीय सरकार(अन्त शुल्क)	१२,६४१		१९,४०४		१०,०००	१०,५००	११,५५०	१२,७०५

राजस्व संकेत.	राजस्व शीर्षक	यथार्थ विवरण विगत तीन आ.ब.को				कूल सम्भाव्य आय (रु हजारमा)	प्रक्षेपित आय (रु हजारमा)		
		आ.ब. २०७६/०७७	आ.ब. २०७७/०७८	आ.ब. २०७८/०७९	औषत बुद्धीदर प्रतिसत		आ.ब. २०८०/०८१	आ.ब. २०८१/०८२	आ.ब. २०८२/०८३
११४५६	प्रदेश सरकार(जग्गा रजिष्ट्रेसन अदि)			४,५४९		६,३५४	६,९८९	७,६८८	८,४५७
	प्रदेश सरकार(सवारी साधन)	२,६६२	५,०३३	५,१७२					
	राजस्व बाँडफाँड जम्मा	**६१,३३७**	**७८,८०५**	**९४,९८८**		**१११,७५४**	**११७,६५९**	**१२९,४२५**	**१४२,३६८**
	रोयल्टीहरु								
१४१५३	वन वाट प्रासहुने रोयल्टी	२५	३७	१८		२०	२१	२२	२५
१४१५६	विद्युत सम्वन्धी रोयटी	१,१२८	१,१०५	४५०		४६०	४९५	५४४	५९९
१४१५८	पर्वतारोहण रोयल्टी	५३७	१३२	७३		७३	८१	८९	९८
	रोयल्टी जम्मा	**१,६९०**	**१,२७३**	**५४२**		**५५३**	**५९७**	**६५५**	**७२२**
	अन्य आन्तरिक अनुदान								
३२१२२	**बैक मौजाद**	**८८,०१४**	**८१,३८०**	**७२,५००**					
१३४११	अन्य सस्थागत आन्तरिक अनुदान								
	अन्य व्याक्तिगत आन्तरिक अनुदान	२,७१८	२,०६७	२,७५०		२,७९३	२,९३२	३,०७९	३,२३३
	कूल जम्मा	४३४२१२	४८९३५९	५८७७५४		६२९,८५०	६४९,३०९	६७४,७५२	७२३,४७७

आन्तरिक आय तर्फ आ.ब. २०७७/०७८ र ०७८/०७मा भूमिकर (मालपोत) र व्यवसाय करमा कमी आएको कारण कट्ठल आनचरिक आम्दानी २२ प्रतिसतले घटर्को देखिन्छ ।त्यरी नै आन्तरिकआय भन्दा अन्य क्षेत्रको प्रक्षेपणमा अन्य कारणहरुले प्रभाव पर्ने भएकोले समान्य प्रक्षेपण मात्र गरिएको छ ।साथै अन्य आ.ब.हरुको कूल रकम कम देखिनाको कारण बैक मौजादलाई आन्तरिक आयमा देखाईएको छैन ।

अन्नपूर्ण गाँउपालिकाको आय संरचनाको सारशं

क्र.स.	राजस्व शीर्षकहरु	यथार्थ (अधिल्लो बर्ष) रु हजारमा	प्रस्ताविक चालु आ.ब. रु हजारमा	प्रक्षेपित आय (आगामी तीन आ.ब. हरुको) रु हजारमा		
		२०७८/०७९	२०७९/०८०	२०८०/०८२	२०८१/०८२	२०८२/०८३
१	आन्तरिक आय	१२,०३६	२०,०००	२३०४०	२५४६२	२९६४२
२	संघीय राजस्व बाँडफाँड बाट प्राप्त	८५२६७	१०५४९२	१२१७३७	१२१७३७	१३३९११
३	प्रदेश राजस्व बाँडफाँड बाट प्राप्त	९७२१	६३३४	६९८९	७६८८	८४५७
४	अनुदान संघ	४६०४७८	४३६४००	४८४७१०	४९४८९०	५२७०६५
५	अनुदान प्रदेश	१६९६०	३६५४४	१८५४६	१९४७४	२०४४७
६	जनसहभागिता	२५००	३०००	३०००	३५००	४०००
७	रोयल्टीहरु	१२७३	५५३	५९७	६५५	७२२
	कूल आय	५८८,२३५	६०८,३२३	६५८६१९	६७३४०६	७२४२४४
	कूल आयमा आन्तरिक आयको प्रतिसत	२.०५	३.२९	३.५०	३.७८	४.०९

परिच्छेद सात — आपेक्षित जतिजा

यस गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका क्रममा विभिन्न स्रोतहरूबाट तथ्यांक तथा सूचनाहरू सङ्कलन गरिएको छ। विभिन्न फारामहरूको प्रयोग गरी गाउँपालिकाको कार्यालय तथा वडा कार्यालयहरूबाट समेत तथ्यांक तथा सूचनाहरू सङ्कलन गरिएको छ । हालको राजस्व सङ्कलन तथा प्रशासनको अवस्थालाई सुधार गर्नका लागि सहभागितामूलक पद्धति (कार्यशाला) मार्फत् राजस्व सुधार कार्य योजना तर्जुमा गरिएको छ । सङ्कलित तथ्याङ्क, सूचनाको विश्लेषण तथा राजस्व सुधार कार्य योजनामा निर्दिष्ट गरिएको क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयन हुने मान्यता र त्यसको नतिजा समेतलाई मध्यनजर गरी गाउँपालिकाको आगामी तीन आर्थिक वर्षका लागि राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ ।

राजस्व सुधार कार्ययोजनाले औंल्याएका करका क्षेत्रहरुमा आवश्यक सुधार तथा कार्यान्वयन गर्न सकिएमा अन्नपूर्ण गाउँपालिकालाई आगामी ३ वर्षमा प्राप्त हुने हुने आय संरचनालाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका १९ : प्रक्षेपित आय संरचना (राजस्व सूधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको आधारमा)

क्र.स.	राजस्व शीर्षकहरु	यथार्थ (अधिल्लो बर्ष) रु हजारमा	प्रस्ताविक चालु आ.ब. रु हजारमा	प्रक्षेपित आय (आगामी तीन आ.ब. हरुको) रु हजारमा		
		२०७८/०७९	२०७९/०८०	२०८०/०८२	२०८१/०८२	२०८२/०८३
१	आन्तरिक आय	१२,०३६	२०,०००	२३०४०	२५४६२	२९६४२
२	संघीय राजस्व बाँडफाँड बाट प्राप्त	८५२६७	१०५४९२	१२१७३७	१२१७३७	१३३९११
३	प्रदेश राजस्व बाँडफाँड बाट प्राप्त	९७२१	६३३४	६९८९	७६८८	८४५७
४	अनुदान संघ	४६०४७८	४३६४००	४८४७१०	४९४८९०	५२७०६५
५	अनुदान प्रदेश	१६९६०	३६५४४	१८५४६	१९४७४	२०४४७
६	जनसहभागिता	२५००	३०००	३०००	३५००	४०००
७	रोयल्टीहरु	१२७३	५५३	५९७	६५५	७२२
	कूल आय	५८८,२३५	६०८,३२३	६५८६१९	६७३४०६	७२४२४४
	कूल आयमा आन्तरिक आयको प्रतिसत	२.०५	३.२९	३.५०	३.७८	४.०९

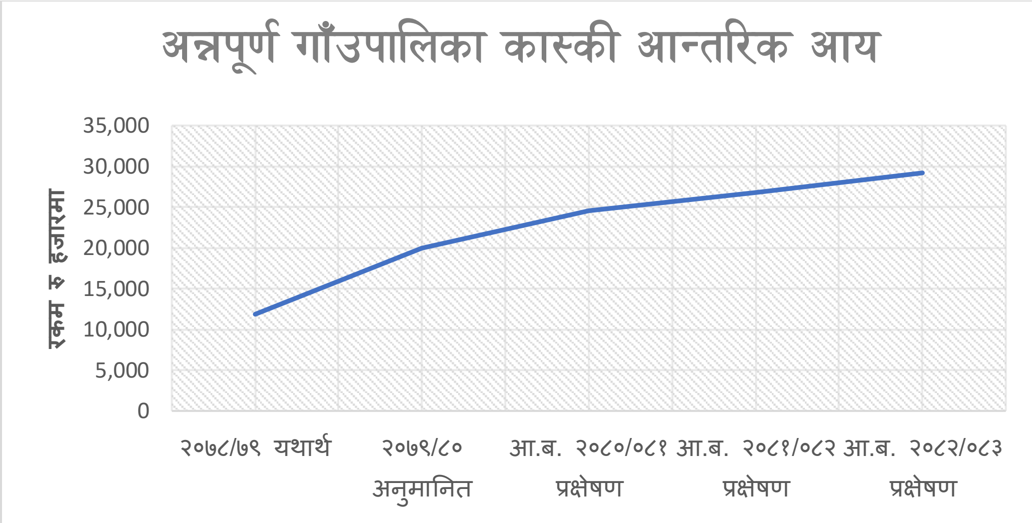

प्रस्तुत विवरणले गाउँपालिकाको आन्तरिक आय आगामी आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा रू.२ करोड हुने अनुमान गरिएको छ, जुन कूल आयको ३.२९ प्रतिशत हुन आँउछ । गाउँपालिकालाई राजश्व संकलन अधिकार उल्लेख्य रुपमा प्रदान गरिए जस्तै गाउँपालिकाको दायरा आगामी दिनमा बढाउनु पर्ने हुन्छ । गाउँपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्रका सम्भाव्य सबै कर, शूल्क तथा दस्तुर संकलन गर्ने प्रयास गरेको देखिन्छ । सिमित साधन र श्रोतका कारण राजश्व प्रशासन प्रभावकारी हुन नसक्ने भएकोले तत्काल राजश्व बृद्धिमा योगदान पुर्याउन मद्दत गर्ने केहि महत्वपूर्ण र प्रभावकारी श्रोतहरूको संकलन तर्फ ध्यान दिनु उपयुक्त देखिन्छ । साथै राजश्व सुधार कार्य योजनामा उल्लेख भएका क्रियाकलापहरूलाई पनि प्राथमिकीकरण गरी कार्यान्वयन गर्नु उचित हुन्छ । गाउँपालिकापालिकाले राजश्वको प्रभावकारी संकलनका लागि प्राथमिकताका आधारमा तत्काल जोड दिनुपर्ने देखिन्छ । जसका लागि गाउँपालिकाले निम्न कदम चाल्नु पर्ने देखिन्छः

- राजस्व परामर्श समितिलाई थप क्रियाशिल बनाउने ।
- आर्थिक ऐन थप वस्तुपरक बनाउने ।
- सम्पत्ति कर लागु गर्ने र मालपोत वा भूमीकर असुली व्यवस्था कानून सम्मत बनाउने ।
- प्राकृतिक तथा नदीजन्य वस्तुको विक्रीको दर व्यावहारिक रुपमा निर्धारण गर्ने ।
- सम्भाव्य बिक्री परिमाण एकिन गरी न्यूनतम ठेक्का अंक निर्धारण गर्ने ।
- आय अनुमान र आय प्रतिवेदनका लागि तोकिएको ढाँचा व्यवहारमा ल्याउने ।
- घरजग्गा बहाल करको दरलाई प्रगतिशिल बनाउने र न्यूनतम बहाल मुल्य तोकी सोही अनुसार असुल गर्ने ।

राजस्व सुधार कार्य योजनामा उल्लेख भएका क्रियाकलापहरूलाई पनि प्राथमिकीकरण गरी कार्यान्वयन गर्नु उचित हुन्छ ।

परिच्छेद आठ — अनुगमन तथा मूल्यंकन

कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

स्थानीय सरकार संचालन ऐनको व्यवस्था अनुसार राजस्व परामर्श समितिलाई राजस्वका स्रोत, दायरा तथा दरको विश्लेषण गरी आय अनुमान गर्ने र स्रोत अनुमान तथा वजेट सीमा निर्धारण समितिलाई फाल्गुण महिनाभित्र आगामी ३ आर्थिक बर्षको आय अनुमान गर्ने कार्यमा यो राजस्व सुधार कार्ययोजनाले सहयोग गर्दछ । त्यसैले हरेक आर्थिक बर्षको फागुन महिना सम्ममा राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गरी सम्बन्धीत समितिलाई उपलब्ध गराएमा समितिबाट गरिने निर्णयहरूका लागि आवश्यक आधार हुनेछ । राजस्व सुधारका नीति, क्रियाकलापहरू तथा वजेट अनुमान पश्चात् राजस्व सुधार कार्ययोजना अनुसारका क्रियाकलापहरू संचालन भए नभएको तथा अनुमान अनुसार आय असुली भएको नभएको सम्वन्धमा नियमित रुपमा अनुगमन गर्ने, आगामी आर्थिक बर्षको आय प्रक्षेपणको लागि त्यस अवधिसम्मको क्रियाकलाप तथा आय असुली अवस्थाको मूल्याङ्कन गर्ने तथा आर्थिक बर्ष सम्पन्न भएपछि सो आर्थिक बर्षको लागि तय गरिएको क्रियाकलापहरू तथा आय असुली अवस्थाको मूल्याङ्कन गर्न आवश्यक हुन्छ । योजनाले सार्थकता पाउने मुख्य माध्यम नै योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वियन हो ।कार्यान्वयनमा प्रभावकारिताका लागि अन्य कुराको अतिरिक्त यसको अनुगमनको लागि भरपर्दो विधि र संयन्त्र किटान हुन आवश्यक भए जस्तै राजश्व सुधार कार्ययोजनामा समाबेश भएका कृयाकलापहरुको कार्यान्वयन सुनिश्चितताका लागि पनि यसको नियमित र भरपर्दो अनुगमनको व्यबस्था गरिनु जरुरी हुन्छ । राजश्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमनमा मुख्य रुपमा राजश्व शाखा/उपशाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजश्व परामर्श समिति तथा कार्यपालिकाको भूमिका महत्वपूर्ण हुन्छ ।

यो राजस्व सुधार कार्य योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि निम्न चार तहको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन व्यवस्था सिफारिश गरिएको छ :

(क) कार्यालय स्तरको अनुगमनः यो स्तरको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व उपशाखा तथा अन्य सम्वन्धित शाखाका प्रतिनिधिहरूलाई जिम्मेवार वनाउनु पर्दछ । स्थानीय सरकारले कम्तिमा महिनामा एक पटक बैठक वसी योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था तथा असुली अवस्थाको अनुगमन गरी लक्ष हासिल गर्नेतर्फ आवश्यक कार्यगत निर्णयहरू गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ ।

(ख) राजस्व परामर्श समितिवाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कनः राजस्व परामर्श समितिले चौमासिक रुपमा राजस्व सुधार योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था, आय सङ्कलनको अवस्थाको नियमिति अनुगमन गरी कार्यपालिकालाई आवश्यक परामर्श प्रदान गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ । त्यसैगरी आगामी आर्थिक बर्षको लागि आयको अनुमान गर्ने कार्य, पूर्व भएका कार्यको मूल्याङ्कन गरी स्रोत, दर तथा दायरामा सुधारको लागि क्रियाकलाप सिफारिश गर्ने र त्यसको आधारमा आयको अनुमान गर्नु पर्दछ । यसका अतिरिक्त आर्थिक बर्षको समाप्ती पश्चात् राजस्व सुधार योजनाको समिक्षा गरीन्छ ।

(ग) कार्यपालिकावाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कनः कार्यपालिकाको बैठकले राजस्व परामर्श समितिवाट प्रस्तुत गरेका सुझावहरूलाई छलफलमा ल्याई आवश्यक निर्णय गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ । छलफलको क्रममा राजस्व सुधार योजना तथा आय असुली अवस्थाको समिक्षा गरी आवश्यक नीतिगत तथा कार्यगत निर्णय गर्नु आवश्यक भएमा निर्णय गरीन्छ ।

(घ) वाह्य अनुगमन तथा मूल्याङ्कनः राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयनमा सहजिकरण गर्न चाहने संघिय मामला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग, प्रदेश मन्त्रालय, दातृ निकायहरू आदिले अनुगमनको लागि सहयोग प्रदान गर्न सक्नेछन् । यस्तो अनुगमन प्रणालीको स्थापनाले स्थानीय सरकारको अनुगमन तथा प्रतिवेदन गर्ने क्षमतामा विकास हुनेछ । राजस्व प्रशासनसँग सम्वन्धित तथ्यांक वाहेक योजना कार्यान्वयन प्रक्रियाको अनुगमन तथा करदाताहरूको अनुभुति सङ्कलन पनि अनुगमनको मूख्य विधि हुन सक्नेछ ।

सन्दर्भ सामग्रीहरू

- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४
- अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७९
- अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको आवधिक योजना २०७६
- अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण २०७४/७५
- अन्नपूर्ण गाउँपालिकाको आवधिक योजना तथा मध्उकालिन खर्च संरचना प्रतिवेदन
- नेपाल सरकारको आर्थिक ऐन, २०७९
- नेपाल सरकारको वजेट वक्तब्य, २०७९/८०
- नेपालको संविधान
- प्रदेश तथा स्थानीय कर सम्बन्धी अध्ययन तथा सुझाव प्रतिवेदन, २०७५ — नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) निर्णयबाट गठित कार्यदलले अर्थ मन्त्रालय समक्ष पेश गरेको
- राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४

अनुसूचीहरू

अनुसूची —१: तथ्याङ्क सङ्कलन औजारहरू

१.१ तथ्याङ्क सङ्कलन सूची

गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय तथा हालको अवस्था:

संक्षिप्त परिचय:

- नामाकरण
- घरधुरी तथा जनसंख्या
- क्षेत्रफल तथा वडा विभाजन
- प्रशिद्ध स्थलहरु

मुख्य पूर्वाधारको अवस्था:

- सडक, बाटो, पुल
- बिजुली
- खानेपानी तथा सिंचाई
- सावर्जनिक भवन तथा पूर्वाधारहरु
- फोहरमैला व्यवस्थापन (फोहरको परिमाण र व्यवस्थापनको अवस्था)

आर्थिक अवस्था र भौगोलिक बनोट:

- ✓ उद्योग, व्यवसाय तथा कलकारखाना
- ✓ मुख्य व्यापारिक केन्द्रहरु
- ✓ भौगोलिक अवस्थिती
- ✓ प्राकृतिक तथा पर्यटकिय सम्पदा

गाउँपालिकाको संगठन तथा राजस्व प्रशासन:

हालको संगठन संरचना

- निर्वाचित पदाधिकारीहरुको विवरण (सङ्कलन गर्ने)
- कर्मचारीहरुको विवरण (संगठन संरचना सहित सङ्कलन गर्ने)

राजस्व शाखा तथा राजस्व प्रशासन

राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण

क्र.सं.	नाम	पद	जिम्वेवारी
१			
२			
३			

- कार्यकक्ष तथा कार्य स्थलको पर्याप्तता
- फर्निचर, कम्प्यूटर, प्रिन्टर तथा अन्य भौतिक सुविधाहरु
- राजस्व सम्बन्धी डाटा वेस
- राजस्व प्रशासनमा सफ्फट्वेयर र त्यसको प्रयोग
- कप्यूटर विलिङ्ग प्रणालिको प्रयोग

भौतिक सुविधाहरु

- कार्यालयका भवनहरु
- सवारी साधन
- फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर

गाउँपालिकाको आय (आन्तरिक तथा वाह्य) सम्बन्धी विवरणः

- विगत तीन आर्थिक वर्षहरु (२०७६/७७, ०७७/७८ र ०७८/७९) को यथार्थ आय विवरण
- चालु आर्थिक वर्षको (२०७९/८०) को अनुमानीत/बजेट विवरण
- चालु आर्थिक वर्षका लागि गाँउसभाले पारित गरेको कर, शुल्क तथा दस्तुरका दरहरु

<u>अन्य दस्तावेज तथा सूचनाहरु</u>

- गाँउसभाले पारित गरेको आर्थिक ऐन

- राजस्व सँग सम्बन्धीत अन्य नीति तथा कार्यक्रमहरु

गाउँपालिकाको बस्तुस्थिति विवरण

- राजस्व परिचालनकालागि भएका प्रभावकारी प्रयासहरु

१.२ तथ्याङ्क सङ्कलन फाराम

गाउँपालिकाका आयका स्रोतहरू तथा हालको अवस्था

क.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	सङ्कलन भएको/नभएको	दर निर्धारणको अवस्था
क.	**कर तर्फ**			
	भूमि कर (मालपोत)			
	एकीकृत सम्पीत्त कर			
	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)			
	घर जग्गा बहाल कर			
	व्यवसाय कर			
	जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु कर			
ख.	**अन्य राजस्व**			
	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, काठ, दाउरा, जराजुरी, स्लेट, खरीढुङ्गा आदि प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको विक्री तथा निकासी शुल्क			
	नक्सापास दस्तुर			
	व्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क			
	वहाल विटौरी शुल्क			
	पार्किङ्ग शुल्क			
	अस्पताल संचालन			
	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क			
	स्थानीय खानेपानी महसुल			
	स्थानीय विद्युत महसुल			

क्र.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	सङ्कलन भएको/नभएको	दर निर्धारणको अवस्था
	केवलकार, टेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, वन्जीजम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाईडिङ्ग आदि मनोरंजन तथा साहसी खेलकुद सम्वन्धी सेवा तथा ब्यवसायमा सेवाशुल्क			
	निर्माण, संचालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार तथा सेवामा सेवाशुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक वत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, ब्ययमशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटवजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, घोविधाट, सडक, वसपार्क, पुलआदि			
	मूल्याङ्कन सेवाशुल्क			
	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म			
	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खननतथाउपयोग शुल्क			
	वडा मार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर			
	दण्ड जरिवाना			

गाउँपालिकाको स्वामित्व वा भोगचलनमा रहेका जग्गा

क.सं.	जग्गा रहेका स्थान	कि.न.	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदी भएमा)
क	स्वामित्वमा रहेको जग्गा				
ख	भोगचलनमा रहेको जग्गा				

गाउँपालिकाको स्वमित्वमा रहेका भवन

क.सं.	स्थान	भवनको विवरण (कोठा समेत)	हालको उपभोग	भाडा वा बहाल रकम (यदी भएमा)
१				
२				
३				
४				
५				
६				
७				

नोटः विवरण लेख्ने ठाउँ अपुग भएमा छुट्टै पानामा लेख्ने ।

१. करमा आधारित सूचनाहरु

क. सम्पत्ति कर सम्बन्धी विवरण

गाउँपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता संख्याः ....

आ.व. २०७८/७९ मा कर तिर्ने करदाता संख्याः ....   सङ्कलित रकमः ....

ख. भवन सम्बन्धी विवरण

भवन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	घरको वर्गीकरण	अनुमानित संख्या	बहालमा भएको संख्या	औसत बहाल दर
१	व्यापारीक प्रयोजनकालागि निर्मित भवन/घरहरु (नोटः ब्यापारीक कम्पलेक्स, पार्टी प्यालेस, अस्पताल, कोल्ड स्टोर, नीजि विद्यालय तथा क्यापस आदी)			
२	औद्योगिक प्रयोजनका भवन/घरहरु			
३	आवासिय भवन/घरहरु			
३.१	कच्ची घरहरु (कच्ची जोडाई तथा छाना)			
३.२	अर्ध कच्ची घरहरु (माटोको जोडाई र कंक्रिट वा स्टिलको छाना भएका)			
३.३	पिलर सिस्टम नभएको पक्कि घर			
३.४	पिलर सिस्टम भएको पक्कि घर			
	जम्मा			

ग. जग्गा सम्बन्धी विवरण

जग्गा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	जग्गाको किसिम	स्थान	अनुमानीत जग्गाधनी	अनुमानित क्षेत्रफल	औसत मूल्याङ्कन दर (मालपोत कार्यालयको आधारमा)
१	शहरी क्षेत्र				
२	आवासिय क्षेत्र				
३	कृषी क्षेत्र				

४	वन तथा अन्य क्षेत्र				
	जम्मा				

घ. सवारी साधन सम्बन्धी विवरण

गाउँपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता संख्याः ....

आ.व. २०७८/०७९ मा कर तिर्ने करदाता संख्याः ....   सङ्कलित रकमः ....

सवारी साधन सम्बन्धी विवरण

क.सं.	**सवारी साधन**	**अनुमानित संख्या**	**कैफियत**
१	अटो रिक्सा तथा ई–रिक्सा		
२	ठेलागाडा, टाँगा, रिक्सा		
	जम्मा		

ङ. व्यापार व्यवसाय सम्बन्धी विवरण

गाउँपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता संख्याः ....

आ.व. २०७७/०७८ मा कर तिर्ने करदाता संख्याः ....   सङ्कलित रकमः ....

व्यापार व्यवसाय सम्बन्धी विवरण

क.सं.	**व्यापार व्यवसायको विवरण**	**साना लगानी**	**मझौला लगानी**	**ठुला लगानी**	**कैफियत**
१	उद्योग				
२	वित्तिय संस्था (बैक, विकास बैक, सहकारी, विमा आदि)				
३	ब्यापारिक भवन, मल, निजी अस्पताल, संस्थागत कलेज विद्यालय				
४	डिलर तथा थोक बिक्रेता				
५	अन्य ब्यवसायहरु				

च. खानीजन्य वस्तु विक्री तथा निकासी

खानीजन्य वस्तु विक्री तथा निकासी

क्र.सं.	उत्पादन/उत्खनन स्थल	बस्तुहरु	कुल उत्खनन योग्य परिणाम	विक्री मुल्य	संभाव्य निकासी परिमाण
१		ढुङ्गा			
		गिट्टी			
		बालुवा			
		मिस्कट			
		दहत्तर वह्त्तर			
		अन्य			
२		ढुङ्गा			
		गिट्टी			
		बालुवा			
		मिस्कट			
		दहत्तर वह्त्तर			
		अन्य			
३		ढुङ्गा			
		गिट्टी			
		बालुवा			
		मिस्कट			
		दहत्तर वह्त्तर			
		अन्य			

नोटः विवरण लेख्ने ठाउँ अपुग भएमा छुट्टै पानामा लेख्ने ।

छ. जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु (ब्यवसायिक उपयोग)

जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु (ब्यवसायिक उपयोग)

क्र.सं.	बस्तुहरु	इकाई	कुल सङ्कलन परिणाम	अनुमानित मुल्य
क.	जडिबुटी जन्य बस्तुहरु			
ख.	कवाडी जन्य बस्तुहरु			

ग.	जिवजन्तु			

ज. वहाल विटौरी

वहाल विटौरी

क.सं.	सम्पत्तिहरु	स्थान	इकाई	परिमाण	दर
क.	भवन तथा कोठाहरु				
ख.	मेसिनहरु				
ग.	सार्वजनिक सम्पत्ति				
घ.	हाट बजार				

झ. गाउँपालिकाले निर्माण, संचालन तथा व्यवस्थापन गरेका तथा सेवाग्राहीलाई उपलब्ध गराउने सेवा

गाउँपालिकाले निर्माण, संचालन तथा व्यवस्थापन गरेका तथा सेवाग्राहीलाई उपलब्ध गराउने सेवा

क.सं.	सेवाहरु	उपलब्ध गराईएको स्थान वा क्षेत्र	इकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको संभावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)
१	फोहरमैलाव्यवस्थापन				

क.सं.	सेवाहरु	उपलब्ध गराईएको स्थान वा क्षेत्र	इकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको संभावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)
२	स्थानीयखानेपानी				
३	बिजुली				
४	धारा				
५	अतिथि गृह				
६	धर्मशाला				
७	पुस्तकालय				
८	सभागृह				
९	ढल निकास				
१०	सडक बत्ति				
११	सार्वजनीक शौचालय				
१२	पार्क				
१३	पौडी पोखरी				
१४	व्यायमशाला				
१५	पर्यटकिय स्थल				
१६	पशु बधशाला				
१७	शवदाह गृह				
१८	बसपार्क				
१९	अन्य पार्किङ्ग क्षेत्र				
२०	सिफारिश तथा प्रमाणित				
२१	दर्ता, अनुमाति, नविकरण दस्तुर				
२२	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क				
२३	नक्सापास				
	अन्य				
जम्मा					

अनुसूची- २ः अन्तर्क्रिया/छलफलकालागि समुह बिभाजन

२.१ विषय क्षेत्र १ः राजस्वका शीर्षकगत दर, दायरा तथा प्रक्षेपण

राजस्वका शीर्षकगत दर, दायरा तथा प्रक्षेपण उपसमिति

क्र. सं.	सहभागीको नाम	पद	संलग्न संस्था/कार्यालय
१			
२			
३			
५			
५			

राजस्वका शीर्षकगत दर निर्धारण

राजस्वका शीर्षकगत दर निर्धारण

राजस्वका शीर्षकहरु	करका दर		अनुमानित करदाता संख्या	जम्मा
	न्यूनतम	अधिक्तम		
सम्पत्ति कर				
घरजग्गा बहाल कर				
व्यवसाय कर				
बहाल बिटौरी शुल्क				
पार्किङ्ग शुल्क				
जडीबुटी, कवाडी जीवजवन्तु कर				
सेवा शुल्क *गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केबलकार, ट्रेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, क्यानोनिङ्ग, बञ्जीजम्प, जिपफ्लायर, ¥याजफ्टिङ्ग, प्यारागलाइडिङ्ग लगायतका स्थानीय पर्यटन, मनोरञ्जन तथा साहसिक खेलकुद सम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा सेवा शुल्क लगाउनेछ*				
पूर्वधार सेवा उपयोग वापतको कर *आफैंले निर्माण, सञ्चालन वा व्यवस्थापन गरेको देहायको कुनै सेवा उपलब्ध गराए बापत सेवाग्राहीलाई सेवा शुल्क लगाउन सक्ने*				
क) खानेपानी, बिजुली, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह र त्यस्तै अन्य सेवा सुविधा				
ख) फोहरमैला व्यवस्थापन, ढल निकास, सडक बत्ति				

राजस्वका शीर्षकहरु	करका दर		अनुमानित करदाता संख्या	जम्मा
	न्यूनतम	अधिक्तम		
ग) शौचालय, पार्किङ्ग, स्नानगृह, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकीय स्थल, छात्राबास, हाट बजार, पशु बधशाला, शवदाहगृह, धोबीघाट र त्यस्तै अन्य सुविधा				
घ) सडक, बस पार्क, पुल जस्ता सेवा				
ङ) अचल सम्पत्ति वा अन्य कुनै विषयको मूल्याङ्कन सम्बन्धी सेवा				
च) सिफारिस सम्बन्धी कुनै सेवा				
अन्य *ढुंगा, गिट्टी, वालुवा, माटो, काठ दाउरा, जडिबुटी, स्लेट, खरीढुंगा आदि प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको बिक्री तथा निकासी शुल्क दस्तुर सङ्कलन*				

२.२ विषय क्षेत्र २ः कर राजस्व सुधार योजना

तालिका कर राजस्व सुधार योजना उपसमिति

क्र. सं.	सहभागीको नाम	पद	संलग्न संस्था/कार्यालय
१			
२			
३			
४			
६			

राजस्व सुधार योजना

तालिकः राजस्व सुधार योजना

राजस्वका शीर्षकहरु	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्य	समयावधि	जिम्मेवारी	कैफियत
सम्पत्ति कर				
घरजग्गा बहाल कर				
व्यवसाय कर				
बहाल बिटौरी शुल्क				
पार्किङ्ग शुल्क				

राजस्वका शीर्षकहरु	**सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्य**	**समयावधि**	**जिम्मेवारी**	**कैफियत**
जडीबुटी, कवाडी जीवजवन्तु कर				
सेवा शुल्क *गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केबलकार, ट्रेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, क्यानोनिङ्ग, बञ्जीजम्प, जिपफ्लायर, ¥याजफ्टिङ्ग, प्यारागलाइडिङ्ग लगायतका स्थानीय पर्यटन, मनोरञ्जन तथा साहसिक खेलकुद सम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा सेवा शुल्क लगाउनेछ*				
पूर्वाधार सेवा उपयोग वापतको कर *आफैंले निर्माण, सञ्चालन वा व्यवस्थापन गरेको देहायको कुनै सेवा उपलब्ध गराए बापत सेवाग्राहीलाई सेवा शुल्क लगाउन सक्ने*				
क) खानेपानी, बिजुली, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह र त्यस्तै अन्य सेवा सुविधा				
ख) फोहरमैला व्यवस्थापन, ढल निकास, सडक बत्ति				
ग) शौचालय, पार्किङ्ग, स्नानगृह, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकीय स्थल, छात्राबास, हाट बजार, पशु बधशाला, शवदाहगृह, धोवीघाट र त्यस्तै अन्य सुविधा				
घ) सडक, बस पार्क, पुल जस्ता सेवा				
ङ) अचल सम्पत्ति वा अन्य कुनै विषयको मूल्याङ्कन सम्बन्धी सेवा				
च) सिफारिस सम्बन्धी कुनै सेवा				
अन्य *ढुंगा, गिट्टी, वालुवा, माटो, काठ दाउरा, जडिबुटी, स्लेट, खरीढुंगा आदि प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको बिक्री तथा निकासी शुल्क दस्तुर सङ्कलन*				

२.३ विषय क्षेत्र ३ः गैरकर राजस्व सुधार योजना (नयाँ क्षेत्र समेत)

तालिकः गैरकर राजस्व सुधार योजना (नयाँ क्षेत्र समेत) उपसमिति

क्र. सं.	**सहभागीको नाम**	**पद**	**संलग्न संस्था/कार्यालय**
१			
२			

३			
४			
५			

अन्य आय सम्भावित क्षेत्र सुधार योजना

तालिकाः अन्य आय सम्भावित क्षेत्र सुधार योजना

राजस्वका सम्भावित क्षेत्रहरु	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्य	समयावधि	जिम्मेवारी	कैफियत

२.४ विषय क्षेत्र ४ः राजस्व प्रशासन (आयको लगत अभिलेख तथा सङ्कलन, संगठन र समन्वय)

तालिकाः राजस्व प्रशासन उपसमिति

क्र. सं.	सहभागीको नाम	पद	संलग्न संस्था/कार्यालय
१			
२			
३			
४			
५			

राजस्व प्रशासन

तालिकः राजस्व प्रशासन (आयको लगत अभिलेख तथा सङ्कलन, संगठन र समन्वय)

क्षेत्रहरु	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्य	समयावधि	जिम्मेवारी	कैफियत

२.५ तथ्याङ्क तथा सूचना सङ्कलन कार्यदल

तालिकाः तथ्याङ्क तथा सूचना सङ्कलन कार्यदल

क्र. सं.	नाम	पद	जिम्मेवारी

१			
२			
३			
४			
५			

कार्यशाला गोष्ठीका तस्विरहरु

Photos

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा